

**KIRSAL TURİZMDE ZİYARETÇİ
MOTİVASYONLARININ BELİRLENMESİ:
GEVAŞ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

**SERHAT BİNGÖL
ESKİŞEHİR, 2016**

Serhat BİNGÖL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Pembegül ÇAKIR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2016

Bu Tez Çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1603E106 no'lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Serhat BİNGÖL'ün "Kırsal Turizmde Ziyaretçi Motivasyonlarının Belirlenmesi: Gevaş Örneği" başlıklı tezi 21 Haziran 2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Turizm İşletmeciliği** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr.Pembe Gül ÇAKIR

Üye : Yrd.Doç.Dr.Deniz KARAGÖZ

Üye : Yrd.Doç.Dr.Nurdan SEVİM

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

KIRSAL TURİZMDE ZİYARETÇİ MOTİVASYONLARININ BELİRLENMESİ: GEVAŞ ÖRNEĞİ

Serhat BİNGÖL

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Pembegül ÇAKIR

Kırsal bölgeler, turistleri etkileyen ve onları bu bölgelere çeken kendilerine özgü doğal, kültürel, tarihi, coğrafi ve etnik kökenleri olan alanlardır. Kırsal turizm ise bu bölgelerdeki; doğa, kültür, tarih, mimari, geleneksel yaşam, kırsal aktiviteler ve rekreasyon faaliyetleri gibi turizm motivasyonlarına dayalıdır. Kırsal turizm; çiftlik turizmi, yeşil turizm ve yayla turizmi gibi doğa ile iç içe turizm türlerini içine alan; doğa gezileri, macera, spor, sağlık, sanat, tarih ve kültürel mirasa yönelik bir turizm türüdür. Ziyaretçilerin taleplerini karşılamak için ulusal ve uluslararası birçok örgüt kırsal turizm gelişimi için çeşitli uygulamalar gerçekleştirmektedir. Böylelikle hem ziyaretçilerin tatmin olması hem de yerel halkın kırsal turizm gelişimine katılması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de kırsal turizmin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kırsal bölgeleri ziyaret eden ziyaretçilerin motivasyon faktörlerini belirlemek ve bu ziyaretçileri özelliklerine göre kümelere ayırmaktır. Ayrıca bu kümelerin seyahat alışkanlıkları, katıldıkları aktiviteleri ve profillerini ortaya çıkarmak araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda Van ilinin Gevaş ilçesini ziyaret eden ziyaretçilerin motivasyon faktörleri belirlenmiş ve tanımlanan bu faktörlere göre ziyaretçiler kümelere ayrılmıştır. Yörede yüz yüze görüşülerek toplam 394 anket elde edilmiş ve bu anketlerden elde edilen bulgular sonucu dört küme tanımlanmıştır. Bu dört küme; doğada rahatlayanlar, yerellik ve farklı kültür tarzları arayanlar, heyecan ve farklılık arayanlar ile kırsal turizme bütüncül bakanlar olarak adlandırılmıştır. Ortaya çıkan bu dört küme; motivasyonlarına, seyahat alışkanlıklarına, katıldıkları aktivitelere ve demografik verilerine göre farklılık göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Kırsal turizm, Gevaş, Ziyaretçi motivasyonları.

ABSTRACT

THE DETERMINATION OF VISITORS MOTIVATION IN RURAL TOURISM: THE CASE OF GEVAŞ

Serhat BİNGÖL

Department of Tourism Management

Anadolu University, Graduate School of Social Science, June, 2016

Supervisor: Asst. Prof. Pembegül ÇAKIR

Rural areas affect tourists and attracts them to visit their unique history which has natural, cultural, and ethnic origin. The rural tourism is based on motivation of nature, culture, history, architecture, traditional lifestyle, tourism and recreational activities in these regions. Rural tourism include natural types of tourism such as agriculture tourism, green tourism, mountain tourism and it is a form of tourism which contains nature trips, adventure, sports, health, art, history and cultural heritage. Many national and international organizations to supply the demands of visitors are to perform a variety of applications for the development of rural tourism. Thus, trying to ensure the satisfaction of visitors and intended to make rural communities to participate in the development of rural tourism.

The primary purpose of this study was to segment and profile the needs of rural tourist, so as to provide a better understanding of rural tourism in Turkey. In this context, visitors' motivation factors was identified and visitors who visited Gevaş County was defined by these factors are divided into clusters. 394 survey was obtained by face to face interviews in the Gevaş County and four useful clusters were identified. These four clusters have emerged as nature relaxers, local culture callers, authenticity and adventure caller and want-it-all. The visitors in these clusters vary depending on their motivation, travel behavior, activities and demographic data.

Keywords: Rural tourism, Gevaş, Visitors motivation.

TEŞEKKÜR SAYFASI

Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen ve tüm kararlarımın arkasında duran ailem en büyük teőekkürü hak ediyor. Size minnettarım Murat ve Mercan çifti. Bir yıl boyunca bana her konuda güvenen ve güler yüzünü eksik etmeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Pembegül ÇAKIR hocama verdiği destek için sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum. Benimle tüm bilgilerini paylaşan ve her konuda yardım eden Yrd. Doç. Dr. Deniz Yüncü hocama değerli bilgileri ve desteğinden ötürü çok teşekkür ederim. Bir yıllık tez süreci boyunca fikirleri ve varlıklarıyla her zaman yanımda olan Elif ve Sedat'a da ayrı teşekkür ederim. Ayrıca kardeő, arkadaş, dost ve akraba olarak yanımda olan ve her konuda bana destek olan herkese çok teşekkür ederim. İsimlerinizi tek tek sayamıyorum, iyi ki varsınız.

30/06/2016

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Serhat BİNGÖL

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR SAYFASI	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
GÖRSELLER DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	4
2. İLGİLİ ALANYAZIN	5
2.1. Kırsal Turizm Kavramı.....	5
2.2. Kırsal Alan ve Kırsal Turizm Tanımları	7
2.3. Kırsal Turizm Gelişimi ve Başarı Faktörleri.....	12
2.4. Kırsal Turizmin Etkileri.....	18
2.4.1. Olumlu etkiler	18
2.4.2. Olumsuz etkiler	19
2.5. Kırsal Turizm Deneyimi ve Aktiviteleri.....	20
2.6. Kırsal Turizmin Temel Özellikleri ve Paydaşları	22
2.7. Yerel Halk Katılımı ve Desteği.....	26
2.8. Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutum ve Algıları	28

2.9. Kırsal Turizm Ziyaretçileri	29
2.10. Kırsal Turizm ve Çevre	31
2.11. Kırsal Turizmde Sürdürülebilirlik.....	31
2.12. Kırsal Turizme Verilen Kamu ve Organizasyon Destekleri	33
2.13. Türkiye’de Kırsal Turizm	34
2.13.1. Türkiye’de uygulanan kırsal turizm projeleri.....	34
3. GEVAŞ İLÇESİNİN KIRSAL TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ	38
3.1. Gevaş İlçesinin Tanıtımı	38
3.2. Doğal Çekicilikler.....	40
3.2.1. Van Gölü.....	40
3.2.2. Akdamar Adası.....	43
3.2.3. Artos Dağı.....	44
3.2.4. Köyler	45
3.2.5. Koy ve Plajlar	49
3.3. Kültürel Çekicilikler	50
3.3.1 Akdamar Kilisesi	50
3.3.2 Altınsaç Kilisesi.....	52
3.3.3. Van kahvaltısı	53
3.3.4. Otlı peynir	53
3.3.5. Uşkun	54
3.3.6. Van Kedisi	54
3.3.7. Van kilimleri	55
3.3.8. İnci kefali.....	56
3.3.9. Savat.....	57
3.4. Tarihi Çekicilikler	58
3.4.1. Gevaş Halime Hatun Kümbeti	58
3.4.2. Gevaş Selçuklu Mezarlığı.....	58

3.4.3. Gevaş İzzeddin Şir Camii	59
3.5. Sportif Çekicilikler	60
3.5.1. Alternatif sporlar	60
3.5.2. Gevaş Abalı Kayak Merkezi.....	60
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	62
4.1. Veri Toplama Aracı	62
4.2. Ana Kütle ve Örneklem	62
4.3. Veri Toplama Süreci.....	63
4.4. Veri Analizi.....	63
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	66
5.1. Verilerin Analize Hazırlanması	66
5.2. Katılımcı Profili.....	68
5.3. Faktör Analizi.....	74
5.4. Hiyerarşik Kümeleme Analizi.....	79
5.3. Kümelerin Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Analizler.....	82
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKÇA.....	93
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Kırsal Turizm ile Kentsel Turizmin Karşılaştırılması	7
Tablo 2.2. Gelişmiş Ülkelerdeki Kırsal Turizm Tanımları	9
Tablo 2.3. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Kırsal Turizm Tanımları	10
Tablo 2.4. IPARD'a Göre Türkiye'nin Kırsal SWOT Analizi	37
Tablo 3.1. Van Gölü Genel Bilgiler	42
Tablo 5.1. Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	67
Tablo 5.2. Ziyaretçilerin Demografik Verileri	69
Tablo 5.3. Ziyaretçilerin Seyahat Alışkanlıkları	71
Tablo 5.4. Ziyaretçilerin Yöre Hakkındaki İzlenimleri	72
Tablo 5.5. Ziyaretçilerin Aktivite Tercihleri.....	73
Tablo 5.6. Ziyaretçilerin Kaynak Bilgileri ve Yöre Hakkındaki İzlenimleri.....	74
Tablo 5.7. KMO Değeri ve Barlett's Testi.....	75
Tablo 5.8. Ziyaretçi Motivasyonlarına Yönelik Faktör Analizi.....	77
Tablo 5.9. Kümelerin Oransal Dağılımı.....	80
Tablo 5.10. Kümelerin Ortalama Puanları	81
Tablo 5.11. Diskriminat Analizi Bulguları	82
Tablo 5.12. Kümelerin Sınıflandırılma Bulguları	83
Tablo 5.13. Küme Katılımcılarının Aktivite Tercihleri	84
Tablo 5.14. Kümelerin Seyahat Alışkanlıkları ve Demografik Verileri	86

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 2.1. Tatuta Haritası	36
Görsel 3.1. Gevaş İlçesinin Türkiye’deki Coğrafi Konumu	38
Görsel 3.2. Gevaş İlçesinin Van İli Sınırlarındaki Konumu	40
Görsel 3.3. Van Gölü’nün Türkiye Haritasındaki Yeri.....	41
Görsel 3.4. Van Gölü Kıyısında Yer Alan Bir Koy	43
Görsel 3.5. Akdamar Adası	44
Görsel 3.6. Artos Dağı	45
Görsel 3.7. Altınsaç Köyü.....	47
Görsel 3.8. İnköy.....	48
Görsel 3.9. Gevaş’ta Bir Plaj.....	49
Görsel 3.10. Gevaş’ta Bir Koy	50
Görsel 3.11. Akdamar Kilisesi	51
Görsel 3.12. Altınsaç Kilisesi.....	52
Görsel 3.13. Van Kedisi	55
Görsel 3.14. İnci Kefali	57
Görsel 3.15. Halime Hatun Kümbeti ve Selçuklu Mezarlığı	58
Görsel 3.16. İzzettin Şir Camii.....	59
Görsel 3.17. Abalı Kayak Merkezi	61

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Kırsal Turizm Bileşenleri	17
Şekil 2.2. Kırsal Turizm Aktivitelerinin Sınıflandırılması	22
Şekil 2.3. Kırsal Turizmin Temel Paydaşları	25

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DATUR	: Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi
DAKAP	: Doğu Anadolu Kalkınma Programı
DSİ	: Devlet Su İşleri
EQUATIONS	: Equitable Tourism Options (Adil Turizm Seçenekleri)
ESF	: European Social Fund (Avrupa Sosyal Fonu)
GZTF	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
INTERREG	: European Territorial Co-operation (Avrupa Bölgesel İşbirliği)
IPARD	: Instrument for Pre-accession Rural Development (Kırsal Kalkınma için Katılım Öncesi Yardım Aracı)
KMO	: Kaiser-Mayer-Olkin
LEADER	: Liaison Entre Actions de Développement de L'économie Rurale- Links Between Actions for the Development of the Rural Economy (Kırsal Ekonominin Geliştirilmesine Yönelik Eylemler Arasındaki Bağlantılar)
LIFE	: The Financial Instrument for the Environment (Çevre İçin Finansal Araçlar)
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PHARE	: Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies (Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılanması için Yardım)
SWOT	: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler)

- TATUTA** : Ekolojik iftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü, Bilgi ve Tecrübe Takası
- WTO** : World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)
- WTTC** : World Travel & Tourism Council (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi)
- UNDP** : United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

1.GİRİŞ

Bir tatilde aranan özellik, gündelik yaşantının tersine çevrilmesi ve alışılmış olanın dışına çıkılarak uzak olanın deneyimlenmesidir (Urry, 2009). Özellikle iletişim ve ulaşım hizmetlerinin gelişimi ile birlikte farklı destinasyonlara olan ilgi artmaya başlamıştır. Bireyler yaşadıkları yerlerden farklı kültürlere ve yaşayış biçimlerine sahip bölgeler hakkında bilgi sahibi olmak istemekte ve o bölgeleri ziyaret etme eğilimi göstermektedirler. Bu durum turizm ürününün çeşitlenmesini ve farklı turizm türlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Ürün ve hizmetlerin standartlaşması ve turist çeken destinasyonların benzerlik göstermesi ile birlikte, farklı yaşayışları keşfetmek ve otantik deneyimler yaşamak isteyen bireylerin beklentilerini karşılayan yeni destinasyonlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu destinasyonlar özellikle eşsiz doğaları, kültürleri ve yaşam biçimleri ile turistlerin dikkatini çekmekte ve turistleri bu bölgelere çekmektedir. Yaşanan bu süreç ile birlikte, kırsal bölgelerin turistleri etkilemesi ve onları bu bölgelere çekmesi kırsal turizm kavramını ortaya çıkarmıştır.

Kırsal turizm öncelikle; doğa, kültür, tarih, mimari, geleneksel yaşam, sağlıklı yaşam fırsatı, spor için elverişli alanlar ve rekreasyon faaliyetleri gibi turizm motivasyonlarına dayalıdır (Carneiro, Joana ve Silva, 2015). Turist profilleri ve yeni turizm eğilimleri göz önüne alındığında kırsal turizmin hızla geliştiği görülmektedir. Çünkü yüksek eğitim seviyesine sahip ve seyahat deneyimi olan turistlerin; otantik alanlar, doğa, kültürel miras, yeni destinasyonlar ve kırsal aktiviteleri keşfetme konusunda çok ilgili oldukları; çevreye duyarlılık ve sağlıklı yaşam konularında ise oldukça hassas oldukları ortaya çıkmıştır (Chambers, 2009; Todt ve Kastenholz, 2010). Kırsal bölgeler, sahip oldukları eşsiz yapılarıyla bu turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve turist motivasyonlarına yönelik bir kaynak olmak için oldukça uygun alanlardır. Bu nedenle son yıllarda kırsal turizm deneyimi yaşamak isteyen turist sayısında artış olmuş ve kendine özgü değerlere sahip yöreler ilgi görmeye başlamıştır (Kastenholz vd., 2012).

1970'li yıllardan itibaren ekonominin yeniden yapılandırılması ve tarım krizi, kırsal bölgelerde yaşayan halkın ekonomik etkinliklerini azaltmıştır (Soykan, 2001). Bu değişimler yerel halkı, ekonomik sürdürülebilirliği sağlamak ve yaşam kalitesini arttırmak için başka yollara yöneltmiştir. Ekonomik gelişim ve iş olanaklarını arttırmak için başvurulan yollardan en gözdesi her zaman turizm olmuştur (Soykan, 2002).

Avrupa’da tarım faaliyetlerinin düşüşüyle birlikte kırsal bölgelerin ekonomik ve sosyal anlamda kalkınması için turizm, başvurulan önemli araçlardan biri olmuştur. Kırsal turizm, uzun yıllardır ekonomik ve sosyal anlamda gelişimi sağlamak ve yeniden canlanma olarak düşünülmektedir. Birçok turizm destinasyonu, turizm ürününü farklılaştırmak, pazarlamak ve turizmi kıyı bölgelerden iç bölgelere doğru yaymak için kırsal turizme yönelmiştir. Türkiye’de son yıllarda kırsal bölgelerin kalkınması için ve bölgeler arası ekonomik ve sosyal dengesizlikleri ortadan kaldırmak için kırsal turizm kavramı önem kazanmıştır (Soykan, 2006).

Kırsal bölgelerde yaşayan yerel halk; göç sorunu, nüfusun hızla yaşlanması ve iş olanaklarının eksikliği gibi birçok sorun yaşamaktadır. Bu sorunlar kırsal bölgelerde ekonomik durgunluğa ve yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca ulaşımın zor olması ve eğitim ile sağlık hizmetlerin yeteri kadar ulaşmaması bu bölgeleri olumsuz etkilemektedir.

Diğer pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kırsal turizm, ekonominin çeşitlenmesini sağlamış ve yerel halka birçok fırsat yaratmıştır. Dünyada yeni turizm eğilimlerin ortaya çıkması ve turistlerin ziyaret tercihlerinin çeşitlenmesi nedeniyle çok sayıda yeni turizm destinasyonu ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu destinasyonların doğal, tarihi ve kültürel yapısını korumak ve bu bölgelere ziyaretçi çekmek için; devlet kurumları, bir takım örgütler ve kamu kuruluşları özel çaba göstermektedirler.

Kırsal turizm, kırsal bölgeler için etkili bir gelişim stratejisi olarak görülmektedir. Bu bölgeler önemli oranda kültürel mirasa sahip olup, tarım, ormancılık ve hayvancılık gibi ekonomik faaliyetleri yeniden şekillenen veya kaybolan alanlar olarak görülmektedir. Kırsal bölgeler, boş zaman faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve turizm aktivitelerinin gerçekleşmesi için oldukça önemli bir role sahiptir. Bundan dolayı kırsal turizm birçok kırsal bölge için potansiyel gelişim seçeneklerinden biridir (Sharpley, 2005).

Kırsal bölgeler, turistleri etkileyen ve onları bu bölgelere çeken kendilerine özgü tarihi, doğal, kültürel, coğrafi ve etnik kökenlere sahiptirler. Bu nedenle kırsal turizmi örgütlemek ve bu alanda üretim ağı geliştirmek çok daha kolaydır (Dimitrovski vd., 2012). Kırsal turizm etkinliklerinin başladığı bölgelerde eskiden var olan tarım, gastronomi ve el sanatları gibi aktiviteler yeniden canlanmakta ve diğer sektörler ile işbirliği yapılmaktadır. Kırsal el sanatları ve yerel gastronomi gibi geleneksel kültürel

miras öğelerinin sonraki nesillere aktarılmasında kırsal turizm büyük rol oynamaktadır. (Soykan, 1999).

Bir turizm destinasyonu, turistleri bu destinasyona çekmenin yanında, onların algılarını, motivasyonlarını ve beklentilerini bilmek zorundadır (Robert ve Hall, 2001). Bir başka deyişle, ziyaretçilerin neden bu destinasyonu ziyaret ettiğini ve bu ziyaretçilerin profiline nasıl olduğunu anlamak gerekmektedir. Bu nedenle turistlerin profillerini ortaya çıkarmak ve destinasyonu ziyaret etmedeki motivasyonlarını anlamak, destinasyonu ziyaret edenlerin tekrar ziyareti ve yeni ziyaretçi kazanımı için son derece önemlidir.

Türkiye yerel kalkınmayı amaçlayan ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasına önem veren ülkeler arasında olmayı amaçlayan bir ülke konumdadır. Kırsal turizm, kırsal kalkınma ve bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldıracak en önemli seçeneklerden biridir. Kırsal turizm, kırsal kalkınmayı sürdürülebilir kılmada etkili rol oynayabilecek bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle kırsal turizmin en önemli paydaşlarından biri olan ziyaretçilerin, kırsal turizm aktivitelerine katılımdaki motivasyon faktörleri ortaya koymak oldukça önemlidir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Türkiye’de turizm yatırımları büyük kentler ile Akdeniz ve Ege Denizi kıyılarına yoğunlaşmıştır. Buna bağlı olarak da turistlerin tercihleri büyük kentler ve bu kıyılar olmuştur. Ancak dünyada turizm destinasyonlarının birbiriyle benzerlik göstermeleri nedeniyle turistler yeni destinasyonlara yönelmeye başlamış ve farklı motivasyonlar ile seyahat etmeye başlamışlardır. Buna bağlı olarak da bu turistler bireysel olarak veya küçük gruplar halinde seyahat etmeye başlamışlardır. Böylelikle turist profilleri farklılık göstermeye başlamış ve bu turistlerin ziyaret amaçları değişkenlik göstermeye başlamıştır. Özellikle kendine özgü doğası, tarihi ve kültürü olan bölgeler ilgi görmeye başlamıştır. Bu bölgeler düşük nüfus sayısına sahip ve kendi kültürlerini sürdüren kırsal bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kırsal bölgeleri ziyaret eden ziyaretçilerinin motivasyonlarını faktörlerini, seyahat alışkanlıklarını, katıldıkları aktiviteleri ve profillerini ortaya çıkarmak önemlidir.

İlgili literatür incelendiğinde turist motivasyonlarını konu alan birçok çalışma yapılmıştır. Ancak özellikle kırsal turizme yönelik turist motivasyonları ile ilgili

çalışmalar görece sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle eşsiz doğal güzelliklerine ve önemli kültürel ve tarihi değerlere sahip olan Van ilinin Gevaş ilçesi araştırma alanı olarak seçilmiştir. Kırsal turizm için dikkate değer bir potansiyele sahip olan Gevaş, değişen turizm eğilimlerine cevap verebilecek bir destinasyon konumundadır. .

Bu çalışmanın amacı; Van ilinin Gevaş ilçesinin kırsal turizm potansiyelini belirlemek ve ziyaretçilerin motivasyon faktörlerini ortaya çıkarmaktır. Ayrıca kırsal turizm aktivitelerine katılan ziyaretçilerin profillerini, seyahat alışkanlıklarını, davranışlarını ve motivasyonlarını ortaya çıkarmak ve ziyaretçileri özelliklerine göre kümelere ayırmak, çalışmanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Böylelikle bölgede kırsal turizm planlaması yapılırken izlenilmesi gereken stratejilere önemli katkı yapılacağı öngörülmektedir.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Sınırları içinde önemli tarihi, kültürel ve doğal çekicilikler barından Van ilinin Gevaş ilçesi araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Bu bölgeye 20 Kasım 2015 ile 15 Mayıs 2016 tarihleri arasında toplamda beş ziyaret gerçekleştirilmiş ve yörede toplamda bir 40 günlük bir vakit geçirilmiştir. İlk ziyaret; yöreyi tanımak, gözlemler yapmak ve yöre ile ilgili bilgiler toplamak amacıyla yapılmıştır. Daha sonra yapılan ziyaretler ise araştırmaya katkı sağlamak için fotoğraf çekimi, görüşmeler, keşifler ve veri toplamak amacıyla yapılmıştır. Böylelikle yöre hakkında detaylı bilgiye sahip olunmuş ve araştırmaya katkı verebilecek gerekli veriler elde edilmiştir.

Çalışmada nicel araştırma yönteminden faydalanmış olup veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Almeida, Correia ve Pimpao (2013) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Bu bağlamda veriler, 20 Mart 2016 ile 15 Mayıs 2016 tarihleri arasında Van ilinin Gevaş ilçesinde toplanmıştır. Bölgeyi ziyaret eden ziyaretçilerden, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi veriler toplanmıştır.

Toplanan bu veriler ile ortaya çıkan bulgular ile bölgedeki kırsal turizmin mevcut durumu, ziyaretçilerin profili, ziyaretçilerin seyahat alışkanlıkları ve motivasyon faktörleri ortaya konmuştur. Gerekli analizler sonunda ziyaretçiler; motivasyon faktörleri, seyahat alışkanlıkları ve profillerine göre kümelere ayrılmıştır.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kırsal Turizm Kavramı

Kırsal turizm, geniş anlamda kırsal alanda yapılan turizm olarak tanımlanabilir. Kırsal alan kavramı ise kültürden kültüre ve ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Ancak ortak kanı; nüfus yoğunluğunun az olduğu ve doğa ile iç içe bölgelerin kırsal alan olduğudur. Opperman (1996), kırsal turizmin akademik literatüre girmesinin 1950’li yıllara dayandığını iddia etmekte olup, Ager’in (1958) yaptığı çalışmada kırsal turizmin Alpler’de yaşayan çiftçilere bir takım faydalar sağladığını söylemiştir. Bu faydalar; gelirlerin artması, yeni iş olanaklarının oluşması ve göçün engellenmesidir. Kırsal turizm, kırsal alanların sürdürülebilir gelişimi için değerli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. (Pena, Jamilena ve Molina, 2012).

Kırsal turizm, kırsal alanların gelişimi ve büyümesi için etkili bir araç olarak görülmekte ve kırsal turizm aktiviteleri desteklenmektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde 1970’den itibaren gündemde olan kırsal turizm, Türkiye’de 1990’ların sonu itibari ile gündeme alınmaya başlanmıştır (Soykan, 2006). Son yıllarda özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika’da hızla gelişen kırsal turizm, kırsal bölgelerin kalkınmasına yardımcı olarak, yerel ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Tarımsal ve turistik etkinliklerin bir arada ve birbirinin tamamlayıcısı olarak yer aldığı kırsal turizmin, özellikle yerel ekonomiye önemli etkileri olmaktadır. Kırsal turizmin başlatıldığı yörelerde eskiden var olan tarım, ormancılık ve el sanatları gibi etkinlikler yeniden canlanmakta ve sektörler arası işbirliği geliştirilmeye çalışılmaktadır. Kırsal el sanatları gibi geleneksel kültürel miras öğelerinin geleceğe aktarılması büyük ölçüde kırsal turizm etkisiyle olmaktadır (Soykan, 1999).

Kırsal turizm, birçok kırsal alan için alternatif bir gelişim stratejisi olarak görülmektedir. Bu kırsal alanlar genellikle önemli kültürel mirasa sahiptir ve tarım, ormancılık, hayvancılık ve diğer ekonomik faaliyetleri yeniden şekillenen veya kaybolan alanlardır. Kırsal alanlar, boş zaman faaliyetleri ve turistik aktiviteler bağlamında önemli ve geliştirici role sahiptir. Bu nedenle kırsal turizm, doğal çekiciliklere sahip ve kültürünü koruyan kırsal alanlar için potansiyel gelişim seçeneklerinden biri olarak görülmektedir (OECD, 1994; Sharpley, 2005).

Hızlı bir şekilde gelişen bir turizm türü olan kırsal turizm, kırsal alanda ekonomik gelişme açısından artan bir öneme sahiptir (Cheuk, Lo ve Atang, 2015). Ancak yine de

her kırsal turizm destinasyonu, sürdürülebilir gelişim için, bu bölgelerin performanslarını en üst düzeyde tutmak zorundadır. Kırsal turizmin; kırsal alanları ve yerel ekonomiyi yeniden canlandırma, altyapı hizmetlerini sürekli hale getirme, iş olanaklarını geliştirme, yerel kültür ve kültürel miras farkındalığı yaratma ve geniş bir kültür yelpazesi sunma gibi birçok faydası vardır (Sharpley, 2002).

Kırsal bölgeler, turistleri etkilemek için kendilerine özgü olan kültürel, tarihi, coğrafi ve etnik kökenlere sahiptirler. Bu nedenle kırsal turizmi örgütlemek ve bu alanda üretim ağı geliştirmek çok daha kolaydır (Dimitrovski vd., 2012). Yerel halk yaşadıkları yerlere güçlü bir bağlılık hissettikleri için bu bölgelerde yapılacak her türlü organizasyona destek verme ve katılım gösterme konusunda isteklidirler (Lee, 2013). Yerel halkın bu katılımı ve desteği yerel ekonomiyi geliştirdiği gibi, yeni iş olanakları yaratmakta ve yaşam kalitesini de attırmaktadır.

Bir alternatif turizm türü olarak görülen kırsal turizmin tanımını yapmak oldukça zor görülmektedir. Lane'ye (1994a) göre kırsal turizm, tüm yönleriyle kırsal alanlarda yapılan turizme dayalı olmalıdır ve yerel halkın girişimleriyle oluşan küçük işletmeleri içermelidir. Kırsal turizmin detaylı tanımına geçmeden önce, kitlesel turizm veya kentsel turizm olarak kabul edilen geniş katılımlı turizm ile kırsal turizmin karşılaştırılmasında fayda vardır. Lane (1994b) kentsel turizm ile kırsal turizm karşılaştırarak aralarındaki farkları Tablo 2.1'de görüldüğü gibi göstermiştir.

Ayrıca kırsal turizm kavramı; eko-turizm, yeşil turizm ve agro-turizm gibi doğa ile ilgili olan turizm kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Bu turizm türleri veya kavramlarına bakıldığında sayıca daha fazladır ve kavramlar iç içe geçmiş durumdadır. Ancak ilgili alanyazın detaylı incelendiğinde, alternatif turizm türleri içinde yer alan bu turizm türleri kırsal turizm kavramı içinde yer almaktadır (Andriotis, 2006; Andriotis 2011). Kırsal bölgelerde yapılan turizm aktivitelerinin kırsal turizm kavramı içinde yer aldığı konusunda ortak kanı oluşmuş durumdadır (Perdeu vd., 1987; Bramwell, 1994; Jurowski vd., 1994; Teye vd., 2002; MacDonald ve Jolliffe, 2003; Simkova, 2007; Nair vd., 2015; Nicely ve Sydnor, 2015). Doğa, kültür, tarih, tarım, çiftlik, sanat, yerel yaşam, geleneksel yemek, el sanatları ve kırsal faaliyetler kırsal turizm kavramı içinde yer alan konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2.1. Kırsal Turizm ile Kentsel Turizmin Karşılaştırılması

Kentsel Turizm	Kırsal Turizm
Az açık alan	Çok açık alan
10.000 kişinin üzerindeki yerleşimler	10.000 kişinin altında yerleşimler
Yapay çevre	Doğal çevre
Çoğunlukla iç mekân aktiviteleri	Çoğunlukla açık hava aktiviteleri
Toplu eğlenceler	Bireysel eğlenceler
Büyük tesisler	Küçük tesisler
Uluslararası-Ulusal kuruluşlar	Yerel kuruluşlar
Turizme ayrılan büyük zaman	Turizme kısmen az ayrılan zaman
Profesyonel yönetim	Amatör yönetim
Yöre dışında yaşayan turizm personeli	Çoğunluğu yöre halkın katıldığı turizm personeli
Çok sayıda ziyaretçi	Az sayıda ziyaretçi
Kentsel ortam çoğunlukta	Sade, doğal bir ortam
Modern binalar	Geleneksel konutlar
Dejenere olmuş gelenekler	Korunmuş gelenekler
Çiftliksiz ve ormansız bir ortam	Çiftlik ve orman ortamı

Kaynak: Lane, (1994a).

2.2. Kırsal Alan ve Kırsal Turizm Tanımları

Kırsal alan ve kırsal turizm kavramları, birçok tanım ve yoruma sahiptir. Bramwell (1994) kırsal turizmi; çiftlik, doğa, macera, spor, sağlık, eğitim, sanat ve kültürel miras gibi birçok aktivite ve çekiciliği sunan bir turizm türü olarak tanımlamıştır. Kırsal turizm; çiftlik turizmi, yeşil turizm ve yayla turizmi gibi doğa ile iç içe turizm türlerini içine alan; doğa gezileri, macera, spor, sağlık, sanat, tarih ve kültürel mirasa yönelik bir turizm türüdür.

Kırsal turizm tanımı konusunda yapılan tanımlar genellikle farklılık göstermektedir. Farklı ülkelerdeki ve kültürlerdeki araştırmacılar, kendi ülke ve kültürlerine göre çeşitli tanımlar yapmışlardır. OECD (1994), kırsal alanlar için AB tarafından da kullanılan bir tanım geliştirmiştir. Bu tanıma göre kırsal alanlar, nüfus yoğunluğunun kilometrekare başına 150 kişinin altında olduğu topluluklardır. Bu tanım ışığında kırsal bölgeler üç gruba ayrılmış, bu bölgeler ise; baskın kırsal bölgeler, önemli düzeyde kırsal bölgeler ve kentsel bölgeler olarak belirtilmiştir. Ayrıca OECD (1994), 12 farklı ülkede kırsal alanın nasıl tanımlandığını rapor halinde sunmuştur:

- Avustralya: Nüfusun 1000 ve altı olduğu bölgeler.

- Avusturya: Nüfusun 5000 ve altı olduğu bölgeler.
- Kanada: Nüfusun 1000 ve altı olması ve nüfus yoğunluğunun kilometrekare başına 400 kişiyi aşmaması.
- Danimarka ve Norveç: Toplam nüfusun 200 ve altı olduğu bölgeler.
- İngiltere ve Galler: Herhangi bir tanım bulunmamaktadır ancak Kırsal Kalkınma Komisyonu (Rural Development Commission), nüfusun 10000 ve altı olması gerektiğini belirtmiştir.
- Fransa: Nüfusun 2000 ve altı olmasının yanında evlerin birbirinden en az 200 metre uzaklıkta olması.
- Portekiz ve İsviçre: Nüfusun 10000 ve altı olması.
- Malezya: Nüfusun 10000 ve altı olması.
- Hindistan: Nüfusun 10000 ve altı olması.

Kırsal turizm; başta ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve beşeri olmak üzere birçok etkiye sahiptir. Bu etkilerin ön plana çıktığı kırsal turizm tanımı, İngiliz Turizm Konseyi tarafından şu şekilde yapılmıştır: “Kırsal turizm, insanların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayan, mimariyi ve doğal çevreyi geliştiren ve koruyan, turizm destinasyonlarından ekonomik fayda sağlayan, sürdürülebilir turizm içerisinde yer alan bir stratejidir.” (English Tourism Council, 2001:11). Ayrıca dünyadaki önemli örgütler olan OECD, WTO ve AB topluluklarının kırsal turizm tanımları aşağıdaki gibidir:

- OECD: Kırsal turizm, kırsal alanda yapılan turizm türüdür ve boş alan aktiviteleri, çevre ile etkileşim, kırsal miras ve kırsal kültüre dayanmaktadır. Kırsal turizmin amacı, sürdürülebilir ve uzun dönemli bir yaşam sürdürmek için katkıda bulunmaktır (OECD, 1994).
- WTO: Ziyaretçilerle doğrudan iletişim kuran, fiziksel çevrenin tadını sunan; kırsal aktiviteler, gelenekler ve yerel halkın yaşamına katılım imkânı sağlayan turizm ürünüdür (Aref ve Gill, 2009).
- AB: Kitle turizmi dışında kırsal alanlarda yapılan aktiviteler, çevre gezileri ve boş zaman faaliyetleridir (Lebe ve Milfelner, 2006).

Nair vd. (2015) ise yaptıkları çalışmada, dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin yaptıkları kırsal turizm tanımlarını incelemiş ve bazı ülkelerdeki kırsal turizm tanımlarını ortaya koymuştur. Bu tanımlarda ortaya çıkan önemli konular; kırsal yaşam, yerel ürünler, güzel doğal manzaralar, doğa sporları, kültürel miras, tarih, yerel yemekler

ve çiftçilik olarak görülmektedir. ABD, Kanada, Avustralya, Japonya ve bir takım Avrupa ülkelerinden oluşan gelişmiş ülkelerdeki kırsal turizm tanımları Tablo 2.2.'de görülmektedir.

Tablo 2.2. Gelişmiş Ülkelerdeki Kırsal Turizm Tanımları

Ülkeler	Tanım
İtalya	...agro-turizm, ziyaretçilerin kırsal dünya ve gelenekler ile doğrudan temas kurma fırsatı yaratır. Kaliteli yerel ürünler, ulaşılabilir hizmetler ve güzel manzaraları deneyimleme olanakları sağlar
Avustralya	...ziyaretçileri yerel halkın uğraşlarına, tarımdan keyif almaya, doğal çevreye ve kırsal alanda yer alan diğer olanaklara davet eden faaliyetlerdir.
ABD	...çiftlik turizmi, eko-turizm, kültürel turizm ve diğer doğaya dayalı turizmleri kapsayan ve sadece tarım ve kırsal macera ile ilişkili olmayan turizmdir.
Kanada	...tarım ve şehir dışı alanlarda meydana gelen etkileşim ve aktiviteleri kapsayan kırsal deneyimdir. Geniş alanların olması, turizm gelişiminin seviyesinin az olması ve ziyaretçilerin tarım ve doğal çevre faaliyetlerine doğrudan katılabilmesi çok önemlidir.
İngiltere	...sadece tarıma dayalı turizm değil, çok yönlü bir aktivitedir. Kırsal turizm, tarıma dayalı tatilleri kapsamakla birlikte ayrıca özel ilgili tatilleri, doğa tatillerini, yürüyüş, tırmanış, binicilik, macera, spor, sağlık turizmi, avcılık, eğitici seyahatler ve kültür turizmini de kapsamaktadır.
Slovakya	...temel ürün olarak sunulan kırsal çevreyi kapsayan kır turizmidir. Kırsal alanda yaşayan yerel halk ve kültürel mirasla temas kuran ve günlük aktivitelerini yapmaya yönelik girişimlerdir.
Güney Almanya	...kırsal bölgede yapılan turizm, insanların temel aktivitelerinin tarım olduğu, kalıcı insan değerlerine sahip bölgelerde gerçekleşen turizmdir.
Japonya	...kırsal turizm; yerel yaşam tarzı ve tarımsal aktivitelerin sürdüğü bölgelerde turistlerin kırsal yaşama dair kültür, tarih, yerel miras, yerel yemekler ve çiftçilik gibi tüm aktiviteleri kapsayan çok boyutlu bir kavramdır.
Finlandiya	...boş zamanı değerlendirmek için kitle turizm destinasyonları ve şehirden uzak yerler olan kırsal alanlarda yapılan aktivitelerdir. Kırsal turizmin müşterileri genellikle yerli turistlerden oluşmaktadır.

Kaynak: Nair vd., (2015).

Özellikle 1990'lı yıllarla birlikte gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkeler de, turizm ve kırsal gelişimi birlikte düşünmeye başlamışlardır (Soykan, 2000). Turizmin ülke ekonomisine verdiği katkıyı tüm bölgelere yaymak isteyen ülkeler, bölgesel kalkınma ve sürdürülebilir gelişim için turizm yatırımlarını arttırmışlardır. Gelişmekte olan ülkeler de gelişmiş ülkelere benzer kırsal turizm tanımları yapmıştır. Bu tanımlar Tablo 2.3'te belirtilmiştir.

Tablo 2.3. *Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Kırsal Turizm Tanımları*

Ülkeler	Tanım
Macaristan	...köy turizmini temsil eden turizmdir. Bunun anlamı ise turistler, köylerde sürdürülen yaşam ve geleneklere aktif bir katılımı sunmaktır.
Çin	...kırsal etkileşim, ekonomi, kültür ve doğal çevreye dayanan, turizm pazarlamasındaki yeni eko-turizm biçimidir.
Romanya	...Romanya'nın kırsal bölgelerinde meydana gelen tüm turistik faaliyetlerdir. Bu turizm türü, şehirden gelen turistler için yeni hizmet ve konaklama türleri düzenleyen ve kırsal ortamda meydana gelen turizmdir.
Doğu Avrupa ve Saharan Afrika	...kırsal turizm; agro-turizm, çiftlik turizmi, el işi sanatları, macera, spor, kültürel değerler, yürüyüş, kültür alanları, müzik etkinlikleri ve kırsal kesimde yapılacak tüm etkinlikleri içeren turizmdir.
Uruguay	...kırsal alanda meydana gelen ve tarım ile ilgili olan her şeyi kapsar.
Malezya	...turizm, ziyaretçilere kırsal alanları ziyaret etme ve etkileşim sağlama fırsatları yaratır ve Malezya'nın kültürel mirasını deneyimlemesini sağlar. Bu nedenle yerel halka sosyo-ekonomik faydaları vardır.
Gambia	...turistlerin Gambiya'nın kırsal alanlarını ziyaret etmesini ve yerel halkın kültürünü ve doğal ortamını deneyimlemesini sağlar.
Endonezya	...turistlerin otellerde konaklaması vasıtasıyla kırsal alanları geliştirir ve turistler tarafında tarımsal aktivitelerin yapılmasını teşvik eder.
Güney Afrika	...kırsal alanda yapılan boş zaman aktivitelerinde oluşur ve toplum temelli turizm, eko-turizm, kültür turizmi, macera turizmi, sırt çantalı turizm, binicilik ve agro-turizm gibi farklı turizm türlerini içerir.

Kaynak: Nair vd., 2015

Kırsal turizm ile ilgili çalışmalar incelendiğinde bu konuda oldukça fazla tanımın yapıldığı görülmektedir. Ancak araştırmacılar; doğa, kültür, yaşam tarzı, doğa sporları ve kırsal aktiviteler konusunda ortak noktada buluşmuşlardır. Yayımlanan yabancı kaynaklarda birçok kırsal turizm tanımı yapılmıştır. Lane (1994a) kırsal turizmi, “Doğaya dayanan aktiviteler, festivaller, tarihi ve geleneksel olaylar, sanat gösterileri, tarımsal turizm, halk tiyatrosu vb. gibi çok yönlü uygulamalardan ve çiftlik temelli turizmden, eğitimsel seyahate kadar her şeyi içeren karmaşık bir aktivite” olarak tanımlamıştır. Bramwell (1994) ise kırsal turizmi, “Eğitim, sanat ve kültürel mirasın ortaya çıktığı ve kırsal alanda yapılan turizm” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlara benzer başka bir tanımı ise Pedfod (1996), “Yerel gelenekler, aile gelenekleri, değerler, inançlar, kırsal gelenekler ve ortak kültürel mirasın kırsal alanda yaşanması” olarak yapmıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde ise tanımlara yeni kavramlar, aktiviteler ve konular eklenmeye başlanmıştır. EQUATIONS (2006), hazırladığı taslakta kırsal turizmi, “Kontrollü ve yavaş bir şekilde gelişen, geleneksel yaşam kalitesine sahip, yerel halk tarafından denetlenen ve kırsal alanda birçok aktivitenin yapıldığı bir turizm türü” olarak tanımlamıştır. Viljoen ve Tlabela (2007) ise tanımını, “Boş zaman aktivitelerinin kırsal alanda sürdürüldüğü ve toplum temelli turizm, agro-turizm, sırt çantalı turizm, çiftlik turizmi ve eko-turizm gibi turizm türlerini kapsayan turizm” olarak gerçekleştirmiştir.

Yayımlanan Türkçe eserlerdeki tanımlara bakıldığında, diğer çalışmalara benzer tanımların yapıldığı görülmüştür. Ancak kırsal turizmin daha iyi anlaşılması için bu tanımlara da yer verilmesinde fayda vardır. 1990’lı yıllarda yapılan tanımlara bakıldığında, Yarcın (1994) kırsal turizmi, “Daha çok çiftliklere ve doğaya yönelik olarak yapılan, turistlerin çiftlik gezme, balık tutma, ata binme, uzun yürüyüş gibi etkinliklere katıldıkları turizm türü olarak tanımlamıştır. Esengün vd. (1999) ise tanımını, “İnsanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda çiftçilerin ürettikleri mal ve hizmetleri, yörenin doğal dokusuna uygun mekânlarda talep ederek geçici konaklamalarını içeren turizm türü” olarak gerçekleştirmiştir.

2000’li yıllarla birlikte kırsal turizm tanımları daha ayrıntılı bir biçimde yapılmaya başlanmıştır. Soykan (2001) kırsal turizmi, “Kırsal alanlarda, doğa ve/veya tarihi çekiciliklerin belli bir ölçüde bulunduğu yörelerde ana ekonomik uğraşısı tarım olan nüfusun, tarımsal faaliyetlerini sürdürmekle birlikte ziyaretçi ağırlayabilecek şekilde yönlendirilerek küçük turizm işletmeciliği yapmasının sağlanması” olarak tanımlamıştır.

Çeşitli ülkeler, kırsal turizmi hem ulusal hem de bölgesel olarak bir gelişim stratejisi olarak görmüşlerdir. Özellikle gelişmiş bir ekonomiye sahip olan ülkeler kırsal yaşam koşullarını, kentlerdeki yaşam koşullarıyla aynı kaliteye ulaştırmak için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar çeşitli kamu ve özel örgütlerin kurulmasıyla turizm sektörüne kaymaktadır. Kırsal turizmi, kırsal bölgelerin gelişimi için bir fırsat olarak gören bu ülkeler, kırsal bölgelerin doğasını, kültürünü, mimarisini ve yaşayış biçimlerini koruma amaçlı çalışmalar yapmaktadırlar. Bu amaçla bu ülkeler; kendi kültürleri, nüfus yoğunlukları, coğrafi yapıları ve turizm planlamalarına göre çeşitli kırsal turizm tanımları yapmışlardır.

2.3. Kırsal Turizm Gelişimi ve Başarı Faktörleri

1970'ten itibaren ekonominin yeniden yapılandırılması ve tarım krizi kırsal bölgede yaşayan halkın ekonomik fırsatlarını azaltmıştır (Wilson vd., 2001). Bu değişimler yerel halkı, ekonomik sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesini arttırmak için başka yollara yöneltmiştir. Ekonomik gelişim ve iş olanaklarını arttırmak için başvuru yollardan biri de turizm olmuştur. Tarım alanındaki ekonomik değişiklikler ve krizler, kırsal alanda yaşayan bireyler için çok önemli ekonomik fırsatlar başlattı (Dimitrovski vd., 2012). Kırsal bölgelerin kalkınma stratejilerinden en önemlilerinde biri özel yatırım içeren formlardı (Dernoi, 1991). Bu yatırımlar ekonomik ve sosyal anlamda zor durumda olan kırsal bölgeler için çok önemli gelişmelerdi.

Son yıllarda, kırsal alanların gelişimi için yeni fırsatlar ortaya çıkmıştır. Doğa ve peyzajın korunmasına, tarihi yapılara ve yerel halkın geleneksel yaşam tarzına verilen önem artmıştır. Şehir hayatındaki olumsuzlukların artması nedeniyle, kırsal alanlara doğru bir ilgi başlamış ve turizm pazarı kırsal alanlara ve kırsal aktivitelere yönelmiştir (Soykan, 2000). Kırsal turizm, doğal alanları ziyaret etmek ve manzaraları izlemekten ziyade daha geniş bir kavram haline gelmiştir. Macera, spor, kültür ve doğa gibi çok aktiviteli bir alan haline gelmiş ve farklı deneyimler yaşatan bir turizm türü olmuştur (Lane ve Kastenholz, 2015).

Kırsal turizm, ekonomik, eğitim ve sosyal anlamda gelişimi sağlamak ve doğa ile yerel kültürü korumak olarak düşünülmektedir. Birçok turizm destinasyonu, turizm ürününü farklılaştırmak, pazarlamak ve turizmi kıyı bölgelerden iç bölgelere doğru yaymak için kırsal turizme yönelmiştir (Sharpley, 2002). Avrupa'da tarım faaliyetlerinin

düşüşüyle birlikte kırsal bölgelerin ekonomik ve sosyal anlamda kalkınması için kırsal turizme başvurulmuştur (Opperman, 1996).

Yerel kalkınma anlayışının ön plana çıkmasıyla birlikte kırsal turizm, yerel kalkınmayı amaçlayan ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasına önem vermiş ülkeler için ön plana çıkmaya başlamıştır. Böylece kırsal turizm; hem kırsal kalkınmaya yardım edebilecek, hem de kalkınmayı sürdürülebilir kılmada etkili rol oynayabilecek bir özelliğe sahip olmaya başlamıştır (Kuşat, 2014). Avrupa birliğine üye ülkelerde kırsal turizm gelişimi ve kırsal alanların kalkındırılması sağlamak için LEADER izlencesi yürütülmekte ve çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda Yunanistan tarafından hazırlanan kırsal turizm izlencesi ile;

- Kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve yaşam kalitelerinin artırılması,
- Yerel halkın ait olduğu bölgelerde yaşamaya devam etmelerinin sağlanması,
- Kırsal bölgelerde yerel halk için yeni ekonomik fırsatlarının yaratılması,
- Yerel halkın gelirlerinin artırılması,
- Kırsal bölgelerde yaşayan kadınların sosyal ve ekonomik anlamda yeniden konumlanmasının sağlanması ve desteklenmesi,
- Yerel el sanatları, gastronomi ve geleneksel tarımın gelişimi için destek verilmesi,
- Doğal çevrenin korumasına yönelik uygulamaların yapılması ve
- Yerel kültürel mirasın korunması gibi sonuçlara varılması amaçlanmaktadır.

Kırsal turizmin bir politika haline gelmesi ve kırsal alanların bu anlamda geliştirilmesi için temel prensiplerin göz önüne alınması gerekir. Bu prensipler ülkeden ülkeye veya kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Gehrels (1997), kırsal turizm politikasının geliştirilmesine kılavuzluk eden dört önemli prensibi öne çıkarmıştır:

- Organizasyon,
- Yerel destek,
- Çevre (biyoçeşitliliğin, doğal çevrenin ve kültürün korunması) ve
- Hükümetin rolüdür.

Turizm sektörünün gelişim sürecinde etkili olan faktörler kırsal turizmin de gelişimini etkilemiştir (Soykan, 2006). Kırsal turizmin gelişmesini sağlayan faktörler bu

gelişim süreci sonucunda ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu süreç boyunca turizm sektöründeki ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi ile devletlerin ve bir takım örgütlerin kırsal turizm gelişimine yardımcı olma çabaları uzun bir sürece yayılmaktadır. Bu süreci göz önüne alan Avcıkurt ve Köroğlu (2008), kırsal turizmin gelişimini etkileyen faktörleri şu şekilde belirtmiştir:

- Kültürel mirasa sahip yörelere ilginin artması ve kültürün korunmasına yönelik bilincinin oluşması,
- İletişim araçlarıyla dünyanın her bölgesi hakkında bilgi edinebilmesi ve ulaşımın gelişmesi,
- Yerel gastronominin ilgi görmesi ve organik gıdalara olan talebin artması,
- Doğal çevrenin korunması devletler ve bireyler için önemli hale gelmesi,
- Farklı deneyimler yaşamak isteyenlerin otantik bölgeleri tercih etmesi,
- Büyük kentlerdeki kalabalıkların insanları yorması sonucu, insanların doğada rahatlamak ve dinlenmek istemesi,
- Gelirlerin artması ile birlikte yaşlı nüfusun seyahat alışkanlıkları kazanması ve daha aktif bir yaşam sürmesi,
- İnsanların öğrenme, macera ve haz arayışı ihtiyaçlarını karşılayacak seyahatlere yönelmesi,
- Kırsal bölgelerin kalkınması ve yerel halkın yaşam kalitesinin arttırılmasına yönelik örgütlerin ortaya çıkması ve desteklenmesi,
- Kentlerde nüfusun hızla artması ve çevre kirliliğinin oluşması,
- Turistlerin eğilimlerinin farklılaşması ve bireyselleşmesi ve
- Kırsal turizmin kırsal bölgelerin kalkınması için bir araç olarak görülmesi.

Devletler, kamu kuruluşları, özel örgütler ve yerel yönetimler belli amaçlar doğrultusunda kırsal turizm gelişimine destek vermektedirler. Belli ülkelerde veya bölgelerde bu amaçlar farklılık gösterse de genel anlamda yerel halkın refahı ve bölgesel dengesizliklerin kaldırılması amacıyla bu destekler verilmektedir. Soykan (2006:76), kırsal turizmin gelişimini ön plana almada altı temel amacın ağırlık kazandığını belirtmiştir:

- i. Ekonomik amaçlar: Kırsal turizm yeni iş olanakları yaratmak ve yeni ekonomik fırsatlar yaratmak için önemli bir araçtır. Kırsal turizm, kırsal

bölgelerde dış göçe neden olan tarımsal aksaklıkların önüne geçmek, ekonomik etkinlikleri zenginleştirmek ve geleneksel kırsal faaliyetleri canlandırmak için çok önemli bir konumdadır.

- ii. Çevrenin korunması: Çevre, kırsal turizm için en büyük sermayedir. Kırsal turizmin gelişimi için yapılan uygulamalar, planlamalar ve stratejiler çevrenin korunmasını yasa yoluyla garanti altına almaktadır.
- iii. Hukuksal çerçeve: Kırsal turizmin başarısı için gerekli koşullardan biri, kırsal kalkınma için bir yasanın olmasıdır. Birçok devlet organının, kamu kuruluşlarının, yerel yönetimin ve çeşitli örgütlerin aktif katılımı gereklidir.
- iv. Yaşam kalitesi: Kırsal bölgelere yapılan ziyaretler, mevcut hizmetlerin canlılık göstermesine, yeni hizmetlerin oluşmasına ve yerel halkın yaşam kalitesini iyileştirmeye katkı vermektedir.
- v. Gelenekleri ve kültürü koruma: Ziyaretçilerin yerel halkın geleneklerine, geleneksel yemeklerine ve kültürel mirasına önem vermesi, bu değerlerin uzun süreli korunmasını sağlamaktadır.
- vi. Pazar ekonomisini geliştirme: Kırsal turizm, pazar ekonomilerine odaklanmış ekonomiler için farklılık yaratır ve destek gücü oluşturur.

Özellikle çalışma ortamından kaçış isteği ve boş zamanın artması, kentsel hayatın sıkıcılığından ve stresinden bunalan bireyleri içinde buldukları yaşam döngüsünden uzaklaşmaya yönlendirmiştir (Jurowski vd., 1993). Kırsal turizmin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında, başta şehirlerde yaşayanların sosyo-ekonomik durumunun yükselmesi, büyük şehirlerdeki hayat temposu, hava kirliliği, gürültü ve stresten kaçma isteği, eğitim ve kültür düzeyinin artması, çevre ve sağlıklı yaşam bilincinin gelişmesi, organik gıdalara ilginin artması, doğayla iç içe olma isteği gibi faktörler etkili olmuştur (Yoon ve Uysal, 2005). Kırsal turizm talebinin gelişimini etkileyen diğer faktörlere bakıldığında ise bu faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006; OECD, 1994; Soykan, 2006):

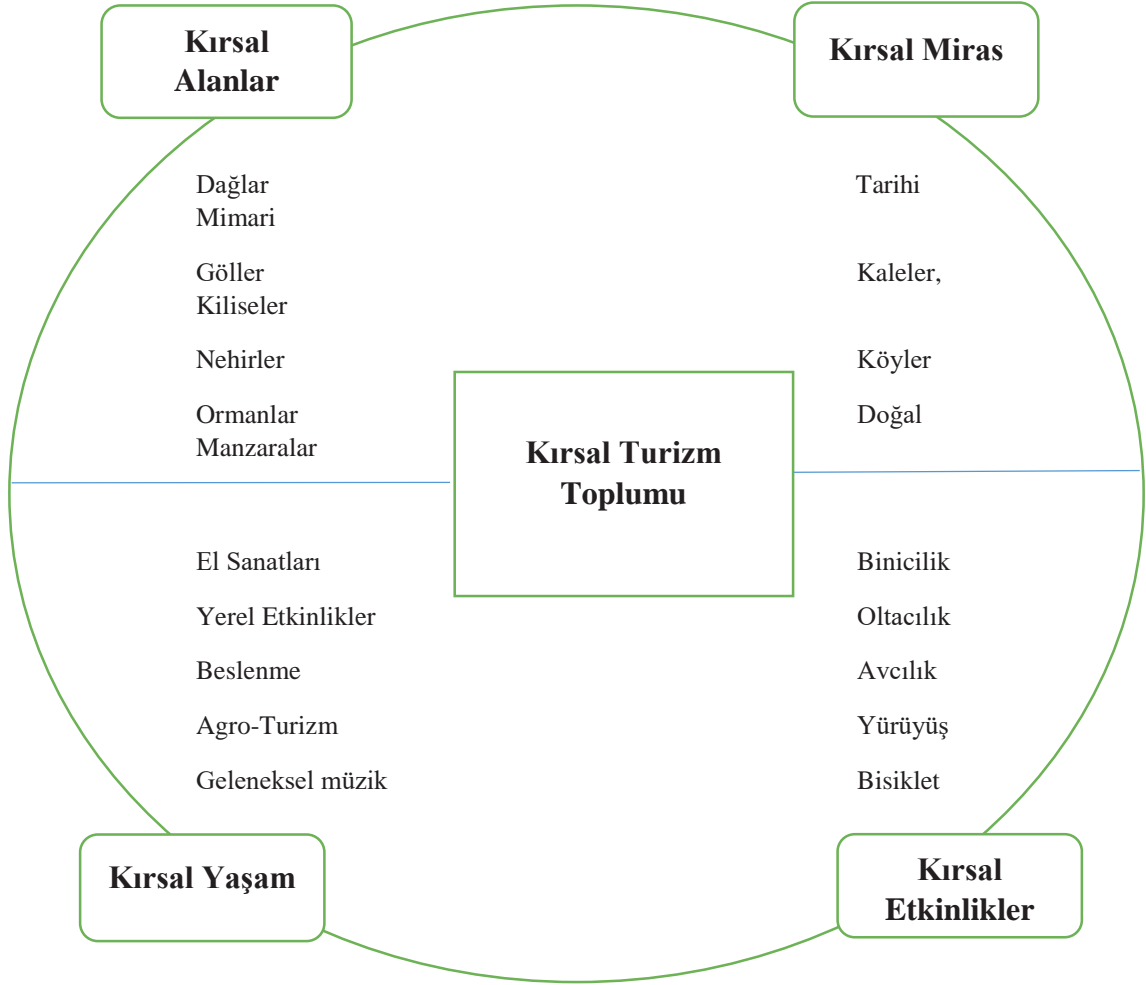
- Turizmin genel anlamda ilgi görmesi ve yaygınlık kazanması,
- İnsanların farklı kültürleri ve destinasyonları merak etmesi ve bu aktivitelere katılım isteği göstermesi,
- Kitle iletişim ve internet teknolojilerindeki gelişmeler ışığında her türlü bilgiye kolay ulaşılması ve ulaşım olanaklarının gelişmesi,

- Yöresel yemeklere ve organik gıdalara artan ilgi,
- İnsanların farklı insanlarla ilişki kurmak istemeleri,
- Ekolojik yaşam bilincinin ile çevrenin korunması bilincinin oluşması,
- Kırsal bölgelerde farklı dış mekân aktivitelerinin varlığı,
- Kırsal yörelere özgü festivallerin ve şenliklerin ilgi uyandırması,
- İnsanların bir kısmının kırsal kökenli olması ve bu yöredeki bireylerle olan akrabalık ilişkileri.

Kırsal turizm, kırsal kalkınmanın en önemli araçlarından biri olarak görülmektedir. Yerel halkın sosyal ve ekonomik anlamda gelişmesi ve dış göçün önlenmesi konusundan kırsal turizme ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer tüm ekonomik gelişmeler gibi kırsal turizmin de başarılı olması için birçok gereklilik vardır. Kırsal turizm gelişimi için yapılması gerekenler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Çekicilik unsurları: Doğanın, kültürün ve geleneksel mimarinin yerel halk ile birleşimidir.
- Tanıtım: Doğal çevre, yerel halkın değerleri ve yaşam biçimleri, yerel kültür ve gastronomi gibi turizm çekiciliklerinin potansiyel turistlere sunumudur.
- Turizm altyapısının oluşturulması: Rekreasyon, parklar, doğa aktiviteleri ve kırsal aktivitelere ulaşabilmesi için oluşması gereken altyapıdır.
- Hizmet kalitesi: Konaklama, yiyecek ve içecek, hediyelik eşya ve yerel ürünler gibi turist ihtiyaçlarının belli bir kalite standartlarında olması ve karşılanmasıdır.
- Misafirperverlik: Yerel halkın ve turizm çalışanlarının ziyaretçilere davranış biçimleridir.

Kırsal turizmin önem kazanması ve gelişmesiyle birlikte, kırsal bölgelerin önemi de buna paralel olarak artmıştır. Bu kırsal bölgeler sahip oldukları birçok özellik ve farklılık ile turistlerin dikkatini çekmektedir. Turistlerin taleplerine cevap vermek adına kırsal turizmin bileşenlerinin farkında olmak ve bu bileşenleri turistlere sunmak oldukça önemlidir. Soykan (2006), yaptığı çalışmada kırsal turizm bileşenlerini sınıflandırmış ve bu bileşenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koymuştur. Şekil 2.1’de, kırsal turizm bileşenlerinin neler olduğu görülmektedir.

Şekil 2.1. *Kırsal Turizm Bileşenleri*

Kaynak: Soykan, (2006).

Kırsal turizm gelişimini etkilen faktörler ve bu gelişimin gerçekleşmesi sağlayacak gerekliliklerin yanı sıra, bir destinasyonun başarılı olması için çeşitli faktörler ortaya çıkmıştır. Wilson vd. (2001) yaptıkları çalışmada, kırsal turizmin başarılı olması için 10 faktör belirlemiştir. Bu faktörler şu şekildedir:

1. Eksiksiz bir turizm paketinin oluşturulması.
2. İyi bir liderlik.
3. Yerel yönetimlerin katılımı ve desteklemesi.
4. Turizmin geliştirilmesi için yeterli sermaye.

5. Stratejik planlama.
6. Yerel liderler ile iş adamları arasında iyi bir koordinasyon ve işbirliği.
7. Kırsal turizm işletmeleri arasında koordinasyon ve işbirliği.
8. Turizmin geliştirilmesi için bilgi ve teknik yardımın sağlanması.
9. İyi toplantı, konferanslar ve ziyaretçi büroları.
10. Turizm için geniş çaplı desteğin sağlanması.

2.4. Kırsal Turizmin Etkileri

2.4.1. Olumlu etkiler

Kırsal turizm; ekonomik, sosyokültürel ve çevresel bakış açısıyla değerlendirildiğinde ve özellikle yerel halkın desteği alındığında bölgeye önemli katkılar sağlamaktadır. Kırsal turizmin en önemli paydaşlarından olan yerel halkın kırsal turizme bilinçli katılımı ve desteği ile ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkiler olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Kırsal bölgeleri ziyaret eden ziyaretçiler yerel halk ile yakın ilişki kurarak kültürleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu ziyaretçiler yörede yaşayan kişilerle iletişime geçtikçe tatmin düzeyleri artmakta ve bu da yöre hakkında olumlu düşüncelere sahip olmalarını sağlamaktadır. Böylelikle çok etkili bir tanıtım yöntemi olan aile ve arkadaş tavsiye ve kulaktan kulağa bilgi yoluyla yörenin tanıtımı yapılmakta ve ziyaretçi sayısı artmaktadır. Bu şekilde gelişen bir turizm türü olan kırsal turizmin başta yöreye ve yerel halka olmak üzere olumlu etkileri şu şekilde sıralanabilir:

- Kırsal turizm ile birlikte kırsal bölgedeki ekonomik etkinlikler artar ve yerel halkın gelirlerinde artış olur.
- Kırsal bölgede yaşayan kadınların istihdam olanakları genişler ve kadının toplumdaki konumu önemli hale gelir
- Kırsal turizm ile birlikte gençlere iş olanakları sağlanarak göçün engellenmesi sağlanır.
- Turizmin mevsimsellik sorunu çözülerek, yılın anında turizmin canlılığı sağlanır.
- Kırsal turizmin gerçekleştiği bölgenin tanıtımı yapılır.
- Kırsal turizmin gelişimi ile birlikte hem turizm sektöründe hem de başka sektörlerdeki yatırımlar artar.
- Yerel halk için başta eğitim, sağlık ve yaşam kalitesi için birçok fırsat yaratılır.

- Kırsal turizm geleneksel mimari tarzının korunmasını olumlu yönde etkilenir ve yöreye her türlü hizmet gelir.
- Çevrenin korunmasına yönelik uygulamalar artar.
- Kentlerde yaşayan insanların kırsal bölgeleri ziyareti sonucu yerel halk ile olan iletişimleri ve etkileşimleri artar.
- Kırsal bölgelerde düzenlenen çeşitli etkinliklerle, tarım ürünleri ve el sanatlarının değerini kaybetmemesi sağlanır ve yerinden satışı gerçekleştirilir.
- Kırsal bölgelerdeki kırsal turizm kapsamında değerlendirilen doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik değerlere verilen önem düzeyi artar.
- Kırsal turizm ile birlikte bölgeler arası ekonomik dengesizlikler ve yaşam kalitesi arasındaki farklar azalır.

2.4.2. Olumsuz etkiler

Kırsal turizmin doğal çevrenin korumasına yönelik pek çok yararı olmasına karşın iyi organize olunmaması ve iyi kontrol edilmemesi halinde doğal kaynakların aşırı kullanımı nedeniyle çevresel zararlara neden olabilir (Cheuk vd., 2015). Ayrıca doğal alanların, tarihsel değerlerin ve geleneksel kültürün tahrip edilmesi gibi sorunlarla da karşılaşabilmektedir. Her sektörde olduğu gibi kırsal turizm aktivitelerinin de bir takım zararları olabilir. Bu zararlar doğal, çevresel, kültürel ve ekonomik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan bu olumsuzlukları veya yaşanabilecek sorunları bilmek, başarılı bir kırsal turizm planlaması yapmak ve kırsal turizm için stratejiler geliştirmek için önemlidir. Kırsal turizm ile birlikte yaşanan veya yaşanacak olumsuz etkilere bakıldığında, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Yabancı veya yöre dışından girişimcilerin çeşitli işletmeler kurarak yöre dışından kişileri istihdam edilmesi nedeniyle yerel halkın yaşam alanını işgal edilebilir.
- İyi bir planlamanın yapılmaması ve stratejilerin uygun bir biçimde uygulanmaması sonucunda sezonluk ve yarı zamanlı istihdam artar.
- Ziyaretçi sayısının artması çevrenin kirlenmesine ve zarar görmesine neden olur.
- Yerel halk gelen ziyaretçilerin kültürlerine özenerek kendi kültürlerini unutabilirler.
- Farklı ülkelerden ve bölgelerden gelen ziyaretçiler nedeniyle yabancı korkusunun oluşmasına neden olabilir.

2.5. Kırsal Turizm Deneyimi ve Aktiviteleri

Deneyim her zaman eğlence ve seyahatin olmazsa olmazı olmuştur. Deneyim, hizmet sunumundan ziyade etkileyici aktiviteler yaratmak ve eşsiz hatıralar yaşatmaktır (Pine ve Gilmore, 2011). Turizm için düşünüldüğünde deneyim; başarı, yenilik ve rekabet için en önemli faktörlerden biridir. Günümüzde turistler; eşsiz, çekici ve akılda kalıcı deneyimler için motive olmaktadır. Bu nedenle deneyim yaşatmak, turizmin ana amaçlarından biri olmalıdır. Turizm deneyimi, ayırt edici ve çekici bir pazar geliştirme açısından kırsal alanlar için oldukça önemlidir (OECD, 1994).

Günümüzde değişen ve gelişen yaşam şartların bağlı olarak insanların rekreasyon ve turizm tercihlerinde bir takım değişimler söz konusu olmuştur. Günümüz turistlerinin beklentilerinin değişmesi ve çevreye karşı duyarlılıklarının artmasına bağlı olarak kitle turizmi terk edilmeye başlanmış, doğa ile iç içe olma arzusu ve otantik kültürleri tanıma isteği onları yeni bir arayış içerisine itmiştir (Lane ve Kastenholtz, 2015). Bu gelişmeler kırsal yerleşmelerle iç içe ve doğal kaynaklara dayalı bir alternatif turizm çeşidi olan kırsal turizmin gelişmesine olanak tanımaktadır.

Sahip olunan doğal ve kültürel değerlerin varlığı birçok bölgede kırsal turizm için büyük bir potansiyelin var olduğunu göstermektedir. Turistlerin yerel kültürleri ve yaşam biçimlerini tanımak istemeleri, onları kırsal bölgelere doğru yönlentmektedir. Özellikle bir bölgeye has, doğal malzemeler kullanılarak el emeği ile ve sınırlı sayıda hazırlanan butik ürünlerin turistler tarafından tercih edilmesi o yöreye olan talepte önemli bir rol üstlenmektedir (Loureiro, 2014).

1990'lı yılların başından itibaren gelişmiş ülkelerdeki üst sosyal tabakaların istek ve arzuları değişince, standart kitle turizminden kişiye uygun turizm türlerine doğru talep artmaya başlamıştır (Soykan, 2006). Bu algının hızlı bir şekilde yayılmasında şehirde yaşayanların sosyo-ekonomik durumunun yükselmesi, iş hayatının stresinden uzaklaşma isteği, çevre kirliliği ve gürültüden kaçış büyük rol oynamıştır (Yoon ve Uysal, 2005).

Otto ve Ritchie (1996) turizm deneyimi boyutlarını; haz, huzur, ilişki ve takdir olarak belirtirken, Pine ve Gilmore (2011) ise turizmin deneyiminin faktörlerini eğlence, eğitim, estetik ve kaçış olarak sıralamıştır. Kırsal turizm destinasyonları da bu deneyim faktörleri için en uygun destinasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kırsal turizm destinasyonlarında, kitle turizm aktivitelerinden ziyade kendine özgü kırsal alan aktiviteleri öne çıkmaktadır. Özellikle sadece kırsal alanlarda yapılan ve

bu yörelere özgü yapılan aktiviteler her geçen gün daha fazla dikkat çekmektedir. Dış mekân aktiviteleri için oldukça geniş alanlara sahip olan kırsal bölgeler doğa aktiviteleri ve sporları açısından çok sayıda alternatife sahiptir. Soykan (1999) kırsal bölgelerde uygulanan başlıca kırsal turizm aktiviteleri şu şekilde sıralamıştır:

- Ziyaretçilerin tarımsal faaliyetlere katılımı: Sebze ve meyve gibi ürünlerin toplanması, hayvan besleme, hayvansal ürünleri elde etme ve değerlendirme işlemlerini kapsayan tarım ve hayvancılık ile ilgili faaliyetler,
- Yerel el sanatlarıyla ilgili uygulamalar: Dokumacılık, geleneksel örgü işleri, seramik, bakır, demir, ağaç ve cam işleri gibi uygulamalar,
- Alternatif spor etkinlikleri: Binicilik, avcılık, balıkçılık, trekking, doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü, kamp ve rafting gibi dış mekân sporları,
- Hobi etkinlikleri: Doğa fotoğrafçılığı, koleksiyon ve kuş gözlemciliği gibi aktiviteler,
- Animasyon gösteriler: Köy düğünü, halk dansları ve yerel müzik dinletilerine katılım,
- Müze, ören yeri, anıt ve çiftlik gibi yöreye özgü yapılara yapılan ziyaretler,
- Milli park, doğal anıt, hayvanat bahçesi, mağara ve yörede görülen farklı coğrafi oluşumları ziyaret,
- Yöreyi ve çevresini keşif amaçlı yapılan geziler,
- Yakın çevre turları, doğa yürüyüşü ve bisiklet gezisi gibi aktiviteler,
- Piknik yapma,
- Geleneksel el sanatları, yerel yemek, halk dansları, yerel üretim teknikleri ve şifalı doğal bitkiler gibi kurslara katılım,
- Bilimsel inceleme, gözlem ve araştırmalar,
- Sportif, kültürel ve geleneksel yarışmalara katılım ve
- Fuar, şenlik, özel kutlama günleri, panayır, festival ve eğlence gösterilerine katılım.

Ayrıca Nair vd. (2015) yaptıkları çalışmada kırsal turizm aktivitelerini; kültürel, doğal ve tarihi aktiviteler olarak sınıflandırmıştır. Sınıflandırılan bu aktivitelerin altında yer alan aktiviteler ise Şekil 2.2’de gösterilmiştir.

Şekil 2.2. Kırsal Turizm Aktivitelerinin Sınıflandırılması

Kaynak: Nair vd., 2015

2.6. Kırsal Turizmin Temel Özellikleri ve Paydaşları

Turistler gidecekleri destinasyonunu belirlerken farklı kültürel değerler ve yaşam biçimine sahip bölgeleri tercih etmektedir (Marzo-Navarro, 2015). Kendine özgü kültürel değerlere ve yaşam tarzlarına sahip yöreler, doğal güzelliklerini de koruduğu oranda ziyaretçiler için çekici hale gelmektedir. Bu ana unsurların yanı sıra, kırsal turizmin uygulanabilmesi ve geliştirilmesi için, o bölgenin belli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bölgelerin; doğal kaynakları yeterli ve kalitelidir, yörenin gelenek ve

görenekleri korunmuştur, alt yapı hizmetleri yerel halk ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verir, yerel halk ile ziyaretçiler arasında iletişim ve etkileşim vardır, geleneksel mimari korunmuş ve ilgi çekicidir ve alternatif spor etkinlikleri için uygun alanları vardır. Bu bölgelerde gerçekleştirilen kırsal turizmin temel özelliklerini ise, Nair vd. (2015) ve Kiper (2006) aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

- Kırsal alanda meydana gelen ve işlevsel olarak kırsal alanda yer alan turizmdir.
- Turist ziyaretlerinin amaçları; öğrenmek, aktif katılım, deneyim ve eğlencedir.
- Eşsiz kültür, doğal ve tarihsel özellikler ile çok çeşitli kırsal aktivitelerin yörede sunulmasıdır.
- Dört temel paydaş olan turistler, yerel halk, yerel yönetim ve girişimcilerin işbirliği ve katılımı vardır.
- Sürdürülebilirlik için, sosyal ve ekonomik kalkınma ile çevrenin korunmasına ihtiyaç vardır.
- Kırsal turizm, yılın her anında yapılarak mevsimsellik sorununu ortadan kaldırır.
- Kırsal turizmde dış mekân etkinlikleri çeşitli ve yöreye özgüdür.
- Kırsal turizmin turist motivasyonları ve profilleri farklıdır.
- Kırsal turizm, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur.
- Kırsal turizm, sürdürülebilir turizm anlayışa hizmet eder.
- Kırsal turizm, bir ülkenin veya bölgenin tanıtımına katkı sağlar.

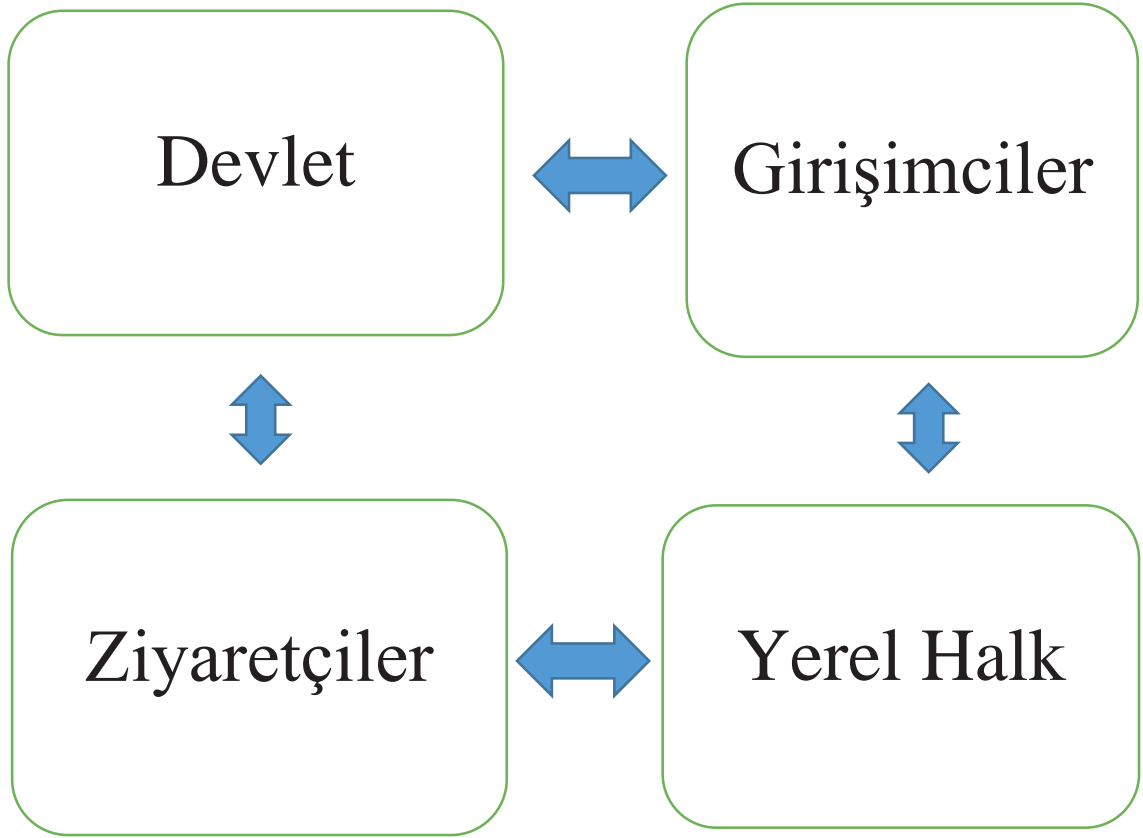
Kırsal turizmin sürdürülebilir başarısı için belirli ilkeler kapsamında gerçekleşmesi gerekmektedir. Hem hâlihazırda kırsal turizm aktivitelerinin gerçekleştiği yöreler hem de henüz kırsal turizm ile tanışmayan yörelerin belli ilkeler doğrultusunda hareket etmesi gerekmektedir. Kırsal turizm aktivitelerinin gerçekleştiği ve ziyaretçi sayısının artmaya başladığı yörelerin, sürdürülebilir başarısı için ve bu aktivitelerin henüz gerçekleştirmediği yörelerin, kırsal turizm planlamasında belli ilkeler çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir. Sharpley (2002) kırsal turizmin sürdürülebilir başarısı için bir takım ilkeler ortaya koymuştur. Altı başlık altında birleştirilen bu ilkeler; yararlanma, gelişim, tasarım, kırsal ekonomi, koruma ve pazarlama olmak üzere aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

- Gelişim: Kırsal turizm gelişimi, çevrenin korunması ve bölgenin yeniden canlanması amaçlarını gütmelidir. Örneğin; tarihi evlerin restorasyonu ve turizm

amaçlı kullanımı ile çiftliklerin tarım turizmi kapsamında kullanımı, yerel halka ek gelir sağlayabilir.

- Yararlanma: Turistleri farklı bir turizm deneyimi yaşaması için; yerel kültür, tarih, gelenek ve kırsal yaşam biçimine yönlendirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal Ekonomi: Kırsal ekonomiyi desteklemek için, sürdürülebilir yatırımlar yapılmalı ve belli zamanlarda yaşanacak yoğunluklara önlem alınmalıdır.
- Tasarım: Kırsal turizm gelişmelerinin planlanması, bölgelerin saptanması ve turizm stratejileri yerel peyzaja uygun olmalıdır.
- Koruma: Kırsaldaki turizmden yararlananlar ve yerel halk, bu turizmin en değerli varlığı olan çevrenin korunmasına katkıda bulunmak için koruma ve yenileme uygulamalarına destek sağlamalıdır.
- Pazarlama: Turizm endüstrisinin tanıtım, bilgilendirme ve pazarlama girişimlerinde insanların kırsal bölgelere yönelik anlayışlarını ve ilgilerini derinleştirerek takdir etme ve yararlanma duygusuna ulaşmalarını sağlamaya çalışılmalıdır.

Nair vd., (2015) kırsal turizmin temel paydaşlarının devlet, girişimciler, ziyaretçiler ve yerel halk olduğunu belirtmişlerdir. Şekil 2.3'te görüldüğü üzere bu paydaşlar birbiri ile ilişki halindedirler. Bu ilişkilerin güçlendirilmesi ve bu paydaşların koordineli bir şekilde hareket etmesi, kırsal bölgelerin kırsal turizm çerçevesinde gelişimini sağlamaktadır. Kırsal turizmin temel ilkeleri ve özelliklerine bakıldığında, bu paydaşların farklı açılardan değerlendirilmesi de gerekmektedir. Özellikle devletin, girişimcileri cesaretlendirecek uygulamalar yapması ve bu uygulamalara yerel halkın da dâhil edilmesi son derece önemlidir. Kırsal turizm girişimcilerinin yerel halk olması veya kurulan işletmelerde yerel halkın çalışması o yöre için oldukça önemlidir. Kırsal turizm aktivitelerine katılan ziyaretçiler özellikle yerel halk ile iletişim halinde olmak istemektedirler (Park ve Yoon, 2009). Bu nedenle yerel halkın turizm işletmelerinde çalışması, ziyaretçi ve yerel halk arasındaki iletişimi kolaylaştıracak ve arttıracaktır. Ayrıca bu işletmelerin yerel halk tarafından kurulması veya yerel halkın bu işletmelerde çalışması, o yöre bireyleri için oldukça önemli ekonomik fırsat yaratmaktadır.

Şekil 2.3. *Kırsal Turizmin Temel Paydaşları*

Kaynak: Nair vd., 2015

Kırsal turizmin etkileri, özellikleri ve paydaşlarının bu turizm türündeki konumu düşünöldüğünde kırsal turizmin önemi daha iyi anlaşölmaktadır. Kırsal turizmin; ekonomik kalkınma, kültürel zenginlik, yaşam kalitesinin artması, çevrenin korunması, iş olanaklarının çeşitlilik göstermesi, kadın ve gençlerin toplumdaki konumunun yön değiştirmesi ve yatırımların artması gibi önemli getirileri kırsal turizmin gelişimin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Daha geniş kapsamlı olarak bakıldığında ise kırsal turizmin önemi aşağıdaki belirtilmiştir (Soykan, 2002; Çeken vd., 2010; Ghanian, 2014):

- Kırsal bölgelerde, kırsal turizme bağlı olarak ürönlere olan talep artmakta ve bunun sonucunda ürün gerçek değerini bulabilmektedir. Böylelikle ürünler, üreticiden tüketiciye doğrudan ulaşmaktadır.

- Kırsal bölgelerde iş olanakları, gelirler ve yaşam kalitesi olumlu yönde etkilenmektedir.
- Kırsal bölgelerdeki doğal, kültürel ve tarihi değerler etkin biçimde kullanılabilir.
- Kırsal turizm, kültürel zenginlik oluşturan geleneksel zanaatlara ve gastronomiye daha fazla önem verilmesini ve korunmasını sağlamaktadır.
- Kırsal turizm, doğada iyi vakit geçirmeyi amaçlayan ziyaretçilerin taleplerine cevap vermektedir.
- Kırsal turizm, kırsal bölgelerde eğitim, sağlık, iletişim, ulaşım, altyapı ve üstyapı olanaklarının gelişmesini beraberinde getirir.
- Kırsal turizm geleneksel sanat, folklor, yerel festivaller ve tiyatro gibi aktivitelerin sürdürülmesine yardımcı olur.
- Kırsal turizm turistlerin dış mekân aktivitelerine olan taleplerini karşılamakta ve kırsal yörelerin dinlendirici özelliğinden yararlanmaya olanak sağlamaktadır.

2.7. Yerel Halk Katılımı ve Desteği

1980'li yıllar boyunca, bir endüstri olarak gelişen turizmin sürdürülebilir kaynaklarına dikkat çekilmiştir. Turizm ürününü oluşturan bu kaynaklar arasında, en temel kaynak olarak ise turizm destinasyonunda yaşamını sürdüren yerel halk görülmektedir (Simmons, 1994). Ayrıca turizmin olumlu ve olumsuz etkilerinin en çok yerel halk seviyesinde görüldüğü kabul edilmektedir. Turizm ile ilgili planlama yürütücüleri, bu planları yerel boyutta düşünmeleri ve yerel halkın istek ve amaçları ile bütünleştirmeleri gerekmektedir (Getz, 1987). Yerel halkın kırsal turizme katılımı ve desteği, ziyaretçiler ile yerel halk arasındaki etkileşimi arttırmaktadır. Getz (1987) yerel halk ile bütünleşmenin gerekliliklerini şu şekilde açıklamıştır:

- Hedef Odaklılık: Kırsal turizm amacı, yerel halkın tüm isteklerini karşılamak ve yerel halkın desteği ile katılımını sağlamak olmalıdır.
- Demokrasi: Yörede yaşayan tüm bireylerin aynı düzeyde katılımı sağlanmalıdır.
- Bütünleştiricilik: Turizm planlamasında; doğal çevre, kültürel miras, koruma alanları, verimli alan kullanımı ve ekonomi ana konular olmalıdır.

- Sistematiiklik: Çeşitli araştırmalar yapılarak, bu araştırma sonuçlarına göre planlar ve stratejiler geliştirilmelidir.

Destinasyon sürdürülebilirliği, turizmin destinasyon üzerindeki ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkilerinin sorgulanmasıdır (WTO, 2004). Sürdürülebilir turizm gelişimi için yerel halkın katılımının olması gerekmektedir. Ayrıca yerel halkın tatmini ve sürdürülebilir ekonomik gelişim için turizm planlama süreçlerine yerel halkın katılımı olmazsa olmazdır (Lo, Ramayah ve Lee, 2014). Yerel halkın desteği, tutumları, misafirperverlikleri ve turizmde çalışma düzeyleri başarılı bir turizm gelişimi için önemlidir (Perdeu vd., 1995).

Turizm, yerel halk üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel, bireysel ve öğretici etkiye sahiptir. Kırsal alanlar; doğal evre, tarih ve kültüre sahip olması nedeniyle turistleri bu bölgelere çekmekte ve bölgede yaşayan bireylere büyük ekonomik katkı sağlamaktadır. Bir kırsal alan turizm destinasyonu haline geldiğinde, yerel halk turizm aktiviteleri tarafından etkilenmekte ve yerel halkın turizme verdiği destek, turizm gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Kim, Uysal ve Sirgy, 2013).

Kırsal turizm gibi alternatif turizm türleri; daha az ticari görüldüğünden ve sosyokültürel değerler dolayısıyla turist ve yerel halk etkileşimini arttırmaktadır. Ayrıca bu turizm türünde grupların sayısı küçük olduğu için yerel halk ve turistler arasında doğrudan iletişim kurulabilmektedir. Böylece doğal evre, tarih ve kültür açısından bir bütünleşme sağlanmaktadır. Yerel halkın yaşadığı yere bağlılığı ve ziyaretçilerle olan etkileşimi, yörenin doğasının korunmasını ve kültürel anlamda zenginliğini pekiştirmektedir (Othman ve Rosli, 2011).

WTO'ya (2004) göre turizm gelişimi; yerel halk katılımı ve girişimi olmadan, yerel değerler korunmadan ve çevresel ve kültürel harmoni olmadan sürdürülemez. Bu nedenle yerel halk, turizm gelişim stratejilerini benimseyip ve katılım gösterdikçe, kırsal turizmin başarı oranı artar. Hiç şüphesiz ki turizmin yerel halka; ekonomik, eğitim, sağlık, ulaşım ve yaşam kalitesi gibi birçok faydası vardır. Ancak bunun yanında çevrenin zarar görmesi ve sosyokültürel zarar gibi olumsuz yanlarının da unutulmaması gerekmektedir (Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002). Sürdürülebilir bir kırsal turizm gelişimi için, kırsal turizmin olumsuz tarafları göz önünde bulundurulmalı ve yerel halkın kırsal turizme katılımı ve desteği sağlanmalıdır.

2.8. Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutum ve Algıları

Yerel halkın turizme yönelik tutumları ve daha özel olarak turizm etkilerine yönelik algıları 30 yıldan fazla bir süredir araştırmacıların konusu olmuştur (Andereck vd., 2005). Jafari'ye (1986) göre araştırmacılar; 1960'larda turizm etkilerinin olumlu yönlerine, 1970'lerde olumsuz yönlerine, 1980'den itibaren ise hem olumlu hem de olumsuz yönlerine odaklanmıştır.

Birçok çalışma yerel halkın turizme yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermiştir. Yerel halka turizmin; ekonomik, sosyokültürel ve çevresel etkileri sorulduğunda, turizmin fayda sağladığını söylemişlerdir (Andereck vd., 2005). Rekreasyon ve park olanakları, kültürel etkinliklerin cesaretlendirilmesi ve estetik görünümünden ziyade, yerel halk genellikle turizmin ekonomik yönüne karşı olumlu bir tutum içindedir (Perdeu vd., 1995). Kırsal alanda yaşayan bireylerin çoğu turizmi, ekonomik gelişme stratejisi olarak görmektedir. Yapılan çalışmalar kırsal turizmin; sosyokültürel ve ekonomik faydalar sağladığını göstermektedir. Çevre korunduğu sürece, kırsal turizm, yerel halk tarafından kabul edilmekte ve desteklenmektedir (Ghaderi ve Henderson, 2012).

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda yerel halkın genel anlamda turizmden olumlu etkilendiğini belirten sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ancak bazı çalışmalar yerel halkın; trafik sorunu, uyuşturucu, alkol (King, Pizam ve Milman, 1993), suç oranının artması, atık sorunu (Lankford, 1994), kamu kaynaklarının yetersiz kalması (McCool ve Martin, 1994), ahlaki bozulma (Mok, Slatter ve Cheung, 1991), park problemi (Lindberg ve Johnson, 1997), fahişelik, vandalizm ve yerel halkın misafirperverliğinin azalması (Liu, Sheldon ve Var, 1987) gibi endişelerinin olduğu yönünde sonuçlar ortaya koymuştur. Ayrıca iş kalitesi, yaşam kalitesinin artması ve kamu hizmetleri konusunda bir gelişim sağlanamadığı savunulmuştur (Perdeu vd., 1995; Lankford, 1994).

Yerel halkın turizm gelişimlerine karşı tutumlarını anlamak, her türlü turizm gelişimi ve sürdürülebilir başarı için hayattır (Gürsoy, Chi ve Dyer, 2004). Bu nedenle bu konuda birçok çalışma yapılmış ve bu çalışmalarda turizmin ekonomik getirisinden dolayı, yerel halkın turizme yönelik tutumunun olumlu olduğu ortaya konmuştur. Ancak yerel halkın turizmi ne oranda desteklediği de önemlidir. Çünkü bu oran turizm destinasyonundaki gelişimi de doğrudan etkilemektedir.

2.9. Kırsal Turizm Ziyaretçileri

Motivasyon, turist davranışlarını açıklamak için ele alınan birçok değişkenden biridir. Bir turizm destinasyonu veya işletmesi müşterilerini tanımanın yanında, onların algılarını, motivasyonlarını, tatmin düzeylerini ve beklentilerini anlamalıdır (Robert ve Hall, 2001). Bir başka deyişle, ziyaretçilerin davranışlarını anlamak gerekmektedir. Bu nedenle turistlerin ürün ve hizmetten beklentileri ile destinasyonu ziyaret etmedeki motivasyonlarını anlamak, destinasyonu ziyaret edenleri tekrar bölgeye çekme ve yeni ziyaretçi kazanımı için son derece önemlidir.

Kırsal turizm öncelikle; doğa, kültür, geleneksel yaşam, sağlıklı yaşam fırsatı, spor için elverişli alanlar ve rekreasyon faaliyetleri gibi turizm motivasyonlarına dayalıdır (Carneiro, Joana ve Silva, 2015). Turist profilleri ve yeni turizm eğilimleri üzerine yapılan çalışmalar, kırsal turizmin umut verici bir noktada olduğunu göstermektedir (Kastenholz vd., 2012). Çünkü yüksek eğitim seviyesine sahip ve seyahat deneyimi olan turistlerin; otantik alanlar, doğa, kültürel miras, çevre duyarlılığı, sağlıklı yaşam, yeni destinasyonlar, aktiviteler ve deneyimler keşfetmek konusunda çok ilgili oldukları ortaya çıkmıştır (Chambers, 2009; Todt ve Kastenholz, 2010). Kırsal alanlar bu turistlerin ihtiyaç ve motivasyonları için çok uygun alanlardır. Bu nedenle son yıllarda kırsal turizm deneyimi yaşamak isteyen turist sayısında artan bir ilgi görülmektedir (Kastenholz vd., 2012).

Günümüzdeki turizm anlayışı daha fazla bireyselleşmiş ve beklentileri de farklılık göstermeye başlamıştır. Özellikle kırsal turizm aktivitelerine katılan bireyler, farklı deneyimler yaşamak, yeni şeyler keşfetmek, öğrenmek ve yerel halk ile iletişime geçmek istemektedirler. Bu nedenle kırsal turizmde yerel halk ile ziyaretçilerin etkileşimi daha kolay olmaktadır. Özçatalbaş (2000) kırsal turizmi tercih eden ziyaretçilerin kırsal turizmden beklentileri ve taleplerini şu şekilde belirtmiştir:

- Dinlenme ve rahatlama,
- Doğanın keyfini çıkarma,
- Geçmişe duyulan özlem,
- Yetişkinler ve çocukların farklı deneyimler yaşamak istemesi,
- Tarım ve hayvancılık gibi kırsal faaliyetlerin merak edilmesi,
- Kırsal faaliyetlere doğrudan katılım isteği,
- Ürünleri üretildikleri yerden satın alma isteği,

- Dış mekân aktivitelerinin çeşitliliği,
- Yerel halk ile iletişim ve etkileşim sonucu kültürel anlamda zenginlik ve
- Yerel yemekler ve konaklamanın farklılığıdır.

Günümüz turistlerinin talepleri ve seyahat alışkanlıklarının yanı sıra gelecekteki turistleri anlamak da önemlidir. Rekabetin her gün arttığı bir sektör olan turizmde, geleceğe yönelik planlar ve stratejileri geliştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle rakip destinasyonlara göre daha ilgi çekici etkinlikler yapılabilir. Gelecek yılların turizm eğilimleri ve ziyaretçi profiline ilişkin olarak WTO tarafından hazırlanan "Tourism 2020 Vision" araştırmasından aşağıda belirtilen bulgular elde edilmiştir:

- Turist tercihleri kutuplaşacak, yenilik ve çeşitlilik talebi artacak, konfor ve macera motifleri ağırlıklı olacaktır. Ürün geliştirmede deniz-kum-güneş turizminin yerine heyecan-eğlence-eğitim temel unsurları alacaktır.
- Bireylerin eğitim ve kazanç düzeyindeki yükselme artarak devam edecek ve deneyimli gezgin toplulukları büyüyecektir.
- Ortalama insan ömrünün artmasına paralel olarak emeklilik süresi uzayacak ve tatile daha çok zaman ile daha fazla kaynak ayrılacak, 65 yaş ve üstü grubunda yer alan bireylerin tatil süresi uzayacaktır.
- Bekâr ve çocuksuz çiftler seyahate ve eğlenceye daha fazla zaman ve kaynak ayıracaklardır.
- Ortalama çalışma süreleri kısalarak, tatile ayrılan süreler artacaktır.
- Uluslararası turizm talebindeki büyüme devam edecektir.
- Destinasyonlar birer moda ögesi gibi anlaşılacaktır.
- Turistik ürün çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi için imaj oluşturma pek çok destinasyon için öncelikli koşul olacaktır.
- Turizm sektöründe sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tüketici kampanyaları artacaktır.
- Yıl içerisinde seyahat sayısı ve uzun mesafeli seyahatler artış gösterecektir.
- Turizmde artan rekabet; teknolojik yenilik, hizmet kalitesi, tüketici bilinci ve tatmini gibi kavramları da beraberinde getirerek turizm sektörünün kendini yenilemesine neden olacaktır.
- Çevreye duyarlı turizm etkinliklerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir turizm kavramının daha sık olarak gündeme gelmesi söz konusu olacaktır.

2.10. Kırsal Turizm ve Çevre

WTTC'ye göre bir turizm aktivitesinin kırsal turizm olarak kabul edilebilmesi için; bu aktivitenin kırsal alanda olması ve kırsal alandaki yeşil dokunun sürdürülebilirlik temelinde korunmuş olması gereklidir. Buna göre kırsal turizm, bölgenin doğal yapısı, tarihi, kültürü ve yaşam biçimini önemsemelidir. Sürdürülebilir başarılı bir kırsal turizm faaliyeti için korunmuş ve düzenli çevreye ihtiyaç vardır (Kiper, 2006).

Kırsal turizmde doğal çevrenin korunması, sürdürülebilir turizm altyapısının oluşması ve yerel kültürün korunması için paydaşların işbirliği içinde olması gerekmektedir. Kırsal bölgeyi ziyaret eden turist sayısının artmasıyla su, boş alanlar ve enerji gibi doğal kaynakların kullanımı da artmaktadır. Hava kirliliğinin önlenmesi, gereksiz su kullanımı ve atıkların kontrol edilmesi için etkili yönetimsel planlar geliştirilmelidir. Böylelikle çevrenin korunması ve ekolojik dengenin sağlanmasının yanında bölgenin doğal güzelliği korunarak cazibesi korunmaktadır. EQUATIONS (2006), kırsal turizm aktivitelerinin gerçekleştiği bölgelerde; çevrenin korunması, su ve toprak kalitesinin devamlılığı ve hava kirliliği tehdidini engellemek için bir takım faaliyetlerin gerekliliğini öne sürmüştür:

- Katı ve katı olmayan atıkların geri dönüşümü ve gübre olarak kullanımı için girişimcilerin cesaretlendirilmesi,
- Geri dönüşümlü olmayan ve çevreye zararları maddelerin kullanımından vazgeçilmesi,
- Çöplerin hızlı geri dönüşümü için yerel halk ve ziyaretçilere, çöplerin ayrıştırılması konusunda gerekli bilgilendirmelerin yapılması,
- Hava kirliliği seviyesini düzenlemek ve kontrol altına almak için mekanizma kurmak,
- Çöp kovalarının ulaşılabilirliği konusunda emin olmak.

2.11. Kırsal Turizmde Sürdürülebilirlik

Kırsal turizm, kırsal sürdürülebilirlik kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Kırsal bölgelerde yapılan aktiviteler oldukça çeşitlilik göstermektedir. Her geçen gün, gittikçe gelişen bir turizm türü olan kırsal turizm; tarım turizmi, yeşil turizm, macera turizmi, kültür turizmi ve eko-turizm gibi turizm türlerini veya kavramlarını içine alan bir yaklaşım haline gelmiştir. Kırsal turizm, sürdürülebilirliği temel olarak alan ve çevreye

verilen zararı, kültürel bozuklukları ve ekonomik dengesizlikleri en aza indirmeye çalışan bir turizm çeşididir (Pena vd., 2012). Bunun yanında ise, ziyaretçi tatmini ile uzun soluklu bir ekonomik gelişimi de ön plana almalıdır. Çevre ve kültürün korunması ile kırsal turizmin gelişimi arasındaki dengeyi korumak gerekmektedir (Lane, 1994b). Kırsal turizmde sürdürülebilir bir başarı sağlamak için belli amaçlar doğrultusunda planlama yapmak gerekmektedir. Lane (1994a), kırsal turizmin sürdürülebilirliği için şu amaçların ön planda olması gerektiğini belirtmiştir:

- Yerel halkın kültürü ve yaşam tarzını koruyarak sürdürülebilir bir hale getirmek,
- Doğal manzaraları ve yaşam alanlarını korumak,
- Kırsal ekonomiyi çeşitlendirerek sürdürülebilir bir ekonomi yaratmak,
- Turizm endüstrisinin uzun soluklu olmasını sağlamak ve tatmin edici tatil deneyimi sunmak,
- Karar alıcılar ve liderlerin kırsal ekonominin kalkınması ve bölgede dengenin sağlanması için yeterli vizyona ve düzeye sahip olması gerekmektedir.

Sharpley (2002), ekonomik ve sosyo-kültürel gelişim ile altyapının yeterli düzeye gelmesi ve çevrenin korunması için, kırsal turizmde sürdürülebilirliğin esas alınması gerektiğini savunmuştur. Yapılan çalışmalarda sürdürülebilir ve başarılı bir kırsal turizm gelişimi için; destinasyonun ziyaretçiler için ulaşılabilirliği, turizm paketleri ve yerel halkın katılımına bağlı olduğu vurgulanmıştır (Musa, Hall ve Higham, 2004). Sürdürülebilir kırsal turizm gelişimi için özellikle yerel halkın aktif katılımı ve desteği gereklidir. Doğal kaynakların korunması ve kırsal özelliklerin devamı için sürdürülebilirlik algısının yerleşmesi gerekmektedir. Kırsal turizm, kentleşme ve gelişim aracından ziyade koruma ve sürdürülebilirlik için bir araç olarak görülmelidir (George, Mair ve Reid, 2009).

Turistlerin farklı deneyimler araması ve kırsal bölge kültürünü merak etmesiyle bu bölgeleri ziyaret eden turist sayısını önemli derecede arttırmaktadır (WTO, 2004). Bu nedenle ziyaretçilerin bu bölgelerin çevresi ve kültürü üzerine bir takım etkileri olmaktadır. Kırsal turizmde yöreyi olumsuz anlamda etkileyecek bu etkileri engellemek veya en aza indirmek için sürdürülebilir bakış açısına sahip olunması gerekir (EQUATIONS, 2006). Sürdürülebilirliğin bugünkü anlamıyla anlaşılması, “World Commission on Environment and Development” tarafından 1987 yılında yayınlanan “Brundtland Raporu” ile yapılan şu tanımla olmuştur: “Gelecek nesillerin kendi

ihtiyaçlarını karşılamada yeteneklerini tehlikeye atmadan, bugünün gereksinimlerinin temin edilerek, kalkınmayı sürdürebilir karşılamak için yapılan gelişmelerdir.” (Williams, 1998). Hem raporda hem de tanıtımda turizme herhangi bir atıfta bulunulmamış ancak kırsal turizm için de büyük öneme sahip olan beş temel prensip yayınlamıştır (Ratz ve Puczko, 1998):

- Bütünsel bir plan ve stratejinin yapılması,
- Ekolojinin korunması,
- Kültürel mirasın korunması,
- Gelecek nesilleri kapsayıcı sürdürülebilir üretim gelişmelerinin gerçekleştirilmesi,
- Bölgeler arası daha adil ve dengeli fırsatların yaratılmasının başarılması.

2.12. Kırsal Turizme Verilen Kamu ve Organizasyon Destekleri

Kırsal turizm gelişim programları Avrupa’daki kadar geniş anlamda olmasa da dünyanın birçok ülkesinde artan bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğın ABD’de 30 eyalet kırsal bölgeler için turizm politikaları geliştirmiş, aynı zamanda 14 eyalet de kırsal bölgeleri genel turizm planları arasına almıştır (Luloff vd., 1994). Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Doğu Avrupa lkeleri ve Pasifik Bölgesi lkelerinde turizm, kırsal bölgelerin ekonomik kalkınması ve farklılaştırılması için itici güç olarak kullanılmaktadır (Hall ve Jenkins, 1998).

Kırsal turizm, pek çok ülkede hem kamu kuruluşları hem de özel sektör tarafından finansal yardım, destek ve önemli oranda teşvik almaktadır (Fleischer ve Pizam, 1997). Hall ve Jenkins’e (1998) göre bu destek ve teşviklerin olması sürpriz bir durum değildir. Son 40 yıldır birçok kırsal alan ekonomik ve sosyal anlamda zorluklar çekmekte, geleneksel tarım faaliyetleri düşmekte ve iş olanakları azalmaktadır. Özellikle kişi başına düşen milli gelir ortalamasının altında seyretmekte, yüksek oranda işsizlik olmakta ve geniş nesil g etmektedir (OECD, 1994). Sonuç olarak turizm tüm bu olumsuz durumların potansiyel kurtarıcısı olarak görülmüş ve kırsal kalkınma politikalarında tamamlayıcı bir bileşen haline gelmiştir. Turizme bu bağımlılık ve verilen destek ile kırsal alanlara birçok fayda sağlamaktadır. Kırsal turizm, kırsal ekonomi ve turizm pazarlaması için çok değerli ve gelişen bir sektör olarak görülmektedir (Almeida vd., 2013). Avrupa Birliği’nde kırsal

turizm projelerini destekleyen fonları aşağıdaki gibi göstermek mümkündür (Cheuk vd., 2015):

- PHARE: Kapasite geliştirme ve temel çerçeve projeleri.
- ESF: Eğitim ve eşitlik politikası.
- IPARD/EAFRD: Yatırım, eğitim ve temel organizasyon.
- LIFE: Doğa ve çevre.
- INTERREG/EGCC: Her türlü uluslararası bölgesel işbirliği projeleri.
- LEONARDO-DA VINCI: Mesleki eğitim ve hareketlilik projeleri.

2.13. Türkiye’de Kırsal Turizm

Türkiye’de kırsal bölgelerin gelişimine yönelik farklı kırsal turizm destek programları uygulanmaktadır. Bu programların uygulamalarına bakıldığında zaman, sürdürülebilir bir turizm gelişimi öncelik haline getirilmiştir. Türkiye’de 2007 yılından bu yana Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından kırsal turizme yönelik, IPARD programı vasıtasıyla desteklemeler olmaktadır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından yürütülen IPARD (Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı) Programında “Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi” tedbiri altında, kırsal turizm alt tedbiri yer almıştır. Bu programla birlikte, kamu ve özel sektör temsilcilerinin işbirliği ile yürütülecek projeler aracılığıyla yerli ve yabancı turistler için daha önce keşfedilmemiş alanların keşfedilerek bölge ve ülke ekonomisine kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır.

2.13.1. Türkiye’de uygulanan kırsal turizm projeleri

Gelişmiş ülke ekonomilerinde 1970’ler ile başlayan kırsal turizm, Türkiye’de ise 1990’lı yılların sonları ile birlikte önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle Kuzey Amerika ve Avrupa’da birçok kuruluş kırsal turizm gelişimi için destek vermekte ve öncelikli olarak yerel halka çeşitli teşvikler sağlamaktadır. Türkiye’de ise özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Avrupa Birliği’nin maddi desteğiyle birçok proje gerçekleştirilmektedir. Ulusal veya bölgesel olan bu projeler, özellikle yerel kalkınmayı temel amaç olarak görmektedirler. Birçoğu günümüzde devam eden bu projelerin bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Ekolojik iftliklerde Tarım Turizmi Gönüllü Bilgi ve Tecrübe Takası Projesi (TATUTA),
- Doğu Anadolu Turizm Gelişim Projesi (DATUR),
- Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKAP),
- Kastamonu Azdavay’da Eko-turizmin Geliştirilmesi Projesi ve Yanık Ali Konağı Restorasyon Projesi,
- Manisa İli Tekelioğlu Köyü Kırsal Turizm Gelişim Projesi,
- Küre Dağları ve Zümrüt Köyü örneği,
- Gökçeada Örneği: Organik Yaşamı Adada Öğrenmek Projesi,
- İzmir İli Şirince Köyü Örneği,
- Göreme Örneği,
- Mumcular Örneği,
- Beypazarı Örneği,
- Küre Dağları ve Zümrüt Köyü Projesi,
- Buldan Projesi,
- Türkiye Yunanistan Kadın Barış Girişimi (Winpeace),
- Cumalıkızık Koruma Yaşatma ‘98 Projesi.

Yukarıda belirtilen her projenin kendine özgü uygulamaları vardır. Bu projelerden en etkililerinden biri, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği tarafından yürütölen ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte farklı bir takım örgütlerin desteğiyle yürütölen TATUTA (Ekolojik iftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü, Bilgi ve Tecrübe Takası) Projesi kapsamında Türkiye'nin farklı bölgelerinde yer alan çiftlikler kurulmuştur. Bu projeye;

- Ekolojik yaşam hareketinin içerisindeki gruplar ve bireyler arasındaki iletişimi güçlendirmesi,
- Ekolojik üretimin öncelikle kırsal nüfus için, doğal döngülerle dost, sürekli bir yaşamsal kaynak oluşturması yönünde sağlıklı örneklerin oluşturulması,
- Kentte yaşayan insanların ekolojik çiftliklerdeki yaşamı deneyimleyerek, ekolojik yaşam ile ilgili sorumluluklarını içselleştirmesi ve böylece günlük yaşamında daha fazla uygulamaya sokması,
- Tüketici ve üretici etkinliklerinde ilk elden ekolojik yöntem, deneyim ve bilgi paylaşımı,

- Doğa dostu üretim ve tüketim modellerinin desteklenmesi yoluyla, toprak, hava ve su kalitesinin, biyolojik çeşitliliğin, iklimlerin ve diğer doğal döngülerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesine katkı amaçlanmıştır (Tatuta.org).

Derneğin internet sayfasında yer alan harita yardımıyla çiftliklerin bulunduğu bölgeler, ziyaret dönemleri ve ziyaret türü belirlenerek başvuru yapma olanağı sağlanmaktadır. Sayfada TATUTA sisteminde yer alan ekolojik çiftliklerin konum, ulaşım, iletişim ve konaklama gibi özelliklerinin yanı sıra mevsimlere ve hava şartlarına göre çiftlikte yardıma gereksinim duyulan işler hakkında da ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Sayfada ayrıca TATUTA'nın yürütücüsü Buğday Derneği ile birlikte, eğitim alan çiftliklerin, bu çiftliklere konuk olacak gönüllü ve ziyaretçilerin sorumluluklarına da yer verilmektedir. Türkiye'de uygulama bünyesinde yer alan çiftliklerin gösterildiği harita Görsel 2.1'de görülmektedir.

Görsel 2.1. *Tatuta Haritası*

Kaynak: Tatuta.org

IPARD (Instrument for Pre-Accession-Rural Development-Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Bileşeni), Avrupa Birliği'nin uyguladığı, AB'ye katılım öncesi kırsal kalkınma programlarında kullanılan bir program olarak dikkat çekmektedir. Bu programın temel amacı, AB'ye başvurusu olan, ama tam üyelik sağlanmamış ülkelere AB Ortak Tarım

Politikası ile ilgili projelerin uygulanmasını ve aday ülkelerde tarım sektörü ve kırsal alanlarla ilgili bazı önceliklerin belirlenmesi ve sorunlara çözüm önerileri getirilmesini sağlamaktır. IPARD kapsamında Türkiye için kırsal yerleşim alanlarının ve altyapılarının yenilenmesi ve geliştirilmesi için yapılan “Güçlü yönler, Zayıf yönler, Tehditler ve Fırsatlar (GZTF) analizinde” elde edilen bazı sonuçlar ise Tablo 2.4’te şu şekilde ortaya çıkmıştır.

Tablo 2.4. *IPARD’a Göre Türkiye’nin Kırsal SWOT Analizi*

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Zengin kültür ve gelenekler, Üretim deseni geniş kırsal alanlar.	Kırsal kültür ve mirası simgeleyen yapıların yetersiz restorasyonu, Yetersiz altyapı, Ulaşım araçlarındaki kalite düşüklüğü, Tarım işletmeciliğinin etkin üretim, kalite ve pazarlama imkânlarının yetersizliği, Eğitim ve sağlık alanlarındaki yetersizlikler.
Fırsatlar	Tehditler
Uygun iklim şartları, Kırsal alanların sivil toplum kuruluşları ile olan bağlantıları.	Yetersiz mali kaynaklar, Harcamalardaki etkisizlik, Kamu katılımının düşük olması, Planlama ve karar alma süreçlerinde sektör temelli yaklaşım.

Kaynak: Şerefoğlu, 2009.

3. GEVAŞ İLÇESİNİN KIRSAL TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ

3.1. Gevaş İlçesinin Tanıtımı

Gevaş ilçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Van Bölümü'nde yer alan Van iline bağlı bir ilçedir. Van Gölü'nün güneydoğusunda bulunan ilçe Van şehrine 40 kilometre uzaklıktadır. Van Gölü'nün güneyine kadar uzanan Güneydoğu Torosların kuzeyinde bulunan Artos (Çadır) Dağı'nın kuzey eteklerinde, Van Gölü'ne dökülen Gevaş Deresi tarafından açılmış olan bir vadi içerisinde kurulmuştur. Gevaş Deresi boyunca gelişen Gevaş'ın yerleşme tarihi Urartulara kadar uzanmaktadır (Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006).

Gevaş, 1548 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na katılmış ve 1860 yılında da kaza merkezi olmuştur (Van Valiliği, 1998). İlkçağ kaynaklarında Vastiana, Arap ve Selçuklu kaynaklarında Vustan veya Vestan olarak geçen Gevaş ilçesi, ismini ise yöredeki akarsuyun ilkçağdaki isminden aldığı tahmin edilmektedir (Umar, 1993). Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'ye kadar 2000 nüfuslu küçük bir yerleşme olan Gevaş, 1950'den sonra göç alarak, nüfusu 10 bini aşan yerel bir merkez konumuna gelmiştir. Gevaş'ın Türkiye'deki coğrafi konumu Görsel 3.1'de gösterilmiştir.

Görsel 3.1. Gevaş İlçesinin Türkiye'deki Coğrafi Konumu

Gevaş, etkileyici doğal güzellikleri ve önemli kültürel ve tarihi eserleriyle kırsal turizm için dikkate değer bir potansiyele sahiptir. Özellikle yerel yönetimler başarılı bir turizm gelişimi ve tanıtımı için birçok yönden önemli konumdadır. Yöre özellikle Keretaş sahillerinde yer alan DSİ ve Kızılay kampları ile Akdamar Adası'na kalkan teknelerin bulunduğu göl kıyısı boyunca turizm ve rekreasyon amaçlı alanlara sahiptir. Yöreye özgü tarihi yapılar başta olmak üzere; Akdamar Kilisesi, Halime Hatun Türbesi, İzzettin Şir Camii, Selçuklu Mezarlığı gibi değerler, göl kıyısındaki köyler ile kumsallar bahar aylarında ve yaz sezonunda ziyaretçi çekmektedir. Kış sezonunda ise Abalı Kayak Merkezi önemli bir turizm destinasyonu haline gelmektedir.

Gevaş'ın tarihi ve kültürel değerlerinin yanı sıra doğal güzellikleri de turizm açısından ilgi çekecek potansiyele sahiptir. Bölgede yer alan Van Gölü kıyıları boyunca uzanan koylar ve köyler ile göl üzerinde yer alan adalar önemli doğal çekiciliklere sahiptir. Ayrıca bölge; su sporları, doğa sporları, kültür turizmi, kış turizmi ve yayla turizmi gibi pek çok potansiyele sahiptir. Yörede bulunan doğal, tarihi ve kültürel değerler yöreye gelen ziyaretçiler için ilgi çekici konuma sahiptir.

Bu bölgenin yerleşim için seçilmesindeki etkenler arasında bölgenin Toroslar ve Van Gölü arasındaki konumu, çevresine göre nispeten uygun iklim şartları, sahip olduğu tarım arazisi, içme ve kullanma suyunun teminindeki kolaylık ve son olarak dış tehlikeye karşı kolayca savunmaya uygun kalesi sayılabilir. Ayrıca yerleşmenin sürekliliği üzerinde, sahip olduğu doğal şartlar nedeniyle doğu-batı ve kuzey-güney istikametlerindeki kara ulaşımının tarih boyunca zorunlu olarak buradan geçmesinin de rolü vardır (Aleaddinoğlu vd., 2007). Gevaş'ın Van İli sınırları ve Van Gölü'ne göre konumu Görsel 3.2'de görülmektedir.

Gevaş'ta turizme yönelik olarak devlet ya da özel sektöre ait dikkate değer yatırım bulunmamaktadır. Yöreyi ziyaret edenlerin tamamına yakını Van ilinde konaklamakta ve günübirlik turlarla yöreyi ziyaret etmektedir (Van İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, 2015). Gerekli tanıtımların yapılması ve altyapının oluşturulması halinde ziyaretçilerin sayısının ve yörede kalış sürelerinin artacağı ön görülmektedir. Özellikle Van Gölü kıyılarında yer alan kamp alanları ve doğal plajlar ziyaretçilerin taleplerine karşılık verecek düzeydedir. Bu plajlar ve kamp alanlarının korunması ve çevrenin temiz tutulması, ziyaretçilerin yöre hakkında olumlu fikirlere sahip olması için önemlidir.

Görsel 3.2. Gevaş İlçesinin Van İli Sınırlarındaki Konumu

3.2. Doğal Çekicilikler

3.2.1. Van Gölü

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Van ile Bitlis illeri sınırları içerisinde yer alan Van Gölü, Türkiye'nin en büyük gölüdür. Çok sayıda doğal koy ve plaja sahip olan gölün suyu tuzlu ve sodalıdır. Üzerinde göl ulaşımının da yapıldığı gölün kıyılarında, Van ili ile birlikte, Van'ın Gevaş, Edremit ve Erciş ilçeleri ile Bitlis'in Tatvan, Ahlat ve Adilcevaz ilçeleri kurulmuştur. Van Gölü'nün Türkiye haritasındaki konumu Görsel 3.3'te gösterilmiştir.

Sadece Van ve Gevaş için değil, Doğu Anadolu Bölgesi için fiziki ve beşeri fonksiyonları açısından en önemli kaynaklarından biri Van Gölü'dür. Sodali bir göl olan Van Gölü hacim bakımından Türkiye'nin en büyük gölü, dünyanın ise Hazar, Aral ve Baykal göllerinden sonra dördüncü sıradadır. Van Gölü, en büyüğü gölün kuzey doğusundaki körfezde yer alan Adir Adası, gölün güneyinde yer alan, Gevaş ilçesinin kıyılarında bulunan Akdamar Adası, batısındaki Kuzu Adası, doğusundaki Çarpanak

Adası olmak üzere dört önemli adaya sahiptir. Bu adalardan en önemlisi ise üzerinde tarihi bir kilise olan Akdamar Adası'dır.

Görsel 3.3. Van Gölü'nün Türkiye Haritasındaki Yeri

Van ve Bitlis il sınırları içinde kalan Van Gölü, 430 kilometre kıyı uzunluğu, 3713 kilometrekare yüzey alanı ve 607 kilometreküp su hacmi ile dünyanın en büyük gölleri arasında yer almaktadır. Göl suyunun kimyasal koşulları nedeniyle balık türleri yaşamamakla birlikte, göle uyum sağlamış Endemik bir sazan balık türü olan “İnci Kefali” gölde yaşam alanı bulmuştur. Göle bugünkü adını veren tarihi Van kenti, Van Gölü'nün doğusunda, Ereğ Dağı'nın etekleriyle kıyı arasındaki Van Ovası'nda yer almaktadır. Van iline bağlı ilçeler olan Erciş, Edremit ve Gevaş ile Bitlis iline bağlı ilçelerden Tatvan, Ahlat ve Adilcevaz göl kıyısında bulunan önemli yerleşim alanlarıdır. Van Gölü ile ilgili genel bilgiler Tablo 3.1'de yer almaktadır.

Turizm açısından değerlendirildiğinde Van Gölü ve çevresinin birçok turistik çekiciliğe sahip olduğu görülmektedir. Göl turu, plaj etkinlikleri, su sporları ve manzara gezilerinin yanı sıra Van Gölü'nde kültürel aktiviteler de yapılmaktadır. Özellikle Akdamar Adası'nda yer alan Akdamar Kilisesi, yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgisini çekmekte ve yıl boyunca ziyaretçi çekmektedir.

Tablo 3.1. *Van Gölü Genel Bilgiler*

Konum	Türkiye-Doğu Anadolu Bölgesi
Göl türü	Tuzlu, Sodalı
Uzunluk	120 km
Genişlik	80 km
Yüzölçümü	3.713 km ²
Ortalama derinlik	171 m
En büyük derinlik	451 m
Yüzey rakımı	1646 m
Adalar	Akdamar, Çarpanak, Adır ve Kuşadası
Yerleşimler	Van, Edremit, Gevaş, Erciş Tatvan, Ahlat, Adilcevaz,

Kaynak: Van İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, (2006).

Van Gölü kıyılarında yukarıda belirtilen il ve ilçeler dışında birçok köy de yer almaktadır. Özellikle araştırma sahası olan Gevaş ilçesine bağlı köyler olan Göründü, Altınsaç, İnköy ve Ağın köyleri doğal, kültürel ve tarihi çekicilikleri ile dikkat çekmektedir. Hepsi birer koyda kurulan bu köylerin çevresinde de birçok koy bulunmaktadır. Köylerde göl ulaşımı için iskeleler yer almakta ve yerel halk ulaşım için göl ulaşımını tercih etmektedir. Göl turu için başta Van, Edremit ve Gevaş olmak üzere birçok yerden tekneler kiralanabilmektedir. Ancak göl turunun daha çok ilgi görmesi için, geniş kapsamlı planlamaların yapılması gerekmektedir. Çünkü göl turu için kullanılan tekneler yetersiz kalmakta ve ziyaret edilecek yerler eksik kalmaktadır. Göl ulaşımı için daha konforlu ve yöreyi temsil eden temalara sahip ulaşım araçlarının kullanılması gerekmektedir. Göl kıyılarına kurulan köyler, karayolu ile ulaşımın zor olduğu veya hiç olmadığı plajlar ve koylar, yapılan göl turlarının rotalarına eklenmelidir. Ayrıca göl kıyılarında, kamp için uygun alanlar ve koy kıyıları bulunmaktadır. Kamp alanı ve su sporları olarak değerlendirilebilecek bu koyalardan biri Görsel 3.4'te görülmektedir.

Görsel 3.4. *Van Gölü Kıyısında Yer Alan Bir Koy*

3.2.2. Akdamar Adası

Van Gölü'nün güneydoğusunda yer alan Akdamar Adası 1,5 kilometre uzunluğu ve 500 metre genişliği ile Van Gölü'nün ikinci büyük adasıdır. Ada, Gevaş ilçesinde yer alan iki iskeleden dört kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Yıl boyunca bu iki iskeleden, 15 dakikalık bir tekne yolculuğu ile adaya ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca nisan ayı ile birlikte Van ili ile Edremit ilçesinden cumartesi ve pazar günleri adaya özel feribot seferleri yapılmaktadır. Van ili ve ilçelerinin yanı sıra, Bitlis'in ilçeleri olan Tatvan, Adilcevaz ve Ahlat'tan da adaya ulaşmak mümkündür. Ancak bu ilçelerden adaya ulaşmak için özel olarak tekne kiralamak gerekmektedir. Çünkü buralardan herhangi bir tur düzenlenmemektedir.

Akdamar Adası, kendi adını taşıyan bir kiliseye de ev sahipliği yapmaktadır. Tarihi kilisesi nedeniyle Akdamar Adası'nın önemi daha da artmaktadır. Yerli ziyaretçilerin yanı sıra, yabancı ziyaretçilerin de ilgisini çeken bu adada, Hristiyanlar için çeşitli ayinler de düzenlenmektedir. Bir Ermeni Kilisesi olan Akdamar Kilisesi'nin varlığı nedeniyle özellikle Ermenistan'dan gelen ziyaretçilerin yoğunluğu görülmektedir. Ayrıca Akdamar Adası; Artos Dağı ve Van Gölü başta olmak üzere güzel manzaralara sahip bir adadır. Bu nedenle burayı doğal manzaraları izlemek için tercih eden ziyaretçilere de rastlanmaktadır.

Görsel 3.5. *Akdamar Adası*

3.2.3. Artos Dağı

Van Gölü'nün güneybatısında Gevaş İlçesi sınırları içerisinde yer alan Artos Dağı, Çadır Dağı olarak da bilinmektedir. Van Gölü kıyısından itibaren yükselen dağın zirvesi deniz seviyesinden 3537 metre yüksektedir. Artos Dağı, spor turizmi bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Dağda doğa yürüyüşleri ile birlikte, kampçılık, dağcılık, yamaç paraşütü ve kayak gibi sporlar yapılmaktadır. Akdamar Adası'nın tam karşısında yer alan Artos Dağı, doğa ve fotoğraf tutkunları için eşsiz bir manzara sunmaktadır. 1800 metrelik irtifasıyla kayak ve dağcılık sporları için son derece elverişli olan bu dağ, hem trekking sporu hem de ekolojik turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ayrıca dağ üzerinde bulunan kayak merkezi sayesinde kış aylarında kayak sporu için bölgeyi ziyaret edenlerin sayısı oldukça fazladır. Görsel 3.6'da kış aylarında, Artos Dağı'nın görünümü gösterilmiştir.

Van Gölü'nün oluşturduğu mikro klima nedeniyle dağın güney yüzü ile kuzey yüzü arasında iklim yönünden önemli farklılıklar bulunmaktadır. Artos Dağı sert ve soğuk rüzgârlara karşı havzanın iklimini yumuşatmaktadır. Bu nedenle dağda özellikle kelebek popülasyonu oldukça fazladır ve yaklaşık 200 tür kelebeğe ev sahipliği yapmaktadır (Aleaddinoğlu vd., 2007; Van Valiliği, 1998).

Görsel 3.6. *Artos Dağı*

3.2.4. Köyler

Van Gölü'nün güneyinde yer şekillerinin elverişsiz olması nedeniyle kıyıya karayoluyla ulaşmak her yerde mümkün değildir. Bu kıyılarda yerleşim alanları ve tarım arazileri diğer bölgelere göre oldukça azdır. Bu bölgelerde yerleşimin az olması nedeniyle kıyı boyunca kara yolu ulaşımı dar yollardan oluşmakta ve bu yollar zaman zaman kötü hava koşulları nedeniyle kapanmaktadır. Gevaş ilçesine bağlı olan ve Van Gölü kıyısında yer alan köylerden Göründü, İnköy ve Altınsaç köyelerine karayoluyla ulaşmakta, Ağın Köyü ve çevresindeki uzun bir kıyı kuşağına ise ancak göl üzerinden teknelerle ulaşılabilir. Bu nedenle kıyı boyunca uzanan bu köyler ve kıyıda yer alan köyler kendiliğinden korunarak günümüze ulaşmıştır. Ulaşımın zor olması ve yerleşimin az olması, bu kıyılar boyunca uzanan doğanın korunmasında etkin rol oynamıştır. Van Gölü'nün güney kıyıları, özellikle Göründü ile Altınsaç köyleri arasındaki alan, Van Gölü havzasında ormanın görüldüğü nadir yerlerdendir. Oldukça temiz koy ve plajlara sahip olmasının yanında, manzarasıyla da dikkat çeken bu bölge kırsal turizm açısından büyük potansiyele sahiptir.

Van Gölü'nün güney kıyıları doğal güzellikleri, tarihi eserleri ve kültür mirası açısından oldukça zengindir. Gevaş ilçesine bağlı Göründü, Bağ, İnköy, Altınsaç ve Ağın köylerinin sınırları içerisinde kalan alanda önemli sayıda koy ve tarihi yapılar mevcuttur. Kırsal turizm planlanması ve gelişimi için en uygun alanlardan olan bu bölge, anayollar ve yerleşmelerin uzağında kaldığı için insanların kolaylıkla ulaşabileceği yerler değildir. Dolayısıyla gölün diğer kıyılarında görülen nüfus ve yerleşme baskısı, burada henüz hissedilmemektedir ve doğal çevre, kültür ve tarihi yapılar kendiliğinden korunmuştur.

Bu bölgeye ulaşım amaçlı veya turizm amaçlı seferler düzenleyen tekneler çoğunlukla Akdamar İskelesi ve Gevaş'tan hareket etmektedir. Ancak bu bölgelere Van merkezde yer alan iskeleden ve Edremit ile Tatvan ilçelerinden de tekne ile ulaşmak mümkündür. Akdamar İskelesi'nden kalkan teknelerin Göründü, Altınsaç ve İnköy'e uğrayarak Ağın'a ulaşması yaklaşık 2,5 saat sürmektedir. Ancak kullanılan bu teknelerin aynı anda balıkçılık için kullanılması ve konfordan uzak olması bu seferler ve geziler için sorun oluşturmakta ve bu alandaki tekne turları açısından bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bu bölgelere yapılan turların Van Feribot İskelesi, Edremit Marina, Gevaş ve Akdamar İskelesi'nden daha konforlu tekne ve feribotlarla yapılması hem ziyaretçi tatmini hem bölge imajı için oldukça önemlidir.

Karayolları üzerinden düşünüldüğünde bu kıyılarda yer alan köylerden olan Göründü Köyü, Van-Bitlis karayoluna beş, Gevaş'a 25 ve Van merkeze 60 kilometrelik mesafesiyle ulaşımı en kolay olan köydür. Van Gölü'nün kıyısına kurulan bu köyün doğal çekiciliklerinin yanında tarihi çekiciliklere de sahiptir. Köyün kuzeyinde yer alan ve Kırmızı Kilise olarak bilinen Aziz Astuacacın Manastırı günümüze ulaşan önemli tarihi yapılardan biridir.

Göründü Köyü'nün kuzeyinde yer alan Altınsaç Köyü ise Gevaş ilçesine 40, Van iline ise 75 kilometre uzaklıktadır. Göründü Köyü'nün aksine ulaşımın oldukça zor olduğu bu köy, sahip olduğu iskelesiyle deniz ulaşımını tercih etmektedir. Van Gölü kıyısındaki bu köyü dağlar çevrelemekte ve ortaya oldukça ilgi çekici manzara çıkmaktadır. Köyün bir koyun kıyısına kurulması ve çevresinde birçok koy ve plajın olması kırsal turizm için oldukça önemli çekiciliklerdir. Ayrıca Van Gölü'ne bakan bir yamaçta 13. yüzyılda yapıldığı tahmin edilen Altınsaç Kilisesi de köyün önemli tarihi yapısıdır. Görsel 3.7'de Altınsaç Köyü'nün bir görüntüsü yer almaktadır.

Görsel 3.7. *Altınşaç Köyü*

Göründü ve Altınşaç köyleriyle aynı bölgede yer İnköy karayolunun sonlandığı köydür. Van Gölü'nün oluşturduğu bir koyda kurulan köyün kendine ait bir iskelesi bulunmaktadır ve yerel halk ulaşımını büyük oranda göl yoluyla yapmaktadır. Karayoluyla ulaşımın oldukça zor olduğu köy, doğal çekicilikleriyle dikkat çekmektedir. Bu köy doğa fotoğrafçıları, sportif amaçlı yürüyüş yapan ve doğayı keşfe çıkan ziyaretçiler için etkileyici bir manzaraya sahiptir. Mavi ve yeşilin aynı anda görüldüğü yörede, pek çok koy ve bu koyları karşılayan birçok dağ bulunmaktadır. İnköy, Van Gölü ve köyün etrafındaki dağlar, Görsel 3.8'de görülmektedir.

İnköy'e oldukça yakın olan başka bir köy olan Ağın ise karayoluyla ulaşımın olmadığı ve bu nedenle temiz plajları ve koylarıyla dikkat çeken bir köydür. Geniş ve uzun bir çakıl kumsalı bulunan Ağın'a göl üzerinden ya da İnköy'den yaya olarak ulaşılabilir. Bu nedenle doğal yapısını olduğu gibi korumaktadır. Kıyı düzlüğünün ortasındaki kayalık burun üzerinde eski bir kale kalıntısı ve bunun arkasında eski bina temelleri yer almaktadır. Ağın köyü büyük bir tatlı su pınarının yanında yer alır ve

günümüzde terkedilmiş olarak bulunur. Bu köy ve civarındaki koylar arkasındaki arazi hafif bir meyille yükselmektedir. Bir zamanlar Van'ın önemli tarımsal ürünlerinden biri olan üzüm bağları, bu koyun yamaçlarında yabani fıstık ağaçlarına dolanmış asmalar halinde mevsimi geldiğinde halen üzüm vermektedir. Arazinin ortasındaki küçük kilise yapısı ve çevredeki eski yapı temelleri koyun zamanında bir yaşam alanı olduğuna işaret etmektedir.

Görsel 3.8. *İnköy*

Özellikle, doğal güzellikleriyle ön plana çıkan bu alanda, kırsal turizm için etkili planlamaların yapılması ve stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak turizm planlaması yapılırken yerel koşullar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, bölgenin doğal ve kültürel koşulları dikkate alınarak çevreye zarar vermeyecek, doğayla uyumlu, nüfus ve yerleşme baskısı yaratmayacak, sınırlı sürede, sınırlı sayıda kişinin kabul edilebileceği, sürdürülebilir kırsal turizm faaliyetinin geliştirilmesi uygun olacaktır.

Van Gölü güney kıyılarının teknelerle gününbirlik ziyaretini mümkün kılan düzenlemelerin ve konaklamaya olanak verecek çadır kamp alanlarının kırsal kalkınmaya büyük destek vereceği aşikârdır.

3.2.5. Koy ve Plajlar

Gevaş, koy ve plajlar bakımından oldukça zengin bir yöredir. Bu yörede yer alan, Grand Deniz Sahili, DSİ ve Kızılay Kampı Sahili, Akdamar Adası Karşısı Sahili, İskirt Köyü Sahili ve Ağın Sahili'nin yanı sıra henüz isimlendirilmemiş birçok plaj yer almaktadır. Yukarıda belirtilen plajlar üzerinde çeşitli işletmeler kurulmuş, diğer isimlendirilmemiş plajlar üzerinde ise herhangi bir işletme kurulmamıştır. Bu durumun hem olumlu hem olumsuz tarafları vardır. Olumlu tarafı, bu plajların el değmemiş bir şekilde doğal halini korumuş ve temiz kalmıştır. Olumsuz tarafı ise, bu plajlar için gerekli tanıtımlar ve yatırımlar yapılmadığı için, yerel halka ve ziyaretçilere hizmet vermede eksik kalmaktadır. Görsel 3.9'da Gevaş'ta yer alan, çakılları ve temizliğiyle öne çıkan bir plaj yer almaktadır.

Görsel 3.9. *Gevaş'ta Bir Plaj*

Gevaş'ta yer alan plajların yanı sıra bu plajların yer aldığı veya herhangi bir plaja sahip olmayan birçok koy yer almaktadır. Özellikle Göründü, Altınsaç, İnköy ve Ağın köylerini bulunduğu bölgede, doğal güzelliklere sahip birçok koy mevcuttur. Bu koylar hem manzara bakımından hem kamp alanı bakımından oldukça ilgi çekicidir. Görsel 3.10'da, bu bölgedeki koylardan biri görülmektedir.

Görsel 3.10. *Gevaş'ta Bir Koy*

3.3. Kültürel Çekicilikler

3.3.1 Akdamar Kilisesi

Gevaş ilçesi sınırları içinde kalan, kıyıya dört kilometre mesafede bulunan kilise, adını kendisine ev sahipliği yapan Akdamar Adası'ndan alır. Vaspurakan Kralı 1. Gagik tarafından 915-921 yılları arasında Kesiş Manuel'e yaptırılan (Van Valiliği, 1998) kiliseye, sahilde bulunan motorlu tekneler aracılığıyla gün boyu düzenli bir şekilde seferler düzenlenmektedir. Kilisenin içinde yer alan figürler oldukça zengindir. Bunun yanında, İncil ve Tevrat'tan alınmış çeşitli dini ritüeller yer almaktadır (Deniz ve Yazıcı,

2003). Kilisede asma sarmaşıkları, hayvan figürleri ve çeşitli sanatsal figürleri görmek mümkündür. Kilisenin önemini arttıran başka bir konu ise Orta Asya Türk sanatı etkilerini de üzerinde barındırmasıdır (Umar, 1993). Kilisenin yerel halk tarafından da bilinen "Ah Tamara" efsanesi günümüze kadar ulaşmıştır. Efsane, dönemin papazın kızı Tamara ile sahilde yaşayan bir çoban arasında geçmektedir. Buluşmalarını Akdamar Adası'nın sahilinde sürdüren iki genç, papazın hazırladığı tuzak neticesinde buluşma işareti olan ışığın yerinin değiştirilmesi sonucu boğulmak üzere olan çoban gencin "Ah Tamara" diye çığlık atarak Van Gölü'nde boğulması sonucu adanın adı "Ah Tamara" olur (Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006). Akdamar Kilise'nin görüntüsü Görsel 3.11'de yer almaktadır.

Görsel 3.11. *Akdamar Kilisesi*

Çeşitli kaynaklara göre kilise; saray, hizmetli odaları, teraslı bahçeler ve limandan oluşan yapılar bizzat kral tarafından tasarlanmıştır. 1021 yılında Vaspurakan Krallığı tarih sahnesinden silinmiş, 1113 yılında ise adadaki yapılar manastıra dönüştürülmüştür. Bu tarihten, 1895 yılına kadar bölgedeki Ermeni Patrikliği Akdamar Adası'nı merkez almıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

İlk yapıldığında saray kilisesi olan yapı, sonradan manastır kilisesine dönüştürülmüştür. Kiliseye giriş, batı ve güneyden birer kapı vasıtasıyla yapılmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde ilave edilen yapılarla kilisenin çevresi kuşatılmıştır. Kilise,

doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir alana oturmaktadır. Düzgün kesme taş malzemeyle inşa edilen yapıda, dış cepheleri süsleyen mimari plastik, kiliseye etkin bir görünüm kazandırmaktadır. 2007 yılında ise geçirdiği restorasyon sonucunda anıt müze olarak hizmete açılmıştır.

3.3.2 Altınsaç Kilisesi

Altınsaç Kilisesi Van ilinin Gevaş ilçesine bağlı olan Altınsaç Köyü'nde bulunur. Van Gölü manzarasına sahip bir vadi yamacına kurulan kilisenin diğer tarafında ise dağ zirvesi bulunmaktadır. Görsel 3.12, yukarıda tasvir edilen görüntüyü yansıtmaktadır. 13. yüzyıldan daha önce inşa edildiği düşünölen kilise, 1671 yılında onarılarak tekrar hizmete sunulmuştur. Manastıra ait yapılar yıkılmasına rağmen kilise günümüze oldukça sağlam bir durumda gelmiştir. Bazilika, kubbeli bazilika, merkezi ve karma plan tipe, Van şehrinin genelinde kullanılan diğer dört tip de eklendiğinde sekiz çeşit şemanın doğu Hıristiyan mimarisinde kullanıldığı görölmüştür (Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006).

Görsel 3.12. *Altınsaç Kilisesi*

3.3.3. Van kahvaltısı

Bölgede kahvaltı geleneğinin oluşmasında en önemli etkenlerde biri Van ilinin İpek Yolu güzergâhında bulunmasıdır. Van kahvaltı sofrasının öncelikli özelliği yiyeceklerin tamamen doğal ürünlerden oluşmasıdır. Kahvaltı sofrası; Van Balı, yoğurt kaymağı, süt kaymağı, yayık tereyağı, cacık, otlu peynir, örme peynir, beyaz peynir, kavurmalı/sucuklu yumurta, zeytin, murtuğa, kavut ve gencirundan meydana gelir. Semaver çayı eşliğinde kahvaltı malzemeleri özel yöntemlerle hazırlanan ve taş fırınlarda pişirilen lavaş ekmeği ve Van Çöreği ile sunulur. Semaver çayının yanında yöredeki otlarla beslenen keçi ve koyun sütü de tercihler arasında bulunmaktadır.

Van ilinde ve Gevaş ilçesinde bulunan kahvaltı salonları aynı menüye sahip olup, pastane ve lokanta ürünleri satışı yapmamaktadırlar. Tüm kahvaltı salonları belli bir standart yakalamış ve kahvaltı kültürü oldukça gelişmiştir. Ayrıca Van kahvaltısının menüsüne yaz aylarında yoğurt, cacık ve piyaz; kış aylarında ise bal-pekmez ve tahin ilave edilir. Van'ın verimli topraklarında yetişen ürünler doğrudan kahvaltı sofralarında sunulurken ürün kalitesi sağlanmaktadır.

3.3.4. Otlu peynir

Tadı, kokusu ve üretim tekniğiyle Van ile özdeşleşen otlu peynir, koyun sütü üretiminin artması ve birçok otun bahar aylarında yetişmesi nedeniyle bahar aylarında üretilir. Otlu peynirin üretiminde 25 farklı ot kullanılarak zengin bir ürün elde edilmektedir. Kullanılan bu otların önde gelenleri; sirmo, mendi, heliz, yabani nane ve kekiktir. Ot ve cacık; peynirin karakteristik yapısını, tadını ve aromasını oluşturmaktadır. Van yöresine has otlar; peynirin besin değerini arttırmakta, hazım derecesini yükseltmekte ve insan sağlığına zararlı mikroorganizmaları etkisiz hale getirmektedir (Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006).

Van meralarında beslenen koyunlardan elde edilen süt, yüzyılların birikimi olan çeşitli işlemlerden geçirilerek, peynirin kıvamı tutturulur. Kıvamı tutturulan peynir, tuzlanarak toprak küplere doldurulur, dolum işleminde peynirin içinde boşluk kalmamasına dikkat edilir. Toprağa gömülen peynirler, üç ile yedi ay sonra tüketilmeye hazır hale gelir. Otlu peynire katılan sirmo ve kekik gibi otların antimikrobiyal özelliklere sahip oldukları düşünülmektedir. Sirmo, kekik ve diğer otlarda yüksek oranda karoten ve C vitamini bulunmaktadır. Otlu peynir, doyurucu özelliği ve sahip olduğu besinsel içerikle yörede organik bir ilaç olarak görülmektedir.

3.3.5. Uşkun

Yörede dağ muzunu olarak adlandırılan uşkun ilkbahar aylarında yetişmektedir. Besin değeri yüksek olan uşkunun, yöre halkı tarafından bazı hastalıklara iyi geldiği söylenmektedir. Mayhoş bir bitki olan uşkun, kaya diplerinde ve taşların arasında yetişmektedir. Bölge halkı tarafından ışkın, uşkun, uçkun ve yerel dilde de revas olarak adlandırılmaktadır.

Nisan yağmurları ile birlikte büyük yaprakları arasında bitki veren uşkun, gövde kısmı taze iken dış kabuğu muz gibi soyularak iç kısmı yenilmektedir. C vitamini ve mineral bakımından oldukça zengin bir bitki olan uşkun, ilkbahar aylarında çok yaygın bir şekilde tüketilmektedir. Fazla tüketilmesinin sağlık açısından herhangi bir sıkıntı yarattığı henüz rastlanmamış bir durumdur. Yerel halk tarafından şifalı bitki olarak bilinen uşkunun erozyonu önleyen özelliği de bulunmaktadır. Bu sebeple; bilimsel olarak araştırılması, mineral değerinin tespit edilmesi, mutlaka gelecek nesillere ulaştırması gerekmektedir.

Uşkun, yöre halkının bir kısmı için geçim kaynağı olmaktadır. Ortalama üç ay kadar varlığını devam ettiren uşkun, ilkbahar ve yaz mevsimlerinde oldukça ilgi görmektedir. Uşkun bitkisinin koruma altına alınıp ve bahçe ziraatına kazandırılması konusunda yerel halk istekler mevcuttur.

3.3.6. Van Kedisi

Van Kedisi sadece Van Gölü Havzası'nda yaşayan safkan bir kedi türüdür. En önemli özelliği genetik bir bozukluk sonucu oluşan iki farklı göz rengidir. Bazılarının iki gözü mavi; bazılarının iki gözü de kehribar rengindedir. Ancak en çok bilinenleri ve ilgi görenleri, bir gözü mavi, bir gözü kehribar rengi olan kedilerdir. Tüyleri kış mevsiminde artarken; yaz mevsiminde azalmaktadır. Tilkikuyruğunu andıran kabarık bir kuyruğa sahip olan bu kedi türü, beyaz ve ipeksi tüylere sahiptir.

Van Kedisi; temizlik konusunda diğer kedilere göre daha hassas davranmaktadır. Suyu ve yüzmeyi çok seven Van Kedisi'nin bakımı ise oldukça kolaydır. Van Kedisi'nin genetik, morfolojik ve fizyolojik özelliklerini korumak amacıyla, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi tarafından 1992'de Van Kedisi Araştırma Merkezi kurulmuştur. Merkez, yetiştirilen kedilerin yanında Van dışındaki aileler tarafından beslenen kedilerin takibini de yapmaktadır. Ayrıca, popülasyonu artırmak amacıyla Ankara Orman Çiftliğinde, Van Kedisi Evi Projesi hayata geçirilmiştir. Van Kedisi sahibi olmak isteyenler, Van Kedisi

Araştırma Merkeziyle temasa geçmektedir. Van Kedisi, Van'ın tescilli bir markası konumundadır. Van Kedisi'nin Van'a ait bir değer olduğu resmi olarak 22.04.2006 tarihinde tescil edilmiştir. Görsel 3.13'te, gözleri birbirinden farklı olan Van Kedisi görülmektedir.

Görsel 3.13. *Van Kedisi*

3.3.7. Van kilimleri

Van yöresinde geleneksel el sanatları oldukça yoğun bir şekilde kendini göstermektedir. Yörede el sanatlarının bu kadar canlı olmasının sebebi; bölgenin İran ve Doğu Türkistan yol kavşağı üzerinde bulunması ve İpek Yolu'nun bu şehirden geçmesidir.

Van, Gevaş ve çevresinde çeşitli el tezgâhlarında yöreye özgü kilimler dokunmaktadır. Van kilimleri 40-50 yıl öncesine kadar yer tezgâhlarında çift kanat şeklinde, büyük boyutlu dokunmaktayken, günümüzde dokunanlar dikey tezgâhlarda ve daha küçük ebatlarda dokunmaktadır. Dokumada hala geleneksel araç ve gereçler kullanılmaktadır. Malzeme olarak ise hem yün ipliğın hem de fabrika iplerinin kullanıldığı görülmektedir. Van'da dokunan kilimlerde tercih edilen renkler ise genel olarak kırmızı, siyah, natürel kahverengi, lacivert ve natürel beyaz olarak adlandırılan kirli Van beyazı renkleridir. Bu renklerin kullanılmasının sebebi kış aylarının oldukça uzun sürmesi nedeniyle kirli görünmesini engellemektir. Kadınların duygularını

yansıtmak için kilimleri bir araç olarak kullanmaları Van'da dokunan kilimlerin en önemli özelliğidir.

Kilimlerde kullanılan motiflerden eli belinde motifi; annelik ve doğurganlığı simgelerken, koçboynuzu motifi; kahramanlık ve gücü simgelemektedir. İnsan motifi; yaratıcı aklı ve ticareti simgelerken, bereket motifi; üremeyi simgelemektedir. Yıldız motifi; tanrıları, küpe motifi ise; bireyler evlilik isteğini simgelemektedir.

Van Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü bünyesinde “Van Küçük El Sanatlarını Geliştirme ve Araştırma Okulu” bulunmaktadır. Bu okulda çeşitli atölyeler açılarak, eli kilim dokumaya yatkın, işi seven ve çalışmaya ihtiyacı olan bireylere kurs verilmektedir. Bu şekilde hem kilim dokuma kültürü devam etmekte hem de yerel halka kendini geliştirme ve iş olanağı sunulmaktadır.

3.3.8. İnci kefali

Van Gölü'nün sodalı sularında yaşayabilen tek canlı türü olan “İnci Kefali”, sazangiller ailesindedir. Dünyada sadece Van Gölü kapalı havzasında bulunduğu kabul edilmektedir. Boyu ortalama 20 santimetre, ağırlığı ise 80-90 gram aralığındadır. Gövdesi ise, parlak gümüş renkli pullarla kaplıdır. Bu balıklar kış aylarında Van Gölü'nün 75 metre derinliklerinde yaşamaktadırlar.

Van Gölü'nün sodalı suyu bu balıkların üremesine uygun olmadığı için her yıl büyük sürüler halinde göç etmektedirler. Akarsuların sıcaklıklarının bu balıklar için uygun olduğu zamanlarda balıklar, bu akarsulara göç etmekte ve yumurtalarına bıraktıktan sonra tekrar göle dönmektedirler. Bu eşsiz yaşam döngüsü her yıl nisan ayında başlayıp temmuz ayına kadar devam etmektedir. “İnci Kefali” bu yolculukta akarsuya karşı büyük bir mücadele vermesi ve şelaleleri uçarak geçmesi nedeniyle yerel halk tarafından uçan balık olarak anılmaktadır. “İnci Kefali”nin korunması ve yöre için bir simge haline gelmesi için Van ve ilçelerinde çeşitli kurumlarca sürdürülen çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Van'ın Erciş ilçesinde geleneksel olarak kutlanan “Uçan Balık Festivali” düzenlenerek balığın önemi ortaya konmaktadır. Böylelikle “İnci Kefali”, Van'ın doğal, kültürel ve ekonomik değerlerinden biri olduğunu kanıtlamaktadır. Görsel 3.14'te bu balıkların yer aldığı görülmektedir.

Görsel 3.14. *İnci Kefali*

3.3.9. Savat

Gümüş üzerine sürülen siyah renkli savat çamuru ile yapılan bir el sanatı olan savatın kelime anlamı, Arapça “kara” anlamına gelen “esvad” sözcüğünden gelir. Anayurdu Kafkasya Bölgesi’ndeki Dağıstan’dır (Aleaddinoğlu, 2006). Savatçılık Osmanlı döneminde altın devrini yaşamıştır. Savatın siyah rengi; kurşun, gümüş, bakır ve kükürt karışımından elde edilir. Savatın üstüne uygulanan gümüş eritilir ve eritildikten sonra tel ya da plaka haline getirilerek çeşitli desenler elde edilir. Savat çamuru, 750 derece ateşte eritilerek elde edilir ve gümüş satıh üzerine sürülür. Daha sonra eşya, tesviye edilip cilalanarak insanların beğenisine sunulur. Kadınların kullandıkları gümüş takılarda altın kaplama ve savat kullanılmaktadır. Savatlı muskalıklar, hamayiller, gerdanlıklar, saç tokaları, saç bağları, tepelikler, bilezikler, yüzükler ve kemerler; Van’a gelen ziyaretçilerin ilgi gösterdikleri hediyelik eşyalar arasında yer almaktadır.

3.4. Tarihi Çekicilikler

3.4.1. Gevaş Halime Hatun Kümbeti

Van'ın Gevaş ilçesindeki Selçuklu Mezarlığı'nın doğusunda yer alan kümbet, kare dıştan piramidal külâhla örtülü iki katlı bir yapıdır. Giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre Melik İzzeddin tarafından 1335 tarihinde, kızı Halime Hatun için yaptırılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Ustasının Ahlatlı Pehlivan oğlu Esed olduğu bilinmektedir. Üstten piramidal bir külâhla örtülmüş olan kümbet, düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Gövdenin kuzeyindeki cepheye taç kapı, diğer üç yöne pencereler açılmıştır. Aralardaki yüzeyleri üçgen nişler hareketlendirmektedir. Tüm cephelerde şeritler halinde ve madalyonlar şeklinde bitkisel, geometrik ve yazılardan oluşan süslemelere yer verilmiştir. Sonlar Gevaş Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Halime Hatun Kümbeti ve Selçuklu Mezarlığı'nın görüntülerinin yer aldığı Görsel 3.15, aşağıdaki görülmektedir.

Görsel 3.15. *Halime Hatun Kümbeti ve Selçuklu Mezarlığı*

3.4.2. Gevaş Selçuklu Mezarlığı

Gevaş ilçe merkezinde yer alan Halime Hatun Kümbeti'nin arka tarafında yer almaktadır. 14.yüzyıl başlarından 16. yüzyıl sonlarına kadar kullanılmıştır. 1335 yılında

Van Beyi İzzeddin Şir tarafından yaptırılmıştır. Prizmatik lahit ve mezarların bulunduğu bu alandaki mezar taşları genellikle geometrik ve bitkisel figürlerle süslenmiştir. 1944 yılında mezar taşları ve sandukalar sökülerek ortasından yol geçirilmiştir ve bu şekilde Selçuklu Mezarlığı ikiye bölünmüştür. Ancak daha sonra yerel halkın bir bölümü mezarın çevresini surlarla kapatmıştır. Ancak buna rağmen mezarlığı ikiye ayıran yolun izle hala mezarlığın içinde yer almaktadır.

3.4.3. Gevaş İzzeddin Şir Camii

Gevaş ilçesinde bulunan caminin üzerinde inşasına ilişkin herhangi bir kitabe yer almamaktadır. Van ve Hakkari Hakimi İzzettin Şir tarafından yaptırıldığı kabul edilmekte ve 14-15. yüzyıllara ait bir yapı olduğu düşünülmektedir. Kare planlı bir cami ile, kuzey duvarına bitişik medreseden oluşan yapının batı cephesinin kuzey kesiminde yer alan bir taç kapıdan medrese avlusuna, buradan da ikinci bir kapı ile camiye geçilmektedir. Cami iki sahnı ve mihrap önü kubbelidir. Kuzeyde enine beşik tonozlarla örtülmüş sahnılar bulunmaktadır. Kible duvarının ortasında ise beş kenarlı mihrap nişi bulunmaktadır. Yapı düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Batı cephenin ortasındaki minare ise daha sonraki tarihlerde sonradan eklenmiştir. Görsel 3.16'da İzzeddin Şir Camii görülmektedir.

Görsel 3.16. İzzettin Şir Camii

3.5. Sportif Çekicilikler

3.5.1. Alternatif sporlar

Gevaş ilçesi, sahip olduğu coğrafik yapısı nedeniyle birçok alternatif spor için uygun koşullara sahiptir. Yöre, özellikle doğa sporları, kış sporları ve su sporları için oldukça zengin alanlara sahiptir. Van Gölü ve Artos Dağı başta olmak üzere, birçok alanda çeşitli etkinlikler yapılabilmektedir. Yörede kış aylarının karlı geçmesi nedeniyle kış boyunca kayak sporu yapılabilmektedir. Artos Dağı'nda yer alan Abalı Kayak Merkezi, kayak sporu yapmak isteyenler için hizmet vermektedir.

Van Gölü, dalış ve kano gibi su sporları için oldukça elverişlidir. Bireysel anlamda bu sporu yapanların tercih ettiği Gevaş ve çevresi, herhangi bir tanıtım ve uygulamanın olmaması nedeniyle ziyaretçi çekmemektedir. Ancak su sporları için gerekli uygulamalar ve planlamaların yapılması halinde, bu sporların yeterince ilgi göreceği beklenmektedir.

Van ve Gevaş'ta en çok ilgi gören alternatif sporlardan biri yamaç paraşütüdür. Yörede sertifikalı yamaç paraşütü pilotları, düzenlenen çeşitli etkinlik ve festivallerde uçuş gösterileri yapmaktadır. Gevaş Abalı, Erek Dağı, Dağönü Köyü ve Gören Dağı başta olmak üzere birçok noktada yamaç paraşütü sporu yapılmaktadır. “Gevaş Artos Dağı Tırmanış Festivali”ne birçok bölgeden katılan yamaç paraşütü pilotları, Artos Dağı'nda, Van Gölü manzarası eşliğinde bu sporu yapmaktadırlar.

Yörede doğa gezileri ve kampçılık, Artos Dağı ve Van Gölü kıyılarında yoğunlaşmıştır. Doğaseverlerin sıkça tercih ettikleri bir yöre olan Gevaş, bu konuda oldukça zengin alanlara sahiptir. Özellikle hafta sonları Gevaş'ın birçok bölgesinde kamp yapan veya doğa yürüyüşü yapan ziyaretçilerle karşılaşmaktadır.

3.5.2. Gevaş Abalı Kayak Merkezi

Adını, bulunduğu Abalı Köyü'nden alan dağa ulaşımı bu köy içinden sağlanır. Van il merkezine 42 kilometre, Gevaş ilçe merkezine ise 12 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Kayak merkez 2006 yılından itibaren yöre halkına ve sporculara hizmet vermektedir. Kayak pistinde, 1050 metre uzunluğunda, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayan teleski ve teleferik bulunmaktadır. Kafeterya ve hizmet binası bulunan merkezde konaklama tesisi bulunmamakta ve günübirlik hizmet vermektedir. Kış mevsiminin çok uzun ve karlı geçtiği bölgede Abalı Kayak Merkezi sadece kayak turizminin değil, profesyonel kayak sporunun da Türkiye'deki önemli merkezlerinden

biridir. Daha önce 1200 metre olan telesiyej hattı, daha sonra yapılan çalışmalarla beş bin metreye çıkmıştır. Yapılan yatırımlarla Abalı Kayak Merkezi uluslararası organizasyonların yapılabileceği standartlara erişmiştir. Van Gölü manzaralı Abalı Kayak Merkezi, beyazın yanında mavi bir görüntüyü kayak severlere sunmaktadır. Görsel 3.17’de, kayak merkezinin görüntüsü yer almaktadır.

Görsel 3.17. *Abalı Kayak Merkezi*

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışmasının bu bölümünde araştırmanın yöntemine dair; veri toplama aracının nasıl oluşturulduğu, ana kütle ve örneklem seçimi ile ilgili bilgiler, veri toplama süreci ve veri analizinin nasıl gerçekleştirildiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

4.1. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada nicel araştırma yönteminden faydalanmış olup, alan çalışması tekniklerinden olan anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın amacına ve araştırma sahasına uygun olması nedeniyle veri toplama aracı olarak Almeida, Correia ve Pimpao (2013) tarafından geliştirilen ölçekten faydalanmıştır. Anket formu; ziyaretçilerin seyahat alışkanlıklarını, yöre hakkındaki izlenimlerini, kaynak bilgilerini, yaptıkları aktiviteleri, motivasyonlarını ve demografik bilgilerini ölçen dört bölümden oluşmuştur.

Anket formu ziyaretçilerin motivasyon faktörlerini belirlemeye yönelik 51 ifade, seyahat alışkanlıklarına yönelik beş ifade, yöre hakkındaki izlenimleri ve kaynak bilgileri ile ilgili 16 ifade ve demografik soruları içeren altı ifadeden oluşmuştur. Bu ifadeler, içeriğindeki açıklamalar ile birlikte iki sayfalık bir form şeklinde katılımcılara sunulmuştur. Ankette yer alan ifadeler için gerekli çeviriler yapıp düzenlendikten sonra 30 ziyaretçiye pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulama yüz yüze yapılmış ve anket formunda yer alan ifadelerden anlaşılması güç olan ifadeler orijinal haline bağlı kalmak şartıyla, katılımcıların geri dönütlerine göre yeniden düzenlenmiştir. Böylece hem çeviride yapılan hataların önüne geçilmiş hem de anket formunun geçerli ve anlaşılır olması sağlanmıştır. Yukarıda belirtilen ifadeler beşli likert ölçeğiyle (1=hiç önemli değil, 5=çok önemli olmak üzere) ölçülmüştür. Bunun yanı sıra cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, gelir durumu ve ziyaretçilerin yaşadıkları yer ile ilgili demografik sorular veri toplama formuna dâhil edilmiştir.

4.2. Ana Kütle ve Örneklem

Araştırmanın ana kütlelerini, Van ilinin Gevaş ilçesini ziyaret eden bütün yerli turistler oluşturmaktadır. Bazı araştırmalarda ana kütlelerin küçük olması veya belli sınırlılıkların getirilmesi nedeniyle ana kütlelerin tümüne ulaşılabilmektedir. Ancak Gevaş yöresini ziyaret eden yerli turistlerin sayısına dair ulaşılabılır bir veri olmamasından dolayı, örneklem tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme

yöntemi ile belirlenmiştir. Bu örnekleme yönteminde ana kütledeki tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir. Başka bir deyişle, tüm bireylerin seçilme olasılığı eşittir ve bir bireyin seçimi diğer bireylerin seçimini etkilememektedir (Büyüköztürk vd., 2014).

Gevaş ilçesini ziyaret eden toplam ziyaretçi sayısının herhangi bir istatistiği bulunmamaktadır. Bu nedenle ana kütlede seçilecek örneklem sayısı belirsizdir. Ancak 0.05 hata payı ile 384 katılımcının yer aldığı bir örneklem tüm ana kütlede temsil etmektedir (Hair vd., 2005; Büyüköztürk vd., 2014 ve Kozak, 2014). Bundan dolayı toplam 420 ziyaretçiye anket yoluyla ulaşılmış ve bu anketlerin 394 tanesi geçerli sayılmıştır. Böylelikle gerekli örneklem sayısı elde edilmiş ve bu doğrultuda analizler yapılmıştır.

4.3. Veri Toplama Süreci

Sınırları içinde önemli tarihi, kültürel ve doğal çekicilikler barındıran Van ilinin Gevaş ilçesi araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Bu bölgeye 20 Kasım 2015 ile 15 Mayıs 2016 tarihleri arasında toplamda beş ziyaret gerçekleştirilmiş ve yörede toplam 40 günlük konaklama gerçekleştirilmiştir. İlk ziyaret; bölgeyi tanımak, gözlemler yapmak ve bölge ile ilgili bilgiler toplamak amacıyla yapılmıştır. Daha sonra yapılan ziyaretler ise araştırmaya katkı sağlamak için fotoğraf çekimi, görüşmeler, keşifler ve veri toplamak amacıyla yapılmıştır. Böylelikle yöre hakkında detaylı bilgiye sahip olunmuş ve araştırmaya katkı verebilecek tüm verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma için verilerin toplandığı tarihlerde Türkiye'nin hem ulusal hem de uluslararası siyasi ve terör sorunları yaşaması nedeniyle yöreyi ziyaret eden yabancı turist sayısı oldukça düşük olduğu için araştırmanın ana kütlede yerli ziyaretçiler oluşturmuştur. Bu bağlamda yöreyi ziyaret eden ziyaretçilerden, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi ile 420 anket elde edilmiştir. Toplanan bu anketlerden 26 tanesi eksik bilgi nedeniyle geçersiz sayılmış ve toplam 394 geçerli anket elde edilmiştir.

4.4. Veri Analizi

Araştırmanın veri analizi üç aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle betimsel istatistikler yapılarak katılımcıların profilleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. Ardından ziyaretçilerin motivasyonlarını belirlemek için varimax rotasyonu kullanılarak açıklayıcı

faktör analizi yapılmıştır. Temel varsayımlarının değerlendirilmesi sonucunda araştırmanın ölçeğine ilişkin belirlenen 51 değişken ile açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Hair vd.'ne (2005) göre, varimax rotasyonu faktör matrisinin sıralarını basite indirgediği için açıklayıcı faktör analizinde uygun bir seçenektir. Bu amaçla verilerin faktör yapısı varimax rotasyonu kullanılarak temel bileşenler yöntemiyle analiz edilmiştir.

Faktör analizi aşamasında faktör sayısının belirlenebilmesi için değişkenlerin öz değerleri, varyans yüzdeleri ve faktör yükleri incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma ölçeğinin kaç faktörden oluştuğunu belirlemek için faktörlerin öz değeri, varyans yüzdeleri ve değişkenlerin faktör yük değerleri dikkate alınmıştır. Faktörler ve bu faktörlerin altında yer alan ifadeler belirlenirken Hair vd.'nin (2005) belirlediği kriterlere göre hareket edilmiştir. Buna göre faktör yükleri 0,50 veya üzerinde, öz değer katsayısı ise 1,0 veya üzerinde olmalıdır. Ayrıca araştırmanın güvenilirliği için iç tutarlılık testi yapılmış ve Cronbach's Alpha değerleri her faktör için en düşük 0,784 en yüksek 0,956 olmuştur. Ardından her katılımcı için faktör puanları kaydedilerek ikinci aşamaya geçilmiştir.

İkinci aşamada hiyerarşik kümeleme analizi (Hierarchical cluster analysis) kullanılarak küme sayısı belirlenmiştir. Küme sayısının belirsiz olduğu çalışmalarda hiyerarşik kümeleme analizi kullanılmakta ve dendogram, farklılık testi (Test of heterogeneity) ve toplanma katsayısından (Agglomeration coefficient) yararlanılarak küme sayısı belirlenmektedir. Ardından K-means kümeleme analizi kullanılarak kümeler, seyahat davranışlarına göre sınıflandırılmıştır. Kümelerin profillerini ve seyahat davranışlarını belirlemek için ise diskriminant analizi uygulanmıştır. Bu analizler uygulanırken Hair vd., (2005) ve Park ve Yoon'un (2009) belirttiği yöntemsel kriterler göz önüne alınarak yapılmıştır.

Analizin üçüncü aşaması boyunca her kümenin özellikleri ortaya çıkarmak için birçok tek değişkenli ve çok değişkenli istatistikler süreci geçirilmiştir. Kümeler arasındaki farkları ortaya koymak için ise özellikle ANOVA testi ve Sheffe's post-hoc testi uygulanmıştır. Bu testler kümeler arasında anlamlı farkların olup olmadığını belirlemek için araştırmaya en uygun testler olarak karşımıza çıkmıştır. Bu analizler katılımcıları kümelere ayırırken araştırmacıların sıkça başvurduğu analizlerdir (Formica ve Uysal 1998; Kastenholz, vd., 1999; Park ve Yoon, 2009; Almeida vd., 2013).

Kümelerin profillerini belirlemek için ve her kümede yer alan ziyaretçileri, demografik özellikleri ve seyahat davranışlarına göre ayırmak için diskriminant analizi kullanılmıştır. Diskriminant analizi, önceden bilinen iki ya da daha fazla kümenin, ölçülen özelliklerine göre sınıflandırılmasını sağlayan analizdir (Hair vd., 2005). Bu analiz, kümeler önceden bilindiğinde; kümeleri özelliklerine göre sınıflandırmaktadır. Hiyerarşik kümeleme analizi sonucunda ortaya çıkan dört küme, diskriminant analizi yapılarak özelliklerine göre sınıflandırılmıştır.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Tez çalışmasının bu bölümünde, elde edilen veriler üzerine yürütülen analiz çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu aşamada öncelikle verilerin analize uygun olup olmadığını belirlemek için çoklu değer atama tekniği (multiple imputation) kullanılmıştır. Ardından bu verilerin analiz sürecine geçilmiş ve gerekli analizler yapılmıştır.

5.1. Verilerin Analize Hazırlanması

Ölçümlerin güvenilirliğine ve geçerliğine ilişkin kanıtların elde edilmesinde kullanılan teknikler ve analizler, eksiksiz veri setlerinde kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Araştırma süreci, alanında uzman kişiler tarafından çok dikkatli bir şekilde planlanmış olsa bile veri setlerinde bir takım bilgi kayıplarının olması genel bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle verilerin analize hazırlanması aşamasında ilk olarak kayıp verilerin çözümü ve araştırma sonunda elde edilen verilerin nasıl bir dağılım sergiledikleri incelenmiştir.

Bilimsel araştırmalarda yer alan ve kayıp değerleri içeren birimler, bir bilgi yokluğunu temsil etmektedir ve dolayısıyla bilgi kaybına neden olmaktadır (Kayri, 2009). Bu nedenle verilerin analiz aşamasına geçmeden önce, ilk olarak kayıp veri sorununun çözümlenmesi gerekmektedir. Bu aşamada kayıp veriler için Rubin (1987) tarafından geliştirilmiş olan çoklu değer atama tekniği (multiple imputation) kullanılmıştır. Veri setindeki kayıpların yerine iki ya da daha fazla değer atanması söz konusudur. Bu teknikte, verinin kayıp olmasından kaynaklanan belirsizliğe bağlı olarak tek ve kesin bir değer atanması yapılmamaktadır. Çoklu değer atama, $m > 1$ sayıda eksiksiz veri seti elde edilecek şekilde atama işleminin yapılması, elde edilen m farklı veri setinin standart tekniklerle analiz edilmesi ve elde edilen sonuçların birleştirilmesinden oluşan üç aşamalı bir süreçtir (Kayri, 2009).

Kayıp veri sorununun çözümünün ardından araştırmada kullanılacak analizlerde değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesi için verilerin dağılımı incelenmiştir. Bilindiği üzere, özellikle açıklayıcı faktör analizde kullanılacak rotasyon tekniğinin belirlenmesinde verilerin dağılımı önem taşımaktadır. Bu amaçla, çalışmada grafiksel yaklaşımdan ve verilere ait basıklık (skewness) ve çarpıklık (kurtosis) değerlerinden yararlanılmıştır. Çarpıklık, bilindiği üzere, bir dağılımın normal dağılıma göre simetrik

ya da çarpık olup olmadığının ölçüsüdür (Creswell, 2013). Literatürde bu değerlere ilişkin kesin kabul görmüş standart değerler olmamasına karşın (Büyüköztürk vd., 2014) basıklık ve çarpıklık değerleri +2 ve -2 aralıklarında olduğunda, verilerin normal dağılım sergilediklerini belirtmişlerdir. Tablo 5.1’de araştırmada kullanılan değişkenlere ait basıklık ve çarpıklık değerleri ile standart sapma ve ortalama değerleri gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	Ort. Puan	Std. Sapma	Basıklık	Çarpıklık
Doğal güzellikler	4,4848	,67754	-1,252	1,735
İlgi Çekici mekânlara sahip yöre	4,4239	,74856	-1,457	1,821
El değmemiş doğa ve göl	4,2665	,86935	-1,339	1,912
Yeni ve egzotik atmosfer	4,0102	,97286	-,687	-,260
Alışveriş	2,6244	1,18987	,240	-,879
Kültürel etkileşim ve tarih	3,7893	,89317	-,392	,139
Kültürel aktivitelere katılım	3,6497	,96460	-,379	-,012
Hizmet kalitesi	3,1802	1,01666	,027	-,509
Ulaşım kalitesi	3,2995	1,06130	-,031	-,649
İyi altyapı ve konaklama imkânı	3,0812	,97735	-,048	-,382
İyi fiyat	3,4137	1,19750	-,233	-,928
Paket turların çokluğu	1,8223	1,02086	1,429	1,712
Ziyaretçi danışma bürolarının ulaşılabilirliği	1,9213	1,11040	1,355	1,242
Ziyaretçiler için güvenli yöre	3,0051	1,24176	-,130	-,967
Sakinlik/Durgunluk	4,0228	,94747	-,757	,027
Yaşam temposunun rahat olması	4,0279	,93653	-,784	,119
Dış mekân aktivitelerini deneme	3,5000	1,29444	-,432	-,917
Rahatlama ve dinlenme	4,0888	,91897	-,869	,342
Günlük rutinden kaçış	4,0914	,95804	-1,004	,596
Özgür hissetme	4,1218	,89407	-,950	,670
Farklı bir mekânda kopuk hissetme	3,9822	1,00997	-,903	,380
Yeni şeyler keşfetme	4,2056	,91126	-1,148	1,244
Otantik deneyimler hissetme	3,7665	1,07779	-,542	-,550
Farklılık ve orijinallik arama	3,7690	1,08890	-,506	-,676

Heyecan verici şeyler yapma	3,8249	1,07115	-,595	-,504
Macera ve haz arama	3,7386	1,13253	-,466	-,878
Rekreasyon ve eğlence arama	3,7030	1,12598	-,385	-,922
Entelektüel olarak zenginlik	3,6447	1,18971	-,397	-,920
Yöre hakkında bir şeyler öğrenme	4,1168	1,01218	-1,109	,691
Aile/Arkadaşlar ile seyahat hakkında konuşma	3,4340	1,05665	-,092	-,700
Aile/Arkadaşlar ile iyi vakit geçirme	3,9670	,99945	-,810	,086
Aile için uygun yöre	3,1904	1,23223	-,129	-,884
Tarihi ve yöreye özgü yapıları ziyaret	3,8604	1,09047	-,797	-,146
Kırsal yaşam aktiviteleri	3,0609	1,03444	-,178	-,479
Tarım faaliyetleri	2,5863	1,03078	,166	-,290
Spor ve diğer aktivitelerin zenginliği	3,1827	1,16222	-0,28	-,823
Geleneksel zanaat ve yemeklerin olduğu yöre	3,3223	1,00135	-,268	-,441
Konaklamanın kira özgü olması	3,1218	,94121	,141	-,177
Yerel halk ile ilişki halinde olma	3,7310	,99807	-,659	-,065
Doğanın keyfini çıkarma	4,4797	,79812	-1,684	1,586

Verilerin dağılımının normalden sapma göstermesi durumunda, bu verilerin normallik sınırlarının arasında bir değer alması için dönüştürme işleminin yapılması gerekmektedir (Hair vd., 2005). Çeşitli araştırmacılar bu dönüştürme işlemi için farklı yöntemler önermekle birlikte, Hair vd. (2005) değişkenlerin tersinin, logaritmasının ve karekökünün alınarak en uygun çözümün kullanılmasını önermektedir. Araştırmada normal dağılımın dışına çıkan veriler üç yöntem ile dönüştürülmüş ancak karekök dönüştürmesinde en başarılı sonuçlara ulaşıldığı için karekök dönüştürülmesi ile elde edilen veriler araştırmanın analizinde kullanılmıştır.

5.2. Katılımcı Profili

Katılımcıların profillerine ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 5.2’de gösterilmiştir. Tablo 5.2 incelendiğinde, araştırmaya katılan ziyaretçilerin yüzde 44,4’ünün kadın, yüzde 56,6’sının ise erkek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5.2. Ziyaretçilerin Demografik Verileri

Cinsiyet	Kadın	175	%44,4
	Erkek	219	%56,6
	Toplam	394	%100
Medeni Durum	Bekâr	257	%65,2
	Evli	137	%34,8
Yaş	18 ve altı	18	%4,6
	19-24	76	%19,3
	25-29	90	%22,8
	30-39	124	%31,5
	40-49	53	%13,5
	50-59	24	%6,1
	60 ve üstü	9	%2,3
	Toplam	394	%100
Geldiği Yer	Van merkez	106	%26,9
	Van ilçeler	71	%18,0
	Çevre iller	111	%28,2
	Diğer bölgeler	106	%26,9
	Toplam	394	%100
Eğitim Durumu	İlköğretim	51	%12,9
	Lise	136	%34,5
	Lisans	177	%44,9
	Yüksek Lisans	17	%4,3
	Doktora	13	%3,3
	Toplam	394	%100
Meslek	Çalışmıyor	69	%17,5
	Öğrenci	52	%13,2
	Kamu Çalışanı	125	%31,7
	Esnaf	31	%7,9
	İşçi	25	%6,3
	Özel Sektör	73	%18,5
	Emekli	19	%4,8
	Toplam	394	%100
Aylık Gelir	0-1300	120	%30,5
	1301-2600	94	%23,9
	2601-4000	97	%24,6
	4001-6000	58	%14,7
	6001 ve üstü	25	%6,3
	Toplam	394	%100

Ziyaretçilerin yüzde 65,2'si bekârken, evli olanların oranı, yüzde 34,8'de kalmıştır. Ziyaretçilerin yaşları incelendiğinde ise yaşların 19 ile 39 arasında ağırlık kazandığı görülmektedir (% 73,6). Yüzde 31,5 ile 30-39 yaş aralığının oranı en yüksek iken, yüzde 22,8 ile 25-29 yaş aralığı ve yüzde 19,3 ile 19-24 yaş aralığı oransal olarak bu yaş aralığını takip etmektedir. Ziyaretçilerin eğitim durumuna bakıldığında, yüzde 44,9'unun lisans mezunu, yüzde 34,5'inin ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Ziyaretçilerin aylık gelir durumları göz önüne alındığında ise yüzde 30,5'lik bir kesimin 1300 TL ve altında gelir elde ettiği görülmektedir. Bunun nedeni ise katılımcıların yüzde 30,7'lik kesiminin öğrenci veya çalışmıyor olmasından kaynaklanmaktadır. 6000 TL'nin üstü bir aylık gelire sahip olanların oranı yüzde altı olarak hesaplanırken, geriye kalan katılımcıların (%63,2) gelirleri 1300 ile 6000 TL arasında değişmektedir.

Yöreyi ziyaret eden ziyaretçilerin geldikleri yerlere bakıldığında, yöreye yakın konumda bulunan Van ili merkezi ve Gevaş ilçesine yakın olan il ve ilçelerin yanı sıra Türkiye'nin farklı yerlerinden de ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ziyaretçilerin yöreyi ziyaret etmek için geldikleri yerlere oransal olarak bakıldığında; çevre il ve ilçelerden gelen ziyaretçilerin oranı yüzde 28,2 olurken, Van ili merkezinden ziyaretini gerçekleştiren katılımcıların oranı ise yüzde 26,9 olmuştur. Türkiye'nin farklı bölgelerden yöreyi ziyaret edenlerin oranı yine yüzde 26,9 olurken, Van'ın ilçelerinden yöreyi ziyaret edenlerin oranı, yüzde 18'de kalmıştır.

Ziyaretçilerin seyahat alışkanlıklarına dair bulgulara bakıldığında ise, Tablo 5.3'te görüldüğü üzere ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun (%57,1) ziyareti arkadaşlarıyla gerçekleştirdiği görülmektedir. Yöreyi ailesiyle birlikte ziyaret edenlerin oranı yüzde 32,7 olarak hesaplanırken, yöreyi yalnız ziyaret etmeyi tercih edenlerin oranı ise yüzde 10,2'de kalmıştır. Gerçekleştirilen bu ziyaretler büyük oranda bir haftadan daha kısa sürmektedir (%82,2). Katılımcıların yüzde 58,1'lik bölümü yöreyi ilk defa ziyaret ettiğini belirtmektedir. Yöreyi iki defa ziyaret ettiğini belirten ziyaretçilerin oranı yüzde 26,1, yöreyi beş ve daha fazla kez ziyaret ettiğini belirten katılımcıların oranı ise yüzde 11,4 olmuştur.

Gevaş yöresinden başka bir kırsal bölgeyi ziyaret etmede ise ziyaretçilerin, en çok beş ve üzerinde ziyaret gerçekleştirdikleri görülmektedir (%37,6). Bir kırsal bölgeyi bir defa ziyaret ettiğini belirten katılımcıların oranı ise yüzde %35,8 olmuştur. Ziyaretçiler katıldıkları turizm aktivitelerini ise sırasıyla kültürel aktiviteler (%26,6), doğa gezisi

(%24,9) ve bölge turu (%22,3) olarak adlandırmaktadır. Katıldığı turizm aktivitelerini kırsal turizm olarak adlandıran katılımcı oranı ise yüzde 6,3 olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 5.3. Ziyaretçilerin Seyahat Alışkanlıkları

Seyahat kiminle	Yalnız	40	%10,2
	Aile ile	129	%32,7
	Arkadaşlar ile	225	%57,1
	Toplam	394	%100
Süre (Gün)	1-6	324	%82,2
	7-15	61	%15,5
	15-30	6	%1,5
	30 ve üstü	3	%0,8
	Toplam	394	%100
Yöreyi ziyaret	1 kez	229	%58,1
	2 kez	103	%26,1
	3 kez	15	%3,8
	4 kez	2	%0,5
	5 ve üstü	45	%11,4
	Toplam	394	%100
Başka kırsal	1 kez	141	%35,8
	2 kez	76	%19,3
	3 kez	28	%7,1
	4 kez	1	%0,3
	5 ve üstü	148	%37,6
	Toplam	394	%100
Turizm türü	Kırsal turizm	25	%6,3
	Doğa gezisi	98	%24,9
	Bölge turu	88	%22,3
	Otel k.	28	%7,1
	Göl ve plaj akt.	39	%9,9
	Kültürel akt.	105	%26,6
	Diğer	11	%2,8
	Toplam	394	%100

Ziyaretçilerin yaptıkları ziyaretlere ilişkin değerlendirmelere Tablo 5.4'te yer verilmiştir. Tablo 5.4 incelendiğinde, araştırmaya katılan ziyaretçilerin büyük çoğunluğu, yörenin beklediği (%53) gibi veya beklediğinden iyi (%39,1) olduğunu belirtmiştir. Yöreyi beklediğinden kötü olarak bulduğunu belirten ziyaretçilerin oranı sadece yüzde 7,9 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%64,5) yöreyi ziyaret ettikten sonra fikirlerinin olumlu yönde değiştiğini belirtmiştir. Ayrıca yöreyi

ziyaret eden ziyaretçilerin yüzde 91,1'i yöreyi başka kişilere tavsiye edeceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5.4. Ziyaretçilerin Yöre Hakkındaki İzlenimleri

İzlenim	Beklediğimden kötü	31	%7,9
	Beklediğim gibi	209	%53,0
	Beklediğimden iyi	154	%39,1
	Toplam	394	%100
Fikir değişikliği	Evet	254	%64,5
	Hayır	140	%35,5
	Toplam	394	%100
Tavsiye etme	Evet	359	%91,1
	Hayır	35	%8,9
	Toplam	394	%100

Katılımcıların yöredeki aktivite tercihlerine bakıldığında; manzara ve dağ görüntülerini izleme (%77,4), tarihi ve yöreye özgü değerlere yapılan ziyaretler (%65,2), rahatlama ve dinleme (%60,9), dış mekân aktiviteleri (%57,1) ile doğa yürüyüşü (%39,6) ön plana çıkmaktadır. En az tercih edilen aktiviteler ise sırasıyla; tarım aktiviteleri (%8,4), alternatif spor aktiviteleri (%10,9) ve yerel festivallerin (%12,4) olduğu görülmektedir. Toplam 12 aktivite seçeneğinin yer aldığı, ziyaretçilerin aktivite tercihlerine yönelik bu bölümde, ziyaretçiler için en önemli olan dört aktivitenin hangileri olduğu sorulmuş ve ortaya bu oranları gösteren bulgular ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, ziyaretçilerin yöreyi ziyaret etmesindeki tercihlerinin tamamen yörenin çekicilik özelliklerinden kaynaklandığını ve herhangi bir turizm projesi kapsamında geliştirilen aktivitelerden bağımsız olduklarını özetlemektedir. Ayrıca ilgi noktalarına rehber eşliğinde yapılan ziyaretler ile rehber eşliğinde doğa yürüyüşü ve bisiklet sürme aktivitelerini tercih eden katılımcıların oranı sırasıyla yüzde 22,1 ve yüzde 12,7 olmuştur. Bu durumun, hem kırsal turist özelliklerinden hem de yöredeki rehber eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Tablo 5.5'te ziyaretçilerin aktivite tercihlerinin tümü ve ziyaretçileri bu aktiviteleri tercih etme oranları belirtilmiştir.

Tablo 5.5. Ziyaretçilerin Aktivite Tercihleri

		N	%
Manzara ve dağ	Evet	305	%77,4
	Hayır	89	%22,6
Tarihi yapı	Evet	257	%65,2
	Hayır	137	%34,8
Rahatlama	Evet	240	%60,9
	Hayır	154	%39,1
Dış mekân akt.	Evet	225	%57,1
	Hayır	169	%42,9
Doğa yürüyüşü	Evet	156	%39,6
	Hayır	238	%60,4
Rehber ile ziyaretler	Evet	87	%22,1
	Hayır	307	%77,9
Alışveriş	Evet	75	%19
	Hayır	319	%81
Spor akt.	Evet	63	%16
	Hayır	331	%84
Rehber ile doğa	Evet	50	%12,7
	Hayır	344	%87,3
Yerel fest.	Evet	49	%12,4
	Hayır	345	%87,6
Alternatif spor	Evet	43	%10,9
	Hayır	351	%89,1
Tarım akt.	Evet	33	%8,4
	Hayır	361	%91,6
Toplam		394	%100

Tablo 5.6 incelendiğinde ise, ziyaretçilerin yöreyi ziyaret etmede en çok etkilendikleri kaynaklardan ön plana çıkanlar sırasıyla; daha önce yapılan ziyaretler (m=4,6802), aile ve arkadaş tavsiyesi (m=4,3350), kulaktan kulağa bilgi (m=4,0431) ve özel internet siteleri (m=3,5964) olmuştur. En az güvendikleri veya etkilendikleri kaynaklar ise; yöredeki turizm büroları (m=2,3477), turizm fuarları (m=2,3553) ile medya ve reklam kampanyaları (m=2,5228) olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca ziyaretçiler, yöre hakkındaki izlenimlerinin olumlu (m=3,9898) ve yörenin imajının da iyi olduğunu (m=3,7183) belirtmişlerdir.

Tablo 5.6. Ziyaretçilerin Kaynak Bilgileri ve Yöre Hakkındaki İzlenimleri

Kaynak Bilgileri	Ort. Puan	N
Daha önce yapılan ziyaret	4,6802	394
Aile ve arkadaş tavsiyesi	4,3350	394
Kulaktan kulağa bilgi	4,0431	394
Özel internet siteleri	3,5964	394
Seyahat dergi ve rehberleri	2,8249	394
Seyahat acenteleri	2,5964	394
Medya ve reklam kampanyaları	2,5228	394
Turizm fuarları	2,3553	394
Yöredeki turizm büroları	2,3477	394

İzlenimler	Ort. Puan	N
İzlenim	3,9898	394
Yörenin imajı	3,7183	394
Ziyarettten önceki bakış açısı	3,5081	394

5.3. Faktör Analizi

Araştırmanın temelinde yatan faktörlerin belirlenmesi ve çok sayıdaki ifade sayısını daha az sayıdaki faktörlere indirgemek amacıyla açıklayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi, yapıların temelini oluşturan göstergelerin ilişkileri hakkında yeterli ve detaylı bir kuramın bulunmadığı durumlarda başlangıç analizi olarak kullanılmaktadır (Creswell, 2013). Bilindiği üzere, açıklayıcı faktör analizinin bir araştırmada kullanılabilmesi için çeşitli varsayımların test edilmesi gerekmektedir (Hair vd., 2005). Bu bağlamda maddeler arasındaki korelasyonlar incelenmiş, örneklem yeterliliğini test etmek için, Kaiser Meyer Olkin testi ve değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren Bartlett's Sphericity testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5.7'de görüldüğü üzere, KMO değeri 0,906 olarak belirlenmiştir. KMO değerlerinin 0,50'den büyük olması örneklemin faktör analizi için yeterli olduğunu gösterdiğinden (Creswell, 2013; Hair vd., 2005) bu veriler üzerinden faktör analizi yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Bartlett's Sphericity testi sonucu $X^2 = 18092,290$, $p=0,0000$ olarak belirlenmiştir. Böylece elde edilen verilerin anlamlı farklılık gösterdiği ve faktör analizi yapmaya uygun olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.7. KMO Değeri ve Barlett's Testi

KMO	,906
<i>Bartlett's Test of Sphericity</i>	
Approx. Chi-Square	18092,290
df.	1176
Sig.	,000

Temel varsayımlarının değerlendirilmesi sonucunda araştırmanın ölçeğine ilişkin belirlenen 51 değişken ile açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Hair vd.'ne (2005) göre varimax rotasyonu faktör matrisinin sıralarını basite indirgediğinden açıklayıcı faktör analizinde uygun bir seçenektir. Bu amaçla verilerin faktör yapısı varimax rotasyonu kullanılarak temel bileşenler yöntemiyle analiz edilmiştir.

Faktör analizi aşamasında faktör sayısının belirlenebilmesi için değişkenlerin öz değerleri, varyans yüzdeleri ve faktör yükleri incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma ölçeğinin kaç faktörden oluştuğunu belirlemek için faktörlerin öz değeri, varyans yüzdeleri ve değişkenlerin faktör yük değerleri dikkate alınmıştır. Bu amaçla faktör sayısını belirlemede Kaiser'in öz değer ≥ 1 kuralı uygulanmıştır. Çok yaygın olarak kullanılsa da Kaiser kuralının var olanın üzerinde veya altında faktör sayısına işaret edebileceği belirtilmiştir (Hair vd., 2005). Bu nedenle, faktör sayısını belirlemede Kaiser kuralının yanı sıra maddelerin altında göründükleri faktörde kendi aralarında anlamlılık gösterip göstermediği dikkate alınmıştır.

Bir maddenin bir faktörde gösterilmesi için faktör yükünün en az 0,50'ye eşit ya da daha büyük olması kuralı göz önünde bulundurulmuştur (Hair vd., 2005). Bir maddenin iki faktörde birden 0,40 üzerinde yük değerine sahip olması durumunda ise aynı madde için iki faktör yük değeri arasında 0,10'luk bir fark olması kuralına uyulmuştur. Böylece faktörler arasında bağımsızlığın sağlanması amaçlanmıştır (Büyüköztürk vd., 2014).

Sonuç olarak, ölçekteki 51 ifade ile gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonucunda, faktör yük değerleri ve ortak varyans değerleri yüksek olan 40 ifadenin oluşturduğu beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Oluşan bu beş faktör, toplam varyansın

yüzde 64,492'sini karşıladığı görülmüştür. Hair vd. (2005), faktör analizi sonucunda oluşan faktörlerin, toplam varyansın en az yüzde 60'ını karşılaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında ortaya çıkan beş faktöre ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmış ve iç tutarlılık katsayıları (Cronbach's Alpha değerleri) belirlenmiştir. Faktörler için ortaya çıkan iç tutarlılık katsayıları 0,784 ile 0,956 arasında değişmektedir. Ölçeğe ilişkin faktörlerin öz değerleri, açıklanan varyansları, Cronbach's Alpha değerleri, faktör yük değerleri ve ortak varyans değerleri Tablo 5.8'de gösterilmiştir.

Faktör 1, macera ve haz faktörü olarak adlandırılmış ve varyansın yüzde 22,736'sını açıklamıştır. Bu faktörde toplam 13 ifade yer almakta ve faktör yükleri 0,519 ile 0,892 arasında değişmektedir. İç tutarlık katsayısı 0,956 olarak hesaplanan bu faktör, diğer faktörlere göre en yüksek değere sahiptir. Bu faktör altında; macera ve haz arama, heyecan verici şeyler yapma, otantik deneyimler yaşama ve dış mekân aktivitelerini deneme gibi ifadelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu faktörle ziyaretçilerin macera arama, yeni heyecanlar yaşama ve farklı deneyimlerin peşinden koşma gibi motivasyonlarının ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

Faktör 2'nin altında yer alan ifadelerle bakıldığında, bu faktörün doğa ve kültür faktörü olarak adlandırılması uygun görülmüştür. Bu faktörün altında toplam yedi ifade yer almış ve varyansın yüzde 12,036'sını açıklamıştır. İç tutarlılık katsayısı 0,876 olarak hesaplanan bu faktörün faktör yükleri ise en düşük 0,511, en yüksek 0,732 olarak ortaya çıkmıştır. Doğal güzellikler, el değmemiş göl ve doğa ile doğanın keyfini çıkarma gibi doğa ile ilgili motivasyonlar ile kültürel aktivitelere katılım ve kültürel etkileşim ve tarih gibi yörenin kültürü ile ilgili motivasyonlar ön plana çıkmıştır.

Hizmet ve fiyat faktörü olarak adlandırılan faktör 3, toplam sekiz ifadeden oluşmuş ve varyansın yüzde 10,904'ünü açıklamıştır. Bu faktörün faktör yükleri 0,537 ile 0,799 arasında değişiklik göstermiş ve iç tutarlılık katsayısı 0,865 olarak hesaplanmıştır. Bu faktörde hizmet kalitesi, ulaşım kalitesi ve fiyat gibi ifadelerin ziyaretçiler için önemi ortaya konmuştur. Ziyaretçilerin diğer motivasyon faktörlerinin yanında hizmet, ulaşım ve fiyat gibi ziyaret boyunca yapacakları harcamalar ile ilgili faktörleri önemsendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5.8. Ziyaretçi Motivasyonlarına Yönelik Faktör Analizi

		Öz değer	Açıklanan Varyans	Cronbach α	Faktör Yük Değerleri	Ortak Varyans
	Macera ve Haz	14,531	22,736	,956		
MAHAMH	Macera ve haz arama				,892	,836
MAHAHV	Heyecan verici şeyler yapma				,859	,818
MAHARE	Rekreasyon ve eğlence arama				,854	,798
MAHAFO	Farklılık ve orijinallik arama				,846	,805
MAHAOD	Otantik deneyimler hissetme				,824	,785
MAHAEZ	Entelektüel olarak zenginlik				,771	,724
MAHAFM	Farklı bir mekânda kopuk hissetme				,722	,667
MAHADM	Dış mekân aktivitelerini deneme				,713	,626
MAHAÖH	Özgür hissetme				,703	,703
MAHAYK	Yeni şeyler keşfetme				,656	,683
MAHASA	Spor ve diğer aktivitelerin zenginliği				,649	,660
MAHAGR	Günlük rutinden kaçış				,622	,726
MAHAYÖ	Yöre hakkında bir şeyler öğrenme				,519	,593
	Doğa ve Kültür	4,362	12,036	,876		
DOKÜİÇ	İlgi çekici mekânlara sahip yöre				,732	,757
DOKÜDG	Doğal güzellikler				,693	,699
DOKÜED	El değmemiş doğa ve göl				,654	,640
DOKÜYE	Yeni ve egzotik atmosfer				,560	,655
DOKÜKE	Kültürel etkileşim ve tarih				,552	,663
DOKÜKA	Kültürel aktivitelere katılım				,521	,586
DOKÜDK	Doğanın keyfini çıkarma				,511	,463
	Hizmet ve Fiyat	2,691	10,904	,865		
HİFİHK	Hizmet kalitesi				,799	,787
HİFİUK	Ulaşım kalitesi				,759	,747
HİFİAK	İyi altyapı ve konaklama imkânı				,736	,685

HİFİDB	Ziyaretçi danışma bürolarının ulaşılabilirliği				,705	,599
HİFİPT	Paket turların çokluğu				,656	,536
HİFİİF	İyi fiyat				,613	,619
HİFİAV	Alışveriş				,560	,434
HİFİUY	Ziyaretçiler için uygun yöre				,537	,523
	Sakinlik ve Rahatlama	2,224	9,844	,784		
SARAYT	Yaşam temposunun rahat olması				,628	,633
SARASD	Sakinlik/Durgunluk				,628	,651
SARASK	Aile/Arkadaşlar ile seyahat hakkında konuşma				,611	,494
					,605	,562
SARAVG	Aile/Arkadaşlar ile iyi vakit geçirme					
SARAUY	Aile için uygun yöre				,578	,629
SARARD	Rahatlama ve dinlenme				,570	,689
	Kırsal Yaşam	1,989	8,972	,798		
KIYATF	Tarım faaliyetleri				,715	,563
KIYAZY	Geleneksel zanaat ve yemeklerin olduğu yöre				,707	,637
					,668	,574
KIYAKF	Kırsal yaşam faaliyetleri				,661	,573
KIYAYİ	Yerel halk ile ilişki halinde olma				,633	,476
KIYAKK	Konaklamanın kıra özgü olması				,563	,632
KIYATY	Tarihi ve yöreye özgü yapıları ziyaret					

Toplam altı ifadeden oluşan faktör 4, varyansın yüzde 9,844'ünü açıklamıştır. Sakinlik/durgunluk, rahatlama ve dinlenme, aile ile vakit geçirme ve yaşam temposunun rahat olması gibi ifadelerden oluşan bu faktör sakinlik ve rahatlama olarak tanımlanmıştır. Ziyaretçiler kırsal bir bölgeyi ziyaret ederken o bölgenin sakin olmasını önem vermekte ve bu bölgede rahatlamak ve dinlemek istediğini belirtmektedir. İç tutarlılık değerine bakıldığında 0,784 değeri ortaya çıkmış, faktör yüklerine bakıldığında ise 0,570 ile 0,628 değerleri arasında olduğu görülmüştür.

Faktör 5, varyansın yüzde 8,972'sini açıklamış ve iç tutarlılık katsayısı 0,798 olmuştur. Faktör yükleri en düşük 0,563, en yüksek ise 0,715 olmuştur. Bu faktör; tarım faaliyetleri, kırsal yaşam faaliyetleri, konaklamanın kıra özgü olması, yerel halk ile ilişki

halinde olma, tarihi ve yöreye özgü yapıları ziyaret ile geleneksel zanaat ve yemekler olmak üzere toplam altı ifade yer almıştır. Kırsal yaşam faaliyetleri ile yerel halkın yaşam biçimi ziyaretçiler için çekicilik unsurları olarak görülmektedir. Ziyaretçileri etkileyen motivasyonlara bakıldığında faktör 5, kırsal yaşam olarak adlandırılmıştır.

Faktör analizi ile ortaya çıkan bu motivasyon faktörleri, Gevaş'ı ziyaret eden ziyaretçilerin neden bu yöreyi ziyaret ettiklerine dair motivasyonlarını ortaya koymaktadır. Böylelikle kırsal turizm aktivitelerinin gerçekleştirildiği bir yöreyi ziyaret edenlerin tercihleri ortaya çıkmaktadır.

5.4. Hiyerarşik Kümeleme Analizi

Bağımsız değişken sayısının fazla olması durumunda, hesaplanan her bir aritmetik ortalamanın her bir değişken bazında değişip değişmediğinin hesaplanması uygun değildir (Kozak, 2014). Bu durumda, tüm değişkenlerin bir havuzda değerlendirildiği kümeleme analizinin kullanılması gerekmektedir. Kümeleme analizi, birbirine benzer özelliğe sahip örneklem birimlerinin aynı küme içinde toplanmasını sağlamaktadır (Kozak, 2014).

Araştırma sonucunda tanımlanan beş faktör, kümelerin belirlenmesi için birer değişken olarak kullanılmıştır. Küme sayısı daha önceden belli olmadığı için aşamalı kümeleme analizinin uygulanması tercih edilmiştir. Çünkü bir araştırmada küme sayısının belli olmaması durumunda, hiyerarşik kümeleme analizinin kullanılması gerekmektedir (Hair vd., 2005). Tablo 5.9, analiz sonucunda oluşan dört kümeyi, sayısal ve oransal olarak göstermektedir.

Araştırmada ward metodu temel alınarak ve kümeler arasındaki benzerlik için Öklid mesafesi ölçümü (Euclidean distance measure) yapılarak hiyerarşik kümeleme analizinin yapılması uygun görülmüştür. Çünkü ward metodu istikrarlı ve yorumlanabilir sonuçlar üretmek için bilinen küme algoritması olarak daha sık kullanılmaktadır (Hair vd., 2005). Ayrıca diğer ölçümlerle karşılaştırıldığında bu çalışma için en anlamlı, yorumlanabilir ve fark edilebilir sonucu veren ölçüm olduğu için, bu ölçüm tercih edilmiştir.

Tablo 5.9. Kümelerin Oransal Dağılımı

Kümeler	N	%
Doğada rahatlayanlar	86	22
Yerellik ve farklı kültür tarzları arayanlar	46	12
Heyecan ve farklılık arayanlar	102	26
Bütüncül bakanlar	160	40
Toplam	394	100

Dendogram, farklılık testi (Test of heterogeneity) ve toplanma katsayısından (Agglomeration coefficient) yararlanılarak yürütülen süreç sonunda dört kümelik bir sonuca varılmıştır. Ayrıca oluşan dört kümeye bakıldığında beş faktörün de ortalama puanları farklılık göstermektedir. Bu dört küme arasında anlamlı farkların olup olmadığını ortaya koymak için Scheffe Post-hoc testi yapılarak kümeler arası anlamlı farkların olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$). Post-hoc testler, çok faktörlü bir araştırmada, yapılan istatistiksel analizler sonucunda genel bir anlamlılık belirlendikten sonra hangi karşılaştırmaların anlamlı bir fark gösterdiğini bulmak amacıyla yapılmaktadır. Çoklu karşılaştırma testleri her grubu sırasıyla diğer gruplarla teker teker kıyaslayarak bir karşılaştırma matrisi elde etmektedir (Kayri, 2009).

Scheffe testi, çoklu karşılaştırmalarda en sık kullanılan testlerden biri olduğu bilinmektedir. Gruplar arasında mümkün olan bütün doğrusal kombinasyonların karşılaştırması için Scheffe metodu geliştirilmiştir. Bu metot karşılaştırılacak grup sayılarının çok olması durumunda hata payını kontrol altında tutabilen ve gruplardaki gözlem sayılarının eşit olması varsayımını dikkate almayan bir post-hoc türü olarak ele alınmaktadır (Scheffe, 1953'ten aktaran Kayri, 2009). Scheffe testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılması için oldukça güçlü bir testtir. Yapılan bu test sonucunda, dört kümenin belirgin bir şekilde tanımlandığı ve farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır ($P < 0.01$). Tablo 5.10'da, ortaya çıkan dört kümenin tanımlanan faktörlere göre ortalama puanları ayrı ayrı olarak gösterilmiştir.

Tablo 5.10. Kümelerin Ortalama Puanları

İfadeler	Ort. Puan	K-1	K-2	K-3	K-4
Faktör 1: Macera ve Haz					
Yeni şeyler keşfetme	4,2056	3,11	2,00	3,94	4,76
Özgür hissetme	4,1218	3,19	2,04	3,84	4,65
Yöreye özgü bir şeyler öğrenme	4,1168	2,77	1,33	4,00	4,65
Günlük rutinden kaçış	4,0914	3,04	1,67	3,79	4,67
Farklı mekânda kopuk hissetme	3,9822	2,75	1,98	3,66	4,61
Heyecan verici şeyler yapma	3,8249	2,40	2,02	3,53	4,48
Farklılık ve orijinallik arama	3,7690	2,42	1,99	3,36	4,48
Otantik deneyimler hissetme	3,7665	2,45	2,11	3,36	4,47
Macera ve haz arama	3,7386	2,43	1,67	3,36	4,43
Rekreasyon ve eğlence arama	3,7030	2,36	1,78	3,28	4,44
Entelektüel olarak zenginlik	3,6447	2,23	1,33	3,11	4,48
Dış mekân aktivitelerini deneme	3,5000	2,19	1,69	3,01	4,27
Spor ve diğer aktivitelerin zenginliği	3,1827	2,06	1,82	2,89	3,74
Faktör 2: Doğa ve Kültür					
Doğal güzellikler	4,4848	3,81	4,33	4,23	4,86
Doğanın keyfini çıkarma	4,4797	3,60	4,00	4,40	4,79
İlgi çekici mekânlara sahip yöre	4,4239	3,43	4,39	4,23	4,84
El değmemiş doğa ve göl	4,2665	3,47	4,43	4,02	4,66
Yeni ve egzotik atmosfer	4,0102	3,02	4,29	3,56	4,59
Kültürel etkileşim ve tarih	3,7893	2,83	4,30	3,39	4,32
Kültürel aktivitelere katılım	3,6497	2,62	4,13	3,27	4,18
Faktör 3: Hizmet ve Fiyat					
İyi fiyat	3,4137	2,42	4,00	2,83	4,09
Ulaşım kalitesi	3,2995	2,42	4,10	2,84	3,85
Hizmet kalitesi	3,1802	2,38	4,05	2,69	3,72
İyi altyapı ve konaklama imkânı	3,0812	2,19	4,04	2,74	3,54
Ziyaret için güvenli yöre	3,0051	1,96	2,67	2,47	3,68
Alışveriş	2,6244	2,17	4,33	2,74	2,62
Paket turların çokluğu	1,8223	1,53	2,67	2,47	3,68
Ziyaretçi danışma büroları	1,9213	1,45	2,58	1,53	2,31
Faktör 4: Sakinlik ve Rahatlama					
Rahatlama ve dinlenme	4,0888	3,11	1,67	3,84	4,61
Yaşam temposunun rahat olması	4,0279	3,09	2,67	3,80	4,49
Sakinlik/durgunluk	4,0228	3,04	2,82	3,79	4,50
Aile/arkadaşlarla iyi vakit geçirme	3,9670	2,89	1,33	3,75	4,44
Aile/arkadaşlara seyahati anlatma	3,4340	2,98	1,39	3,40	3,65
Aile için uygun yöre	3,1904	2,92	1,46	3,44	3,14
Faktör 5: Kırsal Yaşam					
Tarihi ve yöreye özgü yapılar	3,8604	2,75	1,69	3,77	4,29
Yerel halk ile ilişki halinde olma	3,7310	2,75	3,45	3,29	4,00
Geleneksel zanaat ve yemekler	3,3223	2,17	3,26	3,04	3,70
Konaklamanın kira uygun olması	3,1218	2,12	3,16	2,99	3,44
Kırsal yaşam faaliyetleri	3,0609	2,11	1,89	2,99	3,41
Tarım faaliyetleri	2,5863	1,89	2,12	2,67	2,74

5.3. Kümelerin Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Analizler

Dört kümenin profillerini belirlemek için ve her kümede yer alan ziyaretçileri, demografik özellikleri ve seyahat davranışlarına göre ayırmak için diskriminant analizi kullanılmıştır. Diskriminant analizi, önceden bilinen iki ya da daha fazla kümenin, ölçülen özelliklerine göre sınıflandırılmasını sağlayan analizdir (Büyüköztürk vd., 2014). Bu analiz, kümeler önceden bilindiğinde; kümeleri özelliklerine göre sınıflandırmaktadır.

Hiyerarşik kümeleme analizi sonucunda ortaya çıkan dört küme, diskriminant analizi yapılarak özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Üç standart diskriminant fonksiyonu, beş motivasyon faktörü üzerine diskriminant analizi kullanılarak hesaplanmıştır. Elde edilen diskriminant fonksiyonları, fonksiyonların anlamlı olup olmadığını belirlemek için ki-kare testine tabi tutulmuştur. Ki-kare testi ile ölçülen fonksiyonlar, istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Diskriminant analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 5.11’de belirtilmiştir.

Tablo 5.11. *Diskriminant Analizi Bulguları*

Fonksiyon	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Standart Korelasyon	Wilks' lambda	Ki Kare	df	Sig
1	2,73	68,87	0,84	0,12	512,23	16	0,000
2	1,10	19,62	0,67	0,56	186,64	11	0,000
3	0,92	11,51	0,23	0,93	23,87	5	0,000
Diskriminant Yükler			Fonksiyon 1	Fonksiyon 2	Fonksiyon 3		
Macera ve Haz			0,39	0,18	0,57		
Doğa ve Kültür			0,48	-0,09	-0,46		
Hizmet ve Fiyat			0,22	0,12	0,49		
Sakinlik ve Rahatlama			0,63	-0,58	-0,37		
Kırsal Yaşam			0,19	0,79	-0,24		

Katılımcıların sınıflandırılması matrisi, diskriminant fonksiyonlarının ne oranda başarılı olduğuna karar vermek için kullanılmıştır. 394 katılımcının neredeyse tamamı (%96,8) doğru bir şekilde sınıflandırılmıştır. Bu oran, tüm katılımcıları temsil etmesi açısından oldukça yüksek bir doğruluk oranını ifade etmektedir. Tablo 5.12

incelendiğinde; doğada rahatlayanlar kümesinin yüzde 100, yerellik ve farklı kültür tarzları arayanlar kümesinin yüzde 95,6, heyecan ve farklılık arayanlar kümesinin yüzde 96 ve kırsal turizme bütüncül bakanlar kümesinin yüzde 95,6 oranında sınıflandırıldığı görülmektedir.

Tablo 5.12. Kümelerin Sınıflandırma Bulguları

Kümelere	Doğada rahatlayanlar	Yerellik ve kültür	Heyecan ve farklılık	Bütüncül bakanlar	Toplam
Doğada rahatlayanlar	86 (%100)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	86 (%100)
Yerellik ve kültür	2 (%4,4)	44 (%95,6)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	46 (%100)
Heyecan ve farklılık	4 (%4,0)	0 (%0,0)	98 (%96,0)	0 (%0,0)	102 (%100)
Bütüncül bakanlar	7 (%4,4)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	153 (%95,6)	160 (%100)

Tanımlanan dört kümede yer alan katılımcıların tercih ettikleri aktiviteler Tablo 5.13’de belirtilmiştir. Bu tablo incelendiğinde doğada rahatlayanlar kümesinde yer alan katılımcıların en çok tercih ettikleri aktivite, manzara ve dağ görüntülerini izleme olmuştur (%34,9). Rahatlama (%26,7) ve doğa gezisi (%12,4) ise sırasıyla bu küme katılımcıları tarafından en çok tercih edilen diğer aktiviteler olmuştur. Bu küme katılımcılarının en az tercih ettikleri aktiviteler ise sırasıyla; rehber eşliğinde doğa gezisi ve bisiklet sürme (%2), ilgi noktalarına rehber eşliğinde ziyaretler (%3) ve yerel festivaller (%4) olmuştur.

Yerellik ve farklı kültür tarzları arayanlar kümesinin en çok tercih ettiği aktivite, tarihi yapıları ve kültürel değerleri ziyaret olmuştur (%28,5). Manzara ve dağ görüntülerini izleme (%21,3) ve rahatlama (%16,4) aktiviteleri ise bu küme katılımcıları tarafından en çok tercih edilen diğer aktiviteler olarak ortaya çıkmıştır. Bu kümede yer alan katılımcıların en az tercih ettikleri aktiviteler ise sırasıyla; spor aktiviteleri (%3), alternatif sporlar (%4) ve tarım aktiviteleri (%4) olmuştur.

En çok tercih ettikleri aktivite doğa yürüyüşü (%22,4) olan heyecan ve farklı kültür tarzları arayanlar kümesinin diğer aktivite tercihleri; dış mekân aktiviteleri (%19,5) ve manzara ve dağ görüntülerini izleme (%18,4) olarak ortaya çıkmıştır. Tarım aktiviteleri

(%2), rehber eşliğinde doğa yürüyüşü ve bisiklet sürme (%3) ile alışveriş (%4) aktiviteleri, bu küme katılımcıları tarafından en az tercih edilen aktiviteler olmuştur.

Kırsal turizme bütüncül bakanlar kümesinde yer alan katılımcıların en çok tercih ettikleri aktivite, manzara ve dağ görüntülerini izleme (%24,2) olmuştur. Tarihi yapıları ve kültürel değerleri ziyaret (%18,2) ile rahatlama (%13,6) aktiviteleri ise en çok tercih edilen diğer aktiviteler olarak ortaya çıkmıştır. Bu küme katılımcılarının en az tercih ettikleri aktiviteler; alternatif sporlar (%3), tarım aktiviteleri (%4) ve yerel festivaller (%6) olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 5.13. Küme Katılımcılarının Aktivite Tercihleri

Doğada rahatlayanlar (N=86, %22)	Yerellik ve kültür (N=46, %12)	Heyecan ve farklılık (N=102, %26)	Bütüncül bakanlar (N=160, %40)
En Çok Tercih Edilen Aktiviteler			
Manzara/dağ görüntüsü (%34,9)	Tarihi yapıları ziyaret (%28,5)	Doğa Yürüyüşü (%22,4)	Manzara/dağ görüntüsü (%24,2)
Rahatlama (%26,7)	Manzara/dağ görüntüsü (%21,3)	Dış mekân aktiviteleri (%19,5)	Tarihi yapıları ziyaret (%18,2)
Doğa gezisi (%12,4)	Rahatlama (%16,4)	Manzara/dağ görüntüsü (%18,4)	Rahatlama (%13,6)
En Az Tercih Edilen Aktiviteler			
Rehber ile bisiklet (%2)	Spor aktiviteleri (%3)	Tarım aktiviteleri (%2)	Alternatif sporlar (%3)
Rehber ile ziyaretler (%3)	Alternatif sporlar (%4)	Rehber ile bisiklet (%3)	Tarım aktiviteleri (%4)
Yerel festivaller (%4)	Tarım aktiviteleri (%4)	Alışveriş (%4)	Yerel festivaller (%6)

Doğada rahatlayanlar kümesi (Küme 1), toplam 86 katılımcıdan oluşmakta ve örneklemin yüzde 22'sini karşılamaktadır. Bu küme altında yer alan ifadelere bakıldığında, doğa ve rahatlama ile ilgili ifadeler ön plana çıkmaktadır. Doğal güzellikler, doğanın keyfini çıkarma ile el değmemiş doğa ve göl gibi doğa ile ilgili motivasyonlar ön plana çıkmıştır. Rahatlama ve dinleme, sakinlik/durgunluk ve yaşam temposunun rahat olması gibi rahatlama ve dinlenmeye yönelik ifadelerin ağırlık kazandığı görülmektedir. Ayrıca günlük rutinden kaçış ve özgür hissetme ifadelerinin ortalama puanları da kalan diğer ifadelerle göre yüksek olmuştur. Bu da bu kümenin doğal bir

ortamda rahatlama ve dinlenme amacıyla ziyaretlerini gerçekleştirdiği durumunu pekiştirmektedir. Diğer kümelerle karşılaştırıldığında hizmet kalitesi, ulaşım kalitesi, iyi konaklama imkânı ve fiyat ifadelerinin yer aldığı hizmet ve fiyat faktörünün en önemsiz olduğu küme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kümenin demografik verilerine bakıldığında, büyük çoğunluğunun lise mezunu veya ilköğretim mezunu olduğu görülmekte ve özel sektörde çalıştıkları görülmektedir. Seyahat davranışları ve alışkanlıklarına bakıldığında ise, bu kümede yer alan katılımcıların en çok aileleriyle seyahat ettikleri ve kendileri için en önemli aktivitelerin rahatlama ile manzara ve dağ görüntülerini izleme olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu ziyaretlerini Van merkezden gerçekleştirdikleri ve yaptıkları turizm türünü sırasıyla doğa gezisi, bölge turu ve kültürel aktiviteler olarak adlandırmıştır. Kümede yer alan ziyaretçiler, bir yöreyi ziyaret etmede en etkili kaynağın aile ve arkadaş tavsiyesi olduğunu belirtmişlerdir.

Yerellik ve farklı kültür tarzları arayanlar kümesi (Küme 2), 46 katılımcıdan oluşup ve örneklemin yüzde 12'si karşılayarak en küçük küme olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk küme ile benzerlik gösterdiği tek nokta doğa ile ilgili motivasyonlar olan bu küme katılımcıları için en önemli motivasyonlar yerel yaşam ve yerel kültür ile ilgili ifadelerdir. Konaklamanın kira özgü olması, geleneksel yemek ve zanaat, yerel halk ile ilişki halinde olma gibi yerel yaşam ilgili motivasyonlar ile ilgi çekici mekânlara sahip yöre, kültürel etkileşim ve tarih ve kültürel aktivitelere katılım gibi kültürel miras ile ilgili motivasyonlar ön plana çıkmaktadır.

Diğer kümelerle karşılaştırıldığında hizmet ve fiyat faktörünün en önemli olduğu küme, yerellik ve farklı kültür tarzları arayanlar kümesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kümede yer alan katılımcılar ağırlıklı olarak kamu çalışanı ve özel sektör çalışanı olarak karşımıza çıkmakta ve çoğunluk olarak lise mezunu veya daha alt düzey eğitim durumu olan katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcılar genel olarak yöreye uzak olarak tanımlayabileceğimiz Türkiye'nin farklı bölgelerinden ziyareti gerçekleştirmekte ve aileleriyle ziyaretlerini gerçekleştirmektedir. Katıldıkları turizm türünü kültürel aktiviteler ve bölge turu olarak tanımlayan küme katılımcıları, tarihi yapıları ziyaret, manzara ve dağ görüntüleri ile doğada rahatlama faaliyetlerini ön plana almışlardır. Bu kümede yer alan ziyaretçiler daha önce yaptıkları ziyaretlerin kendileri için bir seyahati

gerçekleştirmedeki en önemli kaynak olduğunu belirtmiştir. Tablo 5.14’te, dört kümenin seyahat alışkanlıkları ve demografik verilerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 5.14. Kümelerin Seyahat Alışkanlıkları ve Demografik Verileri

Değişkenler	Küme 1 (N=86) (%22)	Küme 2 (N=46) (%12)	Küme 3 (N=102) (%26)	Küme 4 (N=160) (%40)	İstatistik
<i>Meslek (ilk iki)</i>					Ki Kare= 9,67 P<0,05
Kamu Çalışanı (N=125)	13	16	42	54	
Özel Sektör (N=73)	22	12	19	18	
<i>Eğitim durumu</i>					Ki Kare= 7,13 P<0,05
Lise ve altı (N=187)	52	27	35	73	
Lisans ve üstü (N=207)	34	19	67	87	
<i>Nereden geldiği</i>					Ki Kare= 21,4 P<0,05
Van Merkez (N=106)	41	10	22	33	
Van ilçeler (N=71)	16	10	18	27	
Çevre iller (N=111)	24	8	21	58	
Diğer bölgeler (N=106)	5	18	41	42	
<i>Seyahati kiminle</i>					Ki Kare= 19,8 P<0,05
Aile ile (N=129)	43	24	18	44	
Arkadaşlar ile (N=225)	33	12	70	110	
Yalnız (N=40)	10	10	14	6	
<i>Turizm türü (ilk üç)</i>					Ki Kare= 10,2 P<0,0
Doğa gezisi (N=98)	20	13	25	40	
Bölge turu(N=88)	17	18	18	35	
Kültürel akt. (N=105)	15	22	32	36	
<i>Önemli aktiviteler(ilk beş)</i>					Ki Kare= 12,3 P<0,05
Manzara ve dağ (N=305)	58	23	89	135	
Tarihi yapı (N=257)	23	30	68	136	
Rahatlama (N=240)	67	16	36	121	
Dış mekân akt. (N=225)	12	9	106	98	
Doğa yürüyüşü (N=156)	8	5	83	60	

Heyecan ve farklılık arayanlar kümesi (Küme 3) 102 katılımcıdan oluşmakta ve örneklemin yüzde 26’sını karşılamaktadır. İlk iki küme ile karşılaştırıldığında macera ve haz faktöründe yer alan tüm ifadelerin ortalama puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu faktörde yer alan motivasyonlar dışında yerel halk ile ilişki halinde olma, geleneksel zanaat ve yemekler ile tarihi ve yöreye özgü yapıları ziyaret gibi motivasyonların puanlarının yüksek olmasının da bu kümede yer alan ziyaretçilerin farklılık aradığını göstermektedir.

Kümede yer alan ziyaretçilerin çoğunluğu kamu çalışanı olup lisans ve üzeri eğitim durumuna sahiptirler. Seyahat alışkanlıkları ve davranışlarına bakıldığında, yüksek oranda arkadaşlarıyla seyahat ettikleri ve doğa yürüyüşü ile dış mekân aktivitelerini tercih ettikleri görülmektedir. Genellikle yöreden uzak bölgelerden ziyareti gerçekleştiren katılımcılar, yaptıkları aktiviteleri kültürel aktiviteler ile doğa gezisi olarak adlandırmaktadırlar. Bu kümede yer alan ziyaretçiler özel internet siteleri ve kulaktan kulağa bilgileri göz önünde bulundurarak tatillerini gerçekleştirmektedirler.

Bütüncül bakanlar kümesi (Küme 4), toplam 160 ziyaretçinin olması ve örneklemin yüzde 40'ını kapsaması nedeniyle en büyük küme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün turizm aktivitelerine yüksek ilgi gösteren bu küme sadece tarım faaliyetlerine ilgisiz kalmıştır. Park ve Yoon (2009), Kastenholz vd., (2012) ve Almeida, Correia ve Pimpao (2013) yaptıkları çalışmalarda tüm aktivitelere ilgi gösteren kümeyi “want-it-all” (hepsini isteyen) olarak tanımlamışlardır. Macera ve haz faktöründe küme 3 ile benzerlik gösteren bu küme, farklı motivasyonlar ile diğer kümeler ile de bazı benzerlikler göstermektedir. Kamu çalışanlarının yoğunlukta olduğu bu küme katılımcılarının büyük çoğunluğu lise veya lisans mezunlardır.

Ziyaretçilerin çoğunluğu ziyareti arkadaşlarıyla gerçekleştirmiş ve yörenin çevre il ve ilçelerinden katılım göstermişlerdir. Gerçekleştirdikleri turizm türünü büyük oranda doğa gezisi, kültürel aktiviteler ve bölge turu olarak tanımlayan bu küme, en çok tercih edilen beş aktivite olan manzara ve dağ görüntülerini izleme, tarihi yapıları ziyaret, rahatlama, doğa yürüyüşü ve dış mekân aktivitelerini tercih etmişlerdir. Bu küme için ziyaret edecekleri destinasyonu seçerken, daha önce yaptıkları ziyaret, aile ve arkadaş tavsiyesi ve kulaktan kulağa bilgi önemli olmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerin gerçek ya da doğal olanı tercih etme eğilimini, kırsal bölgeleri ziyaret etme ve bu bölgeleri korumanın giderek cazip bir etkinlik haline gelmesinde görmek mümkündür. Kendi kültürel değerlerine sahip çıkıp koruyan kırsal bölgeler, oldukça çekici hale gelmeye başlamıştır. Bir destinasyonun kendini tanımlamasında sınırlar giderek önemini yitirmektedir. Kendine özgü kırsal aktiviteler ve yaşam biçimlerine sahip yöreler önem kazanmaya başlamıştır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki turizm yatırımlarının büyük çoğunluğu, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa merkezli büyük şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Turistlerin bu ülkelerde yaptığı harcamalar büyük ölçüde uluslararası şirketlerin kârını arttırmakta, gelirlerin ancak yüzde 20 ile yüzde 60'lık kısmı ev sahibi ülkede kalmaktadır (Urry, 2009). Ancak kırsal turizmde, yerel halk katılımı ve desteği yüksek olduğu için, ziyaretçilerin yaptıkları harcamalar, ziyaret edilen yörede kalmaktadır.

Araştırma sonunda ortaya çıkan sonuçlar ve önerilere değinmeden önce araştırmanın sınırlılıklarına değinmek gerekmektedir. Öncelikle örneklem Türkiye'deki tüm kırsal turizm destinasyonlarını temsil etmemektedir. Zaman kısıtından dolayı, veriler sadece bahar aylarında toplanmış, diğer mevsimlerde yöreyi ziyaret eden ziyaretçiler çalışma dışı kalmıştır. Ayrıca 2016 yılı itibarı ile bölgedeki çatışmalı ortam ile yaşanan uluslararası siyasi sorunlar ve terör nedeniyle örneklem tüm ziyaretçileri temsil etme konusunda yetersiz kaldığı söylenebilir.

Kırsal turizm, ekonomik etkinliklerin kısıtlı olduğu ve kendi öz değerlerine sahip olan destinasyonların ekonomik anlamda gelişimi için oldukça önemlidir. Yerel yaşam ritüellerinin sürdüğü, tarım ve hayvancılığın yapıldığı ve kendi kültürlerini koruyan bölgeler her gün artan ilgiyle ziyaret edilmektedir. Bu bölgelere yapılan ziyaretlerin kitlesel olmaması ve ziyaretçilerin küçük gruplar ile ziyareti gerçekleştirmeleri nedeniyle yerel halk ile ilişki kurmaları daha kolay olmaktadır. Bu nedenle kırsal turizm yerel halk ile ziyaretçilerin bütünleştiği ve ziyaretçi tatmininin yüksek olduğu turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal turizm gelişimi için stratejiler geliştirilirken en önemli paydaşlar olan yerel halk ile ziyaretçilerin istekleri göz önüne alınmalıdır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kırsal turizm aktivitelerine katılan ziyaretçilerin büyük çoğunluğu (%73,3), 19-39 yaş aralığında yer almaktadır. Yapılan birçok çalışmada kırsal turizm ziyaretçilerinin, yaşlı nüfus olduğu belirtilmiş ancak Park

ve Yoon (2009), genç ve orta yaşın bu turizm aktivitelerine daha çok ilgi gösterdiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu araştırma, Park ve Yoon'un (2009) ulaştığı sonuçla örtüşmektedir.

Araştırma sonucunda; macera ve haz, doğa ve kültür, hizmet ve fiyat, sakinlik ve rahatlama ile kırsal yaşam olmak üzere beş faktör ortaya çıkmıştır. Hizmet ve fiyat, sakinlik ve rahatlama ile kırsal yaşam faktörleri literatür ile uyumluluk göstermiştir (Kastenholz vd., 1999; Park ve Yoon, 2009; Almeida vd., 2013). Ancak macera ve haz ile doğa ve kültür faktörleri, araştırma alanının mesafe ve kültürel anlamda farklı olması nedeniyle değişiklik göstermiştir.

Yapılan analizler sonucunda, birbirinden belirgin bir şekilde farklılık gösteren dört küme tanımlanmıştır. Bu dört küme; doğada rahatlayanlar, yerellik ve farklı yaşam tarzları arayanlar, heyecan ve farklılık arayanlar ile kırsal turizme bütüncül bakanlar olarak ortaya çıkmıştır. Kırsal turizme bütüncül bakanlar kümesi, literatür ile tamamen uyumluluk gösterirken (Kastenholz vd., 1999; Park ve Yoon, 2009; Almeida vd., 2013), diğer kümeler taşıdıkları özellikler bakımından küçük farklılıklar göstermiştir.

Araştırmada elde edilen bulguların, yöredeki kırsal turizm stratejilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yöredeki kırsal turizm gelişimi için ne tür uygulamaların yapılacağına dair bir takım sonuçlara varılmıştır. Araştırma sonucunda tanımlanan dört küme; motivasyonları, katıldıkları aktiviteler, seyahat alışkanlıkları, demografik özellikleri bakımından birbirinden belirgin derecede farklılık göstermiştir. Öncelikle analizler sonucu ziyaretçilerin dört kümeye ayrılması, yöredeki kırsal turizm pazarının bölümlere ayrılması gerektiğini ortaya koymuştur. Pazar bölümlendirilmesi yapılırken ziyaretçilerin özellikleri dikkate alınmalıdır. Bunlardan biri, yerel yaşam ve kültürel mirastan etkilenen ziyaretçilerin yöreyi ziyaret etmesini sağlamak için yörede gelenek, görenek ve kültürlerine sahip çıkarak yaşamlarını sürdüren yerel halkın yörede kalmasını ve yaşamını bu şekilde sürdürmesini sağlayacak uygulamaların olması gerekmektedir. Ayrıca yerel mimarinin korunması için çeşitli uygulamaların olması ve yerel kültürün korunmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu kültür ve yaşam tarzının kaybolmaması adına çeşitli etkinlikler ve festivallerin düzenlenmesi hem yerel halk için hem de ziyaretçilerin farklı deneyimler yaşaması için uygun uygulamalardan biri olabilir.

Macera, heyecan ve farklı deneyimler yaşamak isteyen ziyaretçilerin tatmin olması için yörede çeşitli kamp alanları oluşturulabilir ve alternatif spor olanakları

geliştirilebilir. Van gölü kıyılarında ve yörede bulunan dağlarda birçok aktivite için uygun alanlar mevcut olmasına rağmen, yöre alternatif aktiviteler sunmada yetersiz kalmaktadır. Ziyaretçilerin yapmak istedikleri aktivitelere olanak sağlayan uygulamaların yapılması, ziyaretçi tatmini ve sürekliliği için oldukça önemlidir. Bu kapsamda kamp alanları, göl sporları, doğa sporları ve diğer dış mekân aktiviteleri için çeşitli girişimlerde bulunulması gerekmektedir.

Yöreyi doğanın keyfini çıkarmak ve burada rahatlayıp dinlenmek amacıyla ziyaret eden ziyaretçiler, görece en şanslı ziyaretçiler olarak görülmektedir. Çünkü yöre doğal çekicilikleri anlamında oldukça zengin olup ziyaretçilerin taleplerine cevap verecek durumdadır. Ancak bu ziyaretçilerin farklı taleplerini karşılamak ve doğanın zarar görmemesini sağlamak için çeşitli uygulamalar yapmak gerekmektedir. Ziyaretçilerin doğanın korunması konusunda bilgilendirilmesi ve ziyaretçiler için çeşitli dinlenme alanları oluşturmak oldukça önemlidir. Ayrıca yerel halkın çevrenin korunması ve temiz tutulması konusunda bilinçlendirilmesi için de çeşitli uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında yöre için geniş kapsamlı uygulamaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öncelikle yöreyi ziyaret eden katılımcıların büyük çoğunluğu, yörenin doğal güzelliğini ön plana almaktadır. Van Gölü'nün güney kıyılarında yer alan bu yörede, topografyanın yaşam alanı oluşturmak için uygun olmaması (Deniz ve Yazıcı, 2003) ve ulaşım olanaklarının yeterince gelişmemiş olması nedeniyle doğal çevrenin kendiliğinden korunduğu görülmektedir. Kırsal turizm aktiviteleri için oldukça uygun alanlar olan İnköy, Altınsaç ve Ağın köylerine yılın büyük bölümünde sadece göl üzerinden ulaşıldığı görülmektedir. Bu durum doğal çevrenin korunması için büyük öneme sahipken, yöreyi ziyaret etmek isteyen ziyaretçiler için ise sorun oluşturmaktadır. Bu köylere giden yolların doğal çevreye zarar vermeden iyileştirilmesi ve göl ulaşımının ziyaretçiler için konforlu hale getirilmesi ve bu seferlerin sıklıkla yapılması gerekmektedir. Ayrıca göl ulaşımının yapıldığı her iskeleye tanıtıcı bilgilendirmelerin yapılması gerekmektedir. Van Gölü güney kıyılarının teknelerle günübirlik ziyaretini mümkün kılan düzenlemelerin ve konaklamaya olanak verecek çadır kamp alanlarının kırsal kalkınmaya büyük destek vereceği düşünülmektedir. Böylelikle yöreyi ziyaret edenlere aynı anda birçok deneyim yaşama şansı tanınacaktır.

Tekne ile göl turu, göl üzerinde yer alan adaların ziyareti, eşsiz köylerin ziyareti, göl etrafında kurulan köylerin ziyareti ve bu köylerde yerel halk ile ilişkide bulunulması

gibi çeşitli aktivitelerin yapılması, ziyaretçilerin farklı deneyim yaşaması için oldukça önemlidir. Yörede ulaşım olanakları oldukça iyi olmasına rağmen kırsal turizm çekicilikleri çok yüksek olan bu köylere ve köylere ulaşımın zor olması üstünde düşünülmesi gereken en önemli konuların başında gelmektedir. Ulaşımın teknelerle göl üzerinden yapılması ve yolların daha iyi duruma getirilmesi durumunda bu köylere hem ziyaretçi sayısının artacağı hem de ziyaretçi tatmininin oldukça yükseleceği ön görülmektedir.

Yöreyi ziyaret edenlerin neredeyse tümü Van merkezde konaklamaktadırlar (Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015). Bu nedenle yörede mimariye uygun konaklama işletmelerinin kurulması ve yerel halkın sahip olduğu evleri ziyaretçilere açması, konaklamaların bu yöreye doğru çekilmesi için oldukça önemlidir. Ziyaretçilerin yörede daha çok vakit geçirmesiyle tatmin düzeyi artacak ve ilçe sınırlarında bulunan tüm turistik çekicilikleri ziyaret etme şansı yakalayacaktır. Böylelikle yerel halk hem ekonomik hem de kültürel anlamda daha zengin konuma gelecektir.

Ziyaretçiler için en önemli aktivitelere bakıldığında yörede kendiliğinden var olan doğal ve kırsal aktiviteler dışında büyük eksiklik görülmektedir. Özellikle yerel festivaller, dış mekân aktiviteleri, alışveriş olanakları ve doğa yürüyüşü için rotaların eksikliği göze batmaktadır. Yörenin geleneksel zanaat ürünlerinin satıldığı küçük işletmelerin kurulması ve bu işletmelerin yerel halk tarafından işletilmesi veya yerel halkın bu işletmelerde çalışması hem ziyaretçilerin hem de yerel halkın kültürel ihtiyacını karşılayacaktır. Özellikle kadın ve gençlerin istihdamı için çok önemli konumda olan turizmin bu etkisinden faydalanmak gerekmektedir. Kurulan küçük turizm işletmelerinde kadın ve gençlerin öncelikli olarak istihdamı sağlanarak kadının toplumdaki yerine katkıda bulunulması sağlanabilir. Ayrıca gençler için iş olanaklarının artması dışa göçü azaltacak ve bölgeler arası dengesizliklere karşı bir olanak sağlayacaktır.

Özellikle, doğal güzellikleriyle ön plana çıkan Gevaş ilçesinde, kırsal turizm için etkili planlamaların yapılması ve stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak turizm planlaması yapılırken yerel koşullar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, bölgenin doğal ve kültürel koşulları dikkate alınarak çevreye zarar vermeyecek, doğayla uyumlu, nüfus ve yerleşme baskısı yaratmayacak, sınırlı sürede, sınırlı sayıda kişinin kabul edilebileceği, sürdürülebilir kırsal turizm faaliyetinin geliştirilmesi uygun olacaktır.

Özet olarak, kırsal turizm potansiyelinin yüksek olduğu ama kırsal turizm aktivitelerinin sınırlı olarak görüldüğü destinasyonlarda, aktivitelerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tüm ziyaretçi kümelerine hitap edecek doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerin korunması gerekmektedir. Ziyaretçi taleplerin farklılaşması ve bireyselleşmesi sonuçları hesaplanmalı ve ona göre hizmet noktaları oluşturulmalıdır. Ziyaretçiler ile birlikte kırsal turizmin en önemli paydaşı olan yerel halkın tüm planlamalar ve stratejilerde yer alması da sürdürülebilir bir kırsal turizm gelişimi için oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoglu, S. ve eltek, E. (2006). *Sürdürülebilir Kırsal Turizm*. Ankara: Gazi Kitapevi
- Aleaddinoğlu, F. (2006). *Van ilinin turizm potansiyelinin belirlenmesi ve planlamaya yönelik öneriler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi
- Aleaddinoğlu, F., Toroğlu, E. ve Elibüyük, M. (2007). Gevaş Kasabası ve fonksiyonları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 15.
- Almeida, A., Correia, A. ve Pimpao, A. (2013). Segmentation by benefits sought: The case of rural tourism in Madeira. *Current Issues in Tourism*, 17(9), 813-831.
- Andereck, K., Valentine, K., Knopf, R., Vogt, C. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32, 1056-76.
- Andriotis, K. (2006). Researching the development gap between the hinterland and the coast-evidence from the Island of Crete. *Tourism Management*, 27, 629-663.
- Andriotis, K. (2011). A comparative study of visitors to urban, coastal and rural areas-evidence from the Island of Crete. *European Journal of Tourism Research*, 4(2), 93-108.
- Aref, F. ve Gill, S.S. (2009). Rural tourism development through rural cooperatives. *Nature and Science*, 7(10), 68-73.
- Avcıkurt, C. ve Köroğlu, Ö. (2008). "*Kırsal turizm*", *turistik ürün çeşitlendirmesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bramwell, B. (1994). Rural tourism and sustainable rural tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1-2), 1-6.
- Büyüköztürk, ř., akmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, ř., Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Carneiro, M., Joana, L., ve Silva, A. (2015). Landscape and the rural tourism experience: Identifying key elements, addressing potential, and implications for the future. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1217-1235.
- Chambers, E. (2009). From authenticity to significance: Tourism on the frontier of culture and place. *Futures*, 41(6), 353-359.
- Cheuk, S., Lo M. ve Atang, A. (2015). Rural tourism destination performance in East Malaysia: Influencing factors from the communities. *Perspective. Journal of Sustainable Development*, 8 (3).

- Countryside Agency and English Tourism Council. (2014). *Working for the Countryside a Strategy for Rural England*. İngiltere.
- Creswell, J.W. (2013). *Araştırma deseni: Nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev: S. Demir). Nebraska-ABD: SAGE Publications.
- Çeken, H., Uçar, M. ve Ökten Ş. (2010). *Kırsal turizm ve kırsal kalkınma: Fethiye örneği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Deniz, O. Ve Yazıcı, H. (2003). Van Gölü'nde ulaşım. *Türk Coğrafya Dergisi*, 40, 17-33.
- Dernoi, I. (1991). About rural and farm tourism. *Tourism Recreation Research*, 16(1), 3-6.
- Dimitrovski, D., Todorovic, A. ve Valjaveric, A. (2012). Rural tourism and regional development: Case study of development of rural tourism in the region of Gruza, Serbia. *Procedia Environmental Sciences*, 14, 288-297.
- Esengün, K. (1999). Gap bölgesinde kırsal alanların kalkındırılmasında yeni bir yaklaşım: Kırsal turizm. *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi*, 1, 94-100.
- EQUATIONS. (2006). From rural tourism to sustainable rural tourism-history to current debates. Hindistan.
- Fleischer, A. ve Pizam, A. (1997). Rural tourism in Israel. *Tourism Management*, 18(6), 367-372.
- Formica, S. ve Uysal, M. (1998). Market segmentation of an international culturalhistoric event in Italy. *Journal of Travel Research*, 36(4), 16-24.
- George, W., Mair, H. ve Reid, D. (2009). *Rural tourism development localism and cultural change*. Toronto: Channel View Publications.
- Gehrels, B. (1997). *Namibia: rhetoric or reality?* Londra: Tourism Concern.
- Getz, D. (1987). *Tourism planning and research: Traditions, models and futures*. *Proceedings of the Australian travel workshop*. Australia: Bunbury Western.
- Ghaderi, Z. ve Henderson, J. C. (2012). Sustainable rural tourism in Iran: A perspective from Hawraman Village. *Tourism Management Perspectives*, 2(3), 47-54
- Ghanian, M., Omid, M. ve John, C. (2014). An application of European Performance Satisfaction Index towards rural tourism: The case of western Iran. *Tourism Management Perspectives* 11, 77-82
- Gürsoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29, 79-105.

- Gürsoy, D., Chi, G. C. ve Dyer P. (2004). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of sunshine coast, Australia. *Journal of Travel Research* 49(3), 381-394.
- Hair, J., Anderson, R., Tatham, R., Black, W. (2005). *Multivariate data analysis*. NJ: Prentice-Hall.
- Hall, C. M. ve Jenkins, J. (1998). *The policy dimensions of rural tourism and recreation*. Chichester: Wiley.
- Jafari, J. (1986). On domestic tourism. *Annals of Tourism Research*. 13(3), 491-496.
- Jurowski, C., Uysal M. ve F. Noe (1993). U.S. Virgin Islands National Park: A factor-cluster segmentation study. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 1(4), 3-31.
- Kastenholz, E., Davis, D. ve Paul, G. (1999). Segmenting tourism in rural areas: The case of north and central Portugal. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 353-363.
- Kastenholz, E., Carneiro, M.J. ve Marques, C. (2012). *Marketing the rural tourism experience. Strategic Marketing in Tourism Services*. Bingley: Emerald.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19(1), 51-64.
- Kim, K., Uysal, M. ve Sirgy, M. J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management*, 36(5), 527-540.
- Kiper, T. (2006) *Safranbolu Yörükköyü peyzaj potansiyelinin kırsal turizm açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- King, B., Pizam, A. ve A. Milman (1993). Social impacts of tourism: host perceptions. *Annals of Tourism Research*, 20 (4), 650-65.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel araştırma: Tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir kırsal kalkınma için bir alternatif olarak kırsal turizm ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (2).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023*. Ankara.
- Lane, B. (1994a). What is rural tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1), 7-21.
- Lane, B. (1994b). Sustainable rural tourism strategies: A tool for development and conservation. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1-2): 102-111.

- Lane, B. ve Kastenholtz, E. (2015). Rural tourism: the evolution of practice and research approaches towards a new generation concept? *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1133-1156.
- Lankford, S. V. ve Howard D. R. (1994). Developing a tourism impact attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21 (1), 121-39.
- Lebe, S. S., ve Milfelner, B. (2006). Innovative organisation approach to sustainable tourism development in rural areas. *Kybernetes*, 35(7-8), 1136-1146.
- Lee, T. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34(1), 37-46.
- Lindberg, K. ve R. L. Johnson (1997). Modeling resident attitudes toward tourism. *Annals of Tourism Research*, 24 (2), 402-24.
- Liu, J. C., Sheldon, P. J. ve Var, T. (1987). Resident perception of the environmental impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 14 (1), 17-37.
- Lo, M. C., Ramayah, T. ve Lee, H. (2014). Rural Communities Perceptions and Attitudes towards Environment Tourism Development. *Journal of Sustainable Development*, 7(4), 84-94.
- Loureiro, S. (2014). The role of the rural tourism experience economy in place attachment and behavioral intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 40, 1-9
- Luloff, A., Bridger, J., Graefe, A., Sayler, M., Martin, K, Gitelson, R. (1994). Assessing rural tourism efforts in the United States. *Annals of Tourism Research*, 21(1), 46-64.
- MacDonald, R. ve Jolliffe, L. (2003). Cultural rural tourism evidence from Canada. *Annals of Tourism Research*, 30(2), 307-322.
- Marzo-Navarro, M., Pedraja-Iglesias, M. ve Vinzon, L. (2015). Sustainability indicators of rural tourism from the perspective of the residents. *Tourism Geographies*, 17(4), 586-602.
- McCool, S. F. ve Martin, S. R. (1994). Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel Research*, 32 (3), 29-34.
- Mok, C., Slater B. ve Cheung, V. (1991). Residents' attitudes towards tourism in Hong Kong. *Journal of Hospitality Management*, 10, 289-93.

- Musa, G., Hall C.M. ve Higham J.E.S. (2004). Tourism sustainability and health impacts in high altitude adventure, cultural and ecotourism destinations: A case study of Nepal's Sagarmatha National Park. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(4).
- Nair, V., Munikrishnan, U.T., Rajaratnam, S.D., King, N. (2015). Redefining rural tourism in Malaysia: A conceptual perspective. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(3), 314-337.
- Nicely, A. ve Sydnor, S. (2015). Rural tourism development: Tackling a culture of local nonparticipation in a postslavery society. *Journal of Travel Research*, 54(6), 717-729.
- OECD. (1994). *Tourism strategies and rural development*. Fransa: Paris
- Oppermann, M. (1996). Rural tourism in Southern Germany. *Annals of Tourism Research*, 23, 86-102.
- Othman, P. ve Rosli, M. M. (2011). The impact of tourism on small business performance: Empirical evidence from Malaysian islands. *International Journal of Business and Social Science*, 2(1), 11-21.
- Otto, J.E. ve Ritchie, J.R.B. (1996). The service experience in tourism. *Tourism Management*, 17 (3), 165-174.
- Özçatalbaş, O. (2000). Kırsal turizm ve geliştirilmesinde yayımın önemi. *IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, Tekirdağ, 67-94.
- Park, D. B. ve Yoon, Y. S. (2009). Segmentation by motivation in rural tourism: A Korean case study. *Tourism Management*, 30, 99-108.
- Pedford, J. (1996). *Seeing is believing: The role of living history in marketing local heritage*. Enfield Lock: Hisarlink Press.
- Pena, A., Jamilena, D. ve Molina. M. (2012). The perceived value of the rural tourism stay and its effect on rural tourist behaviour. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(8), 1045-1065.
- Perdue, R. R., Long, P. ve Allen, L. (1987). Rural resident tourism perceptions and attitudes. *Annals of Tourism Research*, 17, 586-599.
- Perdue, R. R., Long, P. T. ve Kang, Y. S. (1995). Resident support for gambling as a tourism development strategy. *Journal of Travel Research*, 31, 17-33
- Pine, J. ve Gilmore, J. (2011). *Deneyim ekonomisi*. (Çev: L. Cinemre). Harvard Business Review.

- Ratz, T. ve Puczko, L. (1998). Rural tourism and sustainable development in Hungary. *International Conference on Rural Tourism Management: Sustainable Options*.
- Roberts, L., ve Hall, D. (2001). *Rural tourism and recreation: Principles to practice*. New York: CABI Publishing.
- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: The case of Cyprus. *Tourism Management*, 23, 233-244.
- Sharpley, R. (2003). Tourism, modernisation and development on the Island of Cyprus. Challenges and policy responses. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2-3), 246-265.
- Sharpley, R. (2005). *Managing the countryside for tourism: A governance perspective*. London: Sage Publications.
- Soykan, F. (1999). Doğal çevre ve kırsal kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10, 67-75.
- Soykan, F. (2000). Kırsal turizm ve Avrupa'da kazanılan deneyim. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*. 11, 21-33.
- Soykan, F. (2001). Ege Bölgesi'nden kırsal turizme özgün bir örnek: Şirince Köyü. *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1, 151-176.
- Soykan, F. (2002). Kırsal turizmin sosyo-ekonomik etkileri ve Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu. *Orman Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Orman Bakanlığı*, 183, 154-159.
- Soykan, F. (2006). Avrupa'da kırsal turizme bakış açısı ve kazanılan deneyim. *II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Balıkesir*, 71-87.
- Simkova, E. (2007). Strategic approaches to rural tourism and sustainable development of rural areas. *Agricultural Economics-Czech*, 53(6), 263-270.
- Simmons, D. (1994). Community participation in tourism planning. *Tourism Management*, 15 (2), 9-108.
- Şerefoğlu, C. (2009). *Kalkınmada kırsal turizmin rolü-2007-2013 yılları arasında ülkemizde uygulanacak olan IPARD kırsal kalkınma programındaki yeri, önemi ve beklenen gelişmeler*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı.
- <http://www.tatuta.org/?p=0&lang=tr&> (Erişim tarihi: 22.02.2016).
- Teye, V., Sonmez, S. F. ve Sirakaya, E. (2002). Residents' attitudes toward tourism development. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 668-688.

- Todt, A. ve Kastenholtz, E. (2010). *Tourists as a driving force for sustainable rural development: A research framework*. Proceedings of the IV Congresso de Estudos Rurais.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki tarihsel adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Urry, J (2009). *Turist Bakışı*. (Çev: E. Tataroğlu ve İ. Yıldız). Londra: Sage Publications
- Williams, S. (1998). *Tourism geography*. Londra ve New York: Routledge.
- Wilson, S., Fesenmaier, D. R., Fesenmaier, J., Van Es, J. C. (2001). Factors for success in rural tourism development. *Journal of Travel Research*, 40, 132.
- World Tourism Organisation. (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook*. İspanya.
- Van İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü. (2006a). *Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri I*. Van.
- Van İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü. (2006b). *Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri II*. Van.
- Van Valiliği, (1998). *Cumhuriyetin 25. yılında Van*. Van: Van Valiliği Kültür Varlıklarını Araştırma, Derleme, Tanıtma ve Yayınlama Merkezi,
- Viljoen, J. ve Tlabela, K. (2007). *Rural tourism development in South Africa: Trends and challenges*. Güney Aftika: HSRC Press.
- Yarcan, Ş. (1994). *Turizm Endüstrisinin Yapısı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Yoon, Y. ve Uysal, M. (2005). An examination of the effects of motivation and satisfaction on destination loyalty. *Tourism Management*, 26(1), 45-56.

EK-1. Anket Formu

Kırsal turizm; çiftlik turizmi, yeşil turizm ve yayla turizmi gibi doğa ile iç içe turizm türlerini içine alan; doğa gezileri, macera, spor, sağlık, sanat, tarih ve kültürel mirasa yönelik bir turizm türüdür. Yapılan bu anketin amacı; kırsal turizm aktivitelerine katılan ziyaretçilerin; motivasyonlarını, seyahat alışkanlıklarını, aktivitelerini ve bölge hakkındaki izlenimlerini ortaya çıkarmaktır. Verdiğiniz bilgiler izniniz dışında hiçbir kurum ve birey ile paylaşılmayacaktır. Araştırma için zaman ayırdığınız ve çalışmaya katkı sağladığınız için teşekkür ederiz.

1-Seyahat alışkanlıklarınız.

Seyahatinizi nasıl gerçekleştiriyorsunuz? Yalnız ☐ ; Aile ile ☐ ; Arkadaşlar ile ☐
Seyahatinizin kaç gün olmasını planlıyorsunuz? 1-6 gün ☐ ; 7-15 gün ☐ ; 15-30 ☐ ; 30 ve üstü ☐
Lütfen yöreyi ziyaret etme sayınızı belirtiniz; 1 ☐ ; 2 ☐ ; 3 ☐ ; 4 ☐ ; 5 ve üstü ☐
Lütfen daha önce kırsal turizm aktivitelerine katılma sayınızı belirtiniz; 1 ☐ ; 2 ☐ ; 3 ☐ ; 4 ☐ ; 5 ve üstü ☐
Yaptığınız turizm türünü nasıl adlandırırsınız? Kırsal Turizm ☐ ; Doğa Gezisi ☐ ; Bölge Turu ☐ ; Otel Konaklaması ☐ ; Göl ve Plaj Aktiviteleri ☐ ; Kültürel Aktiviteler ☐ ; Diğer (Belitiniz): _____

2-Ziyaretçilerin kaynak bilgileri ve bölgeyi ziyaret etme tercihleri.

Yöreyi ziyaret etmede aşağıdaki bilgi kaynaklarının sizin için önem derecesi nedir? Lütfen (1) Hiç önemli değil; (5) Çok önemli olacak şekilde işaretleyiniz.	1	2	3	4	5
Kulaktan kulağa bilgi					
Özel internet siteleri					
Seyahat acenteleri					
Aile ve arkadaş tavsiyesi					
Seyahat dergi ve rehberleri					
Medya ve reklam kampanyaları					
Turizm fuarları					
Bölgedeki turizm büroları					
Daha önce yapılan ziyaretler					

Aktivite Tercihleri: Lütfen sizin için en önemli 4 aktiviteyi işaretleyiniz					
1.Rahatlama	4.Spor aktiviteleri	7.İlgi noktalarına rehber eşliğinde ziyaretler	10.Manzara ve dağ görüntüleri		
2.Doğa yürüyüşü/gezisi	5.Tarihi yapıları ve kültürel değerleri ziyaret	8. Rehber eşliğinde doğa yürüyüşü veya bisiklet sürme	11.Alternatif spor aktiviteleri		
3.Yerel festivaller	6.Tarım ve kırsal aktiviteler	9. Alışveriş	12. Dış mekan aktiviteleri		

Buradaki deneyimlerinizi göz önüne alarak, lütfen yöre hakkındaki izlenimlerinizi belirtiniz:	1	2	3	4	5
(1) Çok kötü (5) Çok iyi					
Yöreyi ziyaret etmeden önceki bakışınız nasıldı? (1) Çok kötü (5) Çok iyi					
Buradaki kırsal turizm imajını nasıl tanımlarsınız? (1) Çok kötü (5) Çok iyi					

Yöre hakkındaki izlenimimiz nasıl oldu? Beklediğimden kötü ☐ ; Beklediğim gibi ☐ ; Beklediğimden iyi ☐
Yöre hakkındaki fikriniz olumlu yönde değişti mi? Evet ☐ ; Hayır ☐
Aile ve arkadaşlarınıza yöreyi tavsiye eder misiniz? Evet ☐ ; Hayır ☐

3. Yöreyi ziyaret etme kararınızı etkileyen en önemli faktörler hangileridir?

Lütfen, (1) hiç önemli değil; (5) çok önemli; olacak şekilde işaretleyiniz.

İfadeler	1	2	3	4	5
1. Doğal güzellikler					
2. İlgi çekici mekanlara sahip yöre					
3. El değmemiş doğa, göl ve parkların keyfini çıkarma					
4. Yeni ve egzotik atmosfer					
5. Geleneksel yemek kültürü					
6. Alışveriş					
7. Kültürel etkileşim ve tarih					
8. Kültürel aktivitelere katılım (festivaller ve etkinlikler)					
9. Gece hayatı/Eğlence					
10. Ulaşımın ucuz olması					
11. Hizmet kalitesi					
12. Ulaşım kalitesi					
13. İyi altyapı ve konaklama imkanı					
14. Yörenin kalabalık olmaması					
15. İyi fiyat					
16. Paket turların çokluğu					
17. Seyahatin özgür ve esnek olması					
18. Ziyaretçi danışma bürolarının ulaşılabilirliği					
19. Yörenin ekonomik kalkınması					
20. Ziyaret için güvenli yöre					
21. Güzel hava					
22. Yerel halkın sıcak ve arkadaş canlısı olması					
23. Sakinlik/Durgunluk					
24. Yaşam temposunun rahat olması					
25. Dış mekan aktivitelerini deneme (doğa sporları vs.)					
26. Rahatlama ve dinlenme					
27. Günlük rutinden kaçış					
28. Özgür hissetme					
29. Farklı ve diriltici bir yerde akan hayattan kopuk hissetme					
30. Stres ve gerginliği hafifletme					
31. Yeni şeyler keşfetme (yeni kültür ve yaşama biçimleri)					
32. Otantik deneyimler hissetme					
33. Farklılık ve orijinallik arama					
34. Heyecan verici şeyler yapma					
35. Macera ve haz arama					
36. Rekreasyon ve eğlence arama					
37. Entelektüel olarak zenginlik					
38. Yöre hakkında bir şeyler öğrenme					
39. Seyahat hakkında arkadaşlar/aile ile konuşma					
40. Aile/Arkadaşlarla iyi vakit geçirme					
41. Aile için uygun bölge					
42. Tarihi ve yöreye özgü yapıları ziyaret					
43. Kırsal yaşam aktiviteleri					
44. Tarım faaliyetleri					
45. Spor aktiviteleri ve diğer aktivitelerin zenginliği					
46. Geleneksel zanaat ve yemeklerin olduğu yöre					
47. Konaklamanın kıra özgü olması					
48. Bireysel yenilenme için kırsala kaçış					
49. Yerel halk ile ilişki halinde olma					
50. Çocuklar için fırsatlar					
51. Doğanın keyfini çıkarma					

4. Demografik sorular.

Nerede yaşıyorsunuz: Van merkez ; Van ilçeler ; Diğer (Belirtiniz):

Yaş 18 ve altı ; 19-24 ; 25-29 ; 30-39 ; 40-49 ; 50-59 ; 60 ve üstü

Cinsiyet / Medeni Durum Kadın ; Erkek ; / Bekar ; Evli ; Diğer

En son mezun olduğunuz okul İlköğretim ; Lise ; Lisans ; Yüksek Lisans ; Doktora

Meslek

Aylık ortalama gelir (TL) 0-1300 ; 1301-2600 ; 2601-4000 ; 4001-6000 ; 6001 ve üstü ;